BİLGE KARASU

Kısmet Büfesi



ADAM

©
Bu kitabın bütün hakları
ADAM YAYINCILIK A.Ş.'nindir.

Birinci Basım: Ağustos 1982

Kapak Düzeni: Aydın Ülken

182.02.008.180.76

ADAM YAYINCILIK VE MATBAACILIK A.Ş. VALİKONAĞI CAD. AKKAVAK SOK. 4/3 İSTANBUL TELEKS:23790 rada tr

Bilge Karasu

•

Kısmet Büfesi

Öykü

ADAM

Bu kitaptaki yazılara, dergilerde yayımlanışları sırasında, 'metin' adını verirken, bunların herhangi bir türe girmediklerini, onları yazarken özgür kalmak istemiş olduğumu vurgulüyordum. Yıllar sonra, 'metin'lerin bir tür oluşturmağa yüz tuttuğu bu sırada, kitabımın bir metinler kitabı olduğunu söylemekten vazgeçiyorum.

Bir arkadaşım, kitaba, 'göz yazıları' anlamına gelecek bir alt başlık bulmamı önerdi. Arkadaşım bu önerisinde haklı: Yazılar, özellikle görsel'e, görsel niteliğe dayanıyor, yaslanıyor. Yola çıkış noktaları, gerçek ya da kurmaca resimler, iki anlamıyla, 'görüntü'ler... Gene de, alt başlık konmayacak bu kitaba.

Resimlerinden yola çıktığım Erol Akyavaş, Turan Erol ile Ertuğrul Oğuz Fırat'a,

Çeşitlemeli Korku'nun seslendirilme metnini gerçekleştirmekte önerilerinden yararlandığım İlhan Usmanbaş ile Gürer Aykal'a, yardımlarını esirgememiş Alpay İzbırak ile Kaya Güvenç'e,

metni seslendirme işine seve seve katılmış (katlanmış) Tijen Par, Candan Teksoy, İlhan Usmanbaş, Başar Sabuncu ile Cüneyt Türel'e

Filmlerin hazırlanmasını sağlayan Sıtkı M.Erinç'e teşekkür etmek, boynumun borcu.

İKİ KADININ IŞIĞI GİTGİDE AZALAN BİR RESMİ ÜZERİNE METİN

İki kadın.
Merak, arama, bulma çağları, umma, ummama, umamama çağları geçmiş iki kadın.
Çekiştirmenin, çekememenin, elin dedikodusunu ele yapmanın, boşlukları (saat, gün, yıl boşluklarını) doldurmaktan başka bir işe yaramayacağı yıllara girmiş
iki kadın.
Yaşlılıklarına hiç kimsenin acımadığı çağdan daha çıkmamış; aynı erkekten olmanın, aynı kadından doğmanın yakınlığı içinde biri dulluğunun, öbürü el değmemişliğinin evde kalmışlığını paylaşan; bir yaşam boyu edindikleri görgünün en süzme felsefesi olduğu düşüncesine vararak, yardımı almakta, yardım edeni kusmakta ustalık kazanmış
iki kadın.
Bir pencerenin ardında,
ayrı yükseklikte, ayrı güçte, ayrı büyüklükte üç lambanın aydınlattığı,
babalarının evinden çıkalı gönüllerinde taşıdıkları bir imgenin (yıllar geçip gittikçe) yeniden gerçekleşmesiyle tıklım tıklım dolmuş bir odada, biribirinden koyu, tok,

boğucu kırmızılar, lacivertler, karartılmış yeşiller arasında,
biri hemen camın dibinde, öbürü biraz geride oturan
iki kadın.

★

Hiç çizilmemiş, belki de hiç çizilmeyecek bir resim bu.
Ama, çizilmişmiş gibi bakıyor, inceliyorum.

★

Pencereye biraz daha yakın gibi duran bir ayaklı lamba ile biraz daha gerideki bir lambanın değişik sarı ışıklarında bir şey bekler gibi duruyorlar. Besbelli, bekledikleri bir şey var. Gecenin bir vaktinde, konuşmaksızın (oysa bu kadınların durmadan konuşması gerek gibi gelir kişiye; konuşmadan geçirdikleri her an onlara ölümün suskunluğunu duyursa gerek; bu kadınlar için ölüm, her şeyden önce, sessizlik olsa gerek) gözlerini pencerenin — onlara göre — ardındaki, resmin karşısında duran bize göre ise bizim durduğumuz yerdeki, karanlığa diktiklerine bakılırsa, bir şey bekledikleri düşünülebilir.

Bu kadınların karanlığıyız biz. Beklediklerini bizim yaratmamız gerek.

Bir şeyler düşünüyor olabilirler, bir şeylere dalmış olabilirler; niye öyle düşünmeyelim sanki? Ama öyle olmadığını, olamayacağını belli eden bir şey var sanki yüzlerinde, duruşlarında. Arada düşünüyor, dalıyor da olsalar, düşünür, dalar gibi de olsalar, bir şey bekledikleri kalıbını basarım.

★

Camın sol köşesinde bir baş, sağ köşesinde, bir saksı

içinde, tortop bir atlasçiçeği. (Kaynanayumruğu, dikenlikarpuz ya da başka bir şey, kim bilir?).

Resme bakan biz, bir büyük bilinmeziz, kocaman bir görülmeziz, bu kadınların karşısında.

Camın sol köşesindeki baş, bize değil ama, bize doğru bakıyor. Kırışıp buruşmuş yüzünün üst yarısını kısık gözleri doldurmağa yetiyor.

(Ancak biliyoruz ki bu kısık gözler, görmenin açlığı içinde. Önüne geçilmez bir açlığın içinde. El değmemiş olanı bu. Eski dilekleri, istekleri, günüleri, bir hortumgöz olup çıkmış.

Böceklerin balözü, kan, irin emen hortumları gibi, dünyayı emen bir hortumgöz, kısık da olsa.

Gelene geçene, olana bitene, bunlar bir yana; olacaklara, düşünülüp tasarlanacaklara bile dalmak, gömülmek isteyen bir hortumgöz).

Kırışıp buruşmuş basık yüzün alt yarısı ise, boydan boya bir ağız. Her an gülümsemeğe, şirin görünmeğe hazır, ama gerçekte, bir gülüm taslağında donmuş kalmış, kapanmağa razı gelmeyen, bir kulak gördü mü söz püskürtmeğe başlayacak olan bir ağız. Gerisi yok.

Ya beğenemediği, ya beğendirilemediği için, ya da, kısmeti çıkmışken bağlanıverdiği için, ağır ağır kurumuş; önceleri evli, sonraları dul bacısının yanında, yaşamı boyunca eremediği bir yatak gizinin gölgesinde, evin kaba sayılan işlerine bakar olmuş. Bulaşık yıkar, alışverişe çıkar, yemek pişirir, yerleri siler, ağız dalaşlarına bulaşır.

Toz almak, tatlı, börek pişirmek, gümüş parlatmak, dikiş dikmek, ufak tefek işlerden ufak tefek paralar kazanmak, dul maaşlarını almak, öbürünün işleri: Biraz geride, koyu kırmızıya çalar bir kocaman koltukta, güçlü (çünkü açık sarı) lambanın (odada yanan tek ışığın, karpuzlu lambanın) hemen altında oturan kardeşinin.

Boyayı yüzüne malayla çalan kadınların, artık

yakışık almadığına karar verip boyanmaktan ansızın vazgeçtikleri zaman yanaklarını bürüyen, alınlarına, boyunlarına, dudaklarına yürüyen, ölü yüzünü andırır bir aklık vardır. O aklığı görüyoruz işte bu kadının yüzünde. Eskilerin aradığı ak tenler bunlar mıydı ki? Bu ölü aklığındaki yüzün, bacısınınkiyle benzerliği, yalnız, kısık gözlerle konuşmağa hazır ağız arasında bölünmüşlüğü; ondan öte, bir tek buruşuğu, kırışığı yok gibi; kocaman, geniş, yuvarlak, gergin.

İkisi de, A Bakanlığının B Genel Müdürlüğünden, Daire Müdürüyken emekliye ayrılmış, sıra beklemez, başkasına saygıyı unutmuş, nereye girse evine girercesine yol isteyen (yani dürte kaka kendine yol açan) karşı komşuları hanıma imrenirler; ama onun yabancılara yaptığını ancak kendi arkadaşlarına yapabilir, ötesini beceremezler.

★

Bir şey bekler gibiler, besbelli. Belki camın önünde belirivereceğini bildikleri birini, belki bir çığlığı...

(ölüm çığlığı, yas, doğum, acı çığlığı... Herhangi biri olabilir bu bekledikleri, bekleyebilecekleri çığlık. Kim hasta, kim gebedir, bilirler; bunu bilmeleri bir yana, hangi kadının kocasından, hangi çocuğun babasından dayak yiyeceğini de bilirler, günü gününe, dakikası dakikasına. Hortumgözleriyle hortumkulakları durmadan emer çünkü mahalleyi)

Bekledikleri, belki de, sezdikleri ama bilmedikleri bir şey. Ancak, kaygı değil yüzlerindeki. Burası kesin. Yalın, kuru bir bekleyiş içindeler. O kadar.

★

Bakarsınız, bekledikleri bizizdir. Kendilerini bir resmin içinde görerek onlara varlıklarını kazandıracak olan, karanlıkta kalmış ilgimizdir, bekledikleri. Bizim karanlık güzelliğimiz, oylumumuzdur. Yani, gerçekliğimiz...

Oysa, bu terimler içerisinde düşünmek bile, bu kadınlara yakıştırdığımız yaratılışa

biraz aykırı bir şey. Güzelliği, oylumu, ilgiyi görecek gözleri olmuş mudur hiç? Hiç tanımadıkları birinin kendilerine bakabileceğini gerçekten düşünmüşler midir? Seyredilebileceklerini, başkasını nasıl görüyorlarsa, başkalarının da kendilerine öyle bakabileceğini hiç geçirmişler midir uslarından? Bilemeyiz.

Bilemeyiz elbet ,bu resme bakmakla yetineceğimize göre ... Ama şu anda bizleri ne görürler, ne tanır, ne de düşünürler. Aldanamayız bu kadar açıklık karşısında

açlık karşısında.

Dünya bir kocaman bilgidir onlar için; dedikodu biçimine girmeğe özellikle yatkın bir bilgi; susadıkları, emmeleri gereken, ancak emildiği ölçüde varolan bir bilgi.

Bunu daha önce söyledik zaten; oysa, daha başka şeyler bulup söylemeği tasarlıyoruz.

★

Bekleyişi imleyen özellikler üzerinde duralım.

Kurulmuş oturuyor, kadınların ak tenli, gergin, yuvarlak yüzlü olanı. Oturduğu koltuğun şarap tortusu rengi, aşağıya doğru indikçe ağır ağır kararıyor. Karşıdan baktığımız pencerenin ardında, boş yere para vermemek için olacak, tek bir ışık yanıyor. Uzakta, arkada, resme bakan bizlere göre sağ üst uçta. Bu ışık, odanın içinde değil, dışarıda yanıyor; odanın açık duran kapısını aydınlatıyor. Pek güçlü bir lamba olmasa gerek bu.Odaya pek az aydınlık salması bir yana, üzerinde yansıdığı kapıya bile sarımsı bir renk verebiliyor ancak. Belki de dairenin giriş kapısının önünde

yanan bir lamba bu. Evin hemen girişinde... Birini beklediklerini düşünürken, bunu da mı göz önünde tuttum?

Pencerenin bize göre sol dibinde oturanı, belki sinsi, belki ezik; gelişigüzel söylenivermiş gibi bir sözle insanları birbirine düşürmesini bilenlerden belki de.

Ama koltukta, koyu kırmızının neftiye, karaya dönüştüğü koltukta kurulmuş oturan kadın, sert, acımasız, saldırgan. Evin dışarıyla kavgalarını, delici, yırtıcı, çatlak — olduğunu düşündüğüm — sesiyle yürütme görevini bu kadın yüklenmiş olsa gerek. Kurulup oturmuş, yılların selintisi, tortusu olan bir yığın eşyanın (hiçbir zaman işe yaramamış, yaraması düşünülmemiş, ancak evi güzelleştireceği, yani dolduracağı,

yaşamak önce gürültülü gürültülü konuşup devinmekse, sonra da güzellik katmaktır dünyaya; güzellik demekse bütün boşlukları doldurmaktır; bütün boşlukları, evleri, dolapları, ağızlarla kulakları (ama gerekli, ama gereksiz) ele geçirilen her türlü şeyle doldurmaktır; herhalde öyledir, bu kadınlar için

yüzeyleri örteceği, duvarın uçuk yeşiline gitgide daha az yer bırakacağı için satın alınmış, başkalarınca armağan edilmiş, belki bir ölünün andacı diye alınıp saklanmış, yılların selintisi olan bir yığın eşyanın) ortasında sonu gelmez bir sultanlık düşünü sürdürür gibi. Ölüp gittiği, kendisini bu atılmazlık, satılmazlık denizinin ortasında dımdızlak bıraktığı için kocasına kızıyor, ileniyor olabilir. Kendilerini eskiden haftada üç akşam yemeğe çağıran dostlarının, kızlarını nişanlayalı, artık yalnız haftada bir gün çağırmaları karşısında, öfke ile incinmişliği yarıştırarak, onlara bundan böyle nasıl davranması gerekeceğini düşünüyor olabilir. Belki bunlardan da çok, tıkalı boruları açtırmağa yanaşmadığı halde, ince bir küf kokusunun bürüdüğü bu odalar karşılığında her ay paralarını

etlerinden et koparır gibi alan ev sahibine içinden sövüyor olabilir.

Ancak, kısık gözleri, gene de, içinde değil; içine değil, karşıya bakıyor. Kendisine göre sağ köşesinde bacısının, sol kanadında, boydan boya, alımlı bir devetabanının durduğu pencerenin ötesine bakıyor.

Bu, el işlemesi örtülerden, çömlek bebekler, duvarlardaki, şehpalardaki çerçeveli fotoğraflar, gümüşünden melaminine dek çeşitli küllüklerden, camlı dolaplarda duran takım takım bardaklarla kadehlerden, kaplaması kabarmış, dökülmüş koltuk çerçeveleri, masa ile sehpalardan, solmuş, eprimiş kadifeler, eskimek bilmez halılar, ışık sızdırmaz perdeler, ayaklı, karpuzlu, askılı lambalardan, yaşam boyunca varılmış en yüksek noktayı belirleyen anıtsal aklığındaki buz dolabından örülü kaleye çekilmiş kadınlar, hisarını bir koyağın ortasına konduruvermiş bir eski zaman beyinin çılgınlığını yinelemişler sanki. Solundukları hava azaldıkça azalmış. Buna karşılık, önleri, artları açık. Sokağa, dirime, başkalarının gürültüsüne, saldırganlığına açık, ölüme açık.

Camdaki yansıdan anlıyoruz: İnsanlar geçiyor önlerinden, sokak lambaları yanıyor tepelerinde. Hortumgözler, hortumkulaklar, yalnız içeriden dışarıya uzattıkları kendi uzantıları değil; dışarıdan içeriye doğru da uzanabilen, başkalarının uzantıları. Bu kale bu kadınları hiç de korumuyor.

★

Oysa bütün bu sözler, resme bakan, içine kapanmağa eğimli bir seyircinin sözleri. Kendinden pay biçerek bu kadınlara yakıştırdığı duygular... Olmadı, öyle değil, şöyle demeli: Kendinden pay biçerek bu kadınları demin anlatılan duruma sokuyor. Oysa bu kadınlar, dirimle bağlantılarını göz yoluyla, kulak yoluyla kurduklarına göre, başkasının gözünden, kulağından çekinecek değiller.

Bir *şey* değil bekledikleri; *birini* bekliyorlar, evlerinin karanlığında.

Camdaki bir yansıdan anlıyoruz bunu. İçerideki aydınlık (her şeyi seçebiliyorsak da) görünmeyen, içeride duran bir ışık kaynağından gelmiyor. Pencerenin önünde, sokakta yanan, görmediğimiz bir (belki de iki) lambanın ışığıdır içeriye vuran. Bir yer katı penceresi bu. Camdaki bir yansıdan anlıyoruz bunu. İnsanlar geçiyor kadınların önünden.

Birini bekliyorlar. O bekledikleri, az sonra gelecek herhalde. Kadınların kısık gözleri dalgın değil, özlemli değil, heyecanlı değil. Gelmesi beklenen,

bundan önce de, geleceğini söylediği saatte gelmiş olan,
özlenmeyen, heyecanlandırmayan,
olmaz, umulmaz, korkulur şeyler umdurmayan
biri; bildikleri biri.

Belki de şu anda, pencerenin yanıyla resmin çerçevesi arasında, bir ağacın (kısarık bir ağacın ya da alçakça bir dalın) yaprakları arkasından sıyrılan (gecenin karanlığında güçlükle seçtiğimiz) kişidir bekledikleri.

★

Bir arkadaşımızın yıllar önce anlattığına dayanarak yazıyoruz bundan sonraki birkaç satırı:

(Galiba) *Amerika'da,* (galiba) *bir gazeteci* (ya da gazete fotoğrafçısı, öyle olması daha bir uygun geliyor usumu-

za) *kaza* (başka başka yerlerde, başka başka zamanlarda, ya da aynı saatlerde olan kazalarda ölenlerin, kaza yerinde çekilmiş) *resimlerinde, kazaya uğramış aracın, yıkılmış duvarın, çökmüş evin, devrilivermiş ağacın çevresinde toplananlar arasında...* Çılgınca bir düşünceymiş bu. *aynı kişiyi görmüş.* Düşünce bile değil, sezgi bile değil, hayvansal bir sezinleme, bir ürkme belki... Gazeteci (ya da gazete fotoğrafçısı) eline geçirebildiği bütün kaza resimlerini büyüteçlerle incelemiş. Başka resimler daha bulmuş, onları da teker teker gözden geçirmiş. Çılgınlık da sayılsa, kanıtı önündeymiş. Besbelliymiş bu. Her resimde açıkça görülüyormuş.

Kaza yerinde toplananlar arasında, hep, ölüye ya da ölülere, biraz gülümser, biraz sevinçli, biraz gururlu bir yüzle bakan bir kadın, yaşlıca, saçı ağarmış, güzelce, cana yakınca bir kadın görülüyormuş. Aynı kadın. Yıldan yıla, yerden yere, değişmeyen bir kadın. Her yere yetişen, her ölüye gücünün de, utkusunun da bilinci içindeymişçesine bakan bir kadın...

"Öyle şey olur mu," diyenlere arkadaşımızın adını veririz. Kendisinden sorsunlar.

Esmer bir kişi bu. Yirmi yaşlarında, irice, sağlam yapılı, gençliğinin de, güzelliğinin de görkeminin bilincinde bir kişi. Çok sevdiğimiz, yılların ardında kalışına bir türlü katlanamadığımız bir kişiye benzetiyoruz sanki. Şarap tortusu rengindeki kazağının üstünde, enine, sütlü macun rengi yollar var. Bir elinde bir gül. Öbür eli gözükmüyor.

★

Kadınların beklediği, bizim gördüğümüz ama onların daha görmediği — bu resim resim olarak kaldıkça da hiçbir zaman göremeyeceği — bu delikanlı olsa bile, kendisi değil, getireceği haberdir onları ilgilendiren. Bir arkadaşlarının, bir ahbaplarının oğludur bu. Herhalde, demin sözünü

ettiğimiz dostlarının. Annesiyle babasının kendilerini haftada gene üç akşam yemeğe çağırdığını söylemeğe gelecektir belki de. Kızları nişanlanalı, akşam yemeğine ancak haftada bir gün gittikleri evin oğlu bu. "Bu akşam bize yemeğe bekliyorlar," çeşidinden bir haberdir getireceği, daha doğrusu, kadınların beklediği. Öyle olması gerekir diyoruz, kendi kendimize. Seyirci olarak biliyoruz bunu, resme bakan kişi, resimdekileri istediği gibi yorumlama hakkını elinde tuttuğuna inanan resim meraklısı olarak.

Havanın kararmış olduğunu, sokak lambalarının yandığını söyledik daha önce. Güç seçtiğimiz delikanlının, elindeki gülü de düşünürsek, bir yaz başlangıcı gecesi olmalı bu. Dolayısıyla kadınların yemeğe bu akşam çağrılmaları düşünülemez. Yemek saati çoktan geçmiştir. Olsa olsa ertesi akşama çağrılacaklardır. Zaten onu bilmeleri önemli. Ertesi sabah, yemek pişirsinler mi, pişirmesinler mi akşama? Öğle yemeğini nasıl olsa hafif bir şeylerle geçiştiriverirler.

Hafif yazlık giysileri içinde tükenmez bir gecenin sıkıntısını tek başlarına kemirmeğe başladıkları bu sırada gelecek haberci, yalnızlıklarını bir parça olsun kısaltacak, dış dünyadan son bir damla bilgi getirecektir. Ancak, habercinin gelişi ile gidişi bir olacaktır. Oğlan kapıdan söyleyecektir söyleyeceğini. Ne denli üsteleseler, girmez. Gezmeğe gidecektir hemen gidecektir. Ondan ötürü de, heyecanlanmadan, sevince kapılmadan, oturup bekleyebiliyor olsalar gerek.

★

Delikanlı, demin içinde eriyiverdiği karanlıktan ansızın sıyrılıp pencerenin önüne gelecek, camdan bakacak, gözlerinin karanlığı altında bir su gibi parlayan dişlerini göstererek gülümseyip başını hafifçe eğecek içerinin alacakaranlığına doğru. Kurumlu, yuvarlak, gergin, ak yüzüyle koltuğunda oturan kadın, kapıyı açmağa gidecek, ışığı yakmağı hiç düşünmeden; öteki ise yerinden kalkıp odanın

ortasına dek yürüyecek. Duracak. Çünkü, bacısının kof bir gürültüyle, daha kapıyı açamadan, yere düştüğünü (elini boğazına, göğsüne doğru götürüp bir iki çarpındıktan sonra kalakaldığını görmese bile), öldüğünü anlayacak. Donacak. Kapıyı açmayacak, durduğu yerde dönüp pencereye bakacak. Arkadaşlarının oğlu sandıkları delikanlının dingin, tatlı gülümseyişini görecek dışarının aydınlığında. Kapıyı açıp komşuları yardıma çağırmağa giderken, eşikte, görmeden çiğneyeceği gülün, bacısıyla birlikte yere düştüğünü hiçbir zaman bilmeyecek.

★

Yoksa, genç gecesinin güzelliğinde, süzülen bir tekne gibi ilerleyen bu delikanlının, bir elinde gül, ne işi var resmin çerçevesiyle pencerenin boz çizgisi arasındaki daracık, karanlık alanda?

1973

DÜŞ BALIKÇILARI: KUBADABAD 1955

Karanlığın içinden turuncu ateşler beliriveriyor; "yukarısı" olması gereken bir yerde, büyük yaylar çizerek sallanan ateşler. Sonra bu ateşler, birden, geniş bir yay çizerek iniyor bir yerlere doğru. Yere doğru olduğunu *seziyorum* ancak. Yerle gök aynı karanlığın içinde çünkü... Sınırsızlığın içinde önce bir ateş, sonra bir ateş daha, sonra bir ateş daha vardı. Yaklaşıyorduk. Daha uzakta diye oranlayabildiğim bir yerde, üç top ateş daha vardı. Sonra ayaklarımızın altındaki toprak yumuşadı, bir su sesi akmağa başladı önümüzde bir yerlerde. Sola doğru saptık, su sesini yalnız sağ kulağımızla işittiğimize kanıncaya dek. O zaman toprak biraz daha az yumuşak geldi tabanlarıma; ileride, bir ateşin yayı altında, bir bacak gördüm.

Tol'a vardığımızda yeryüzü iyiden iyiye kararmış-

tı. Taşlar, kemerler, biçimlerinin bilinirliğinden sıyrılmağa başlamıştı. Gölün öbür yakasında, öbür ucundaydık. Gölü, şehri, kenti, köyü arkamızda bırakmış, bu yıkılara doğru yürümüştük. Açıklığın, düzlüğün, kırlığın ortasında, kırların bir gün özlenebileceğini belki de akıllarına getirmemiş insanların bir zamanlar yaşamış oldukları bu yere, bu taşlara doğru ilerlerken, kemerleri, kapıların boşluklarını kırdan, düzlükten ayırabilecek bir şey görmüyordum. İnsanlar yüzyıllarca önce buradan çıkıp gitmişler gibiydi. Ne taşların oraya hangi çağda yığıldığını, üstüste dizildiğini, uzayı biçimleyip böldüğünü düşündüm, ne de bu işleri yapan insanların kendiliklerinden, benliklerinden, çağlarından buraya neler katmış olduklarını... Adsız, çağsız, ıssız duvarlar, temeller, kemerler üzerinde dolaşıyor, kapılardan giriyor, kemerlerin altından geçerek bir başka kat kalıntısına tırmanıyor, ölülerin yıkık uzaylarında düşlerin özgürlüğü ile, uyurgezer adımları atıyordum. Taşlar, ara ara, ayaklarımın altında sallanıyor gibiydi.

Yürüyordum; kaymaktan, düşmekten, yüksek yerden inmekten, yuvarlanmaktan korkan, bir başkasıymış gibi...

Gökyüzünün boz mavi kanı çekilmişti; kara kan yürümüştü bütün yıkı damarlarına. Taşların ayrıtları belirsizleşmeğe başlıyordu. Ben de inmeğe başladım. Karanlıkta ayağım, basacağı yeri güvenle bulmuyordu, korku yeniden doluyordu içime. Kötü bir utku sevincinden öç alıyordu ölüler; ölülerin saati bir kez daha çalmıştı. Toprağa bastım. Otlara, yumuşaklığa; mezarları çevreleyen astarlı yumuşaklığa... Su, sağ yanımızdaydı, onbeş yirmi adım uzakta toprağı yumuşatıyordu. Gerçek bir dere akıyordu az ötemizde. Ondan uzaklaştık. Karanlığın ortalığı bütün bütün kaplamasına, bir tepeye tırmanacak kadar bile zaman kalmamıştı. Örenin arkasında yükselen sırta yollandık.

Sırta tırmanırken, duvarlar solumda büsbütün ufaldı, dağıldı. Çukurda, karanlık her yerde egemendi. Sırtın

üstü, bizim varışımızla karardı. O zaman karanlığa daldık. Küçük ölümün evrenine...

Nereye gittiğimizi, nerede yürüdüğümüzü bilmeden, gidiyordum karanlıkta. Arabaları bıraktığımız yere doğru gidiyorduk herhalde. Yerde, çekilen ışıkla değişmiş, karanlığın koyulmasıyla başkalaşan bir direnç vardı şimdi. Taşların tok sesinden, taşların yöresinin yumuşak ama dolgun sesinden sonra buraları kof bir ses veriyordu ayakların altında. Paçalarımıza ara sıra, dikenli, köşeli, sert, ince parmaklar takılıyordu bu kof sesin içinde. Sonra bir ses: 'İneceğiz, dikkat edin,' dedi. Bu sesin keskin gözleri olmalıydı. Karanlıkta, inilecek yeri — bilse bile — görmek, inilecek yere gelindiğini bilmek, herkesin harcı değildi doğrusu... Ama inilecek yere geldiğimi ben de görebildim. Sezdim belki de, belki de gördüğümü sandım. Ama bildim. İnmeğe başladım sonra. Birden, adımlarımızın sesi doldu kulağıma. Biribirimize yakın yürüyorduk. Ayaklarımızın dibinden gelen ses, suya doymuş toprağın çıkardığı sesti. Adımların toprak üzerindeki sesine ikincil bir su sesi katılıyordu. Toprağı da görebildiğimi sandım.

Yanılmadığımı, toprağı gerçekten görebildiğimi birkaç saniye sonra anladım. Karanlık, gümüşü bir sisle ışımağa başlamıştı. 'İnilecek yer'den beri bu ışıyan sis kendini belli etmeden, bir varlık, bir gerçeklik halini almış olacaktı. Şimdi, sise doğru yürüyorduk.

Keskin gözlü ses gene duyuldu: 'Şimdi çamur başlıyor. Karşımızdaki kayanın yanından kıvrılıp öteye geçeceğiz. Yerde kaya parçaları, seki taşları var. Onlara basın. Çamura dikkat, batarsınız.'

O zaman sis yayıldı, daha da ışıdı, yerdeki taşları seçer olduk.

Kayayı dolandıktan sonra gümüşü sis yitti ansızın. Dupduru bir karanlık çarptı yüzümüze. İleride, sanki bir yerlerin, bir tepelerin üzerinde bir ışıltı vardı. Ama göz çizgimiz üzerinde en ufak bir şey görünmüyordu.

Gözü keskin ses işitildi: 'Şimdi de sola. Dikkat, tırmanacağız.' Artık her şey bir düş karanlığı içinde olup bitiyordu. Nereye gittiğimizi merak etmiyordum. Besbelli, arabalara doğru gitmiyorduk. Çoktan varmış olurduk yanlarına yoksa. Belki ışıltıya doğru gidiyorduk. Ama o da uzaklaşmış gibiydi şimdi. Tırmandık; daha doğrusu, çağların yarattığı ustalıkla ayaklarımız tırmandı. Önce topuk kendine bir yer buluyordu, sonra ayak sağlam basmağa çalışıyordu, sonra diz kapağı ile topuk arasında kaslar geriliyor, gövde öne doğru kasılıyor, doğruluyordu gene. Eller bir yerlere tutunmağa, kancalaşmağa hazırdı. Ama elimizi kullanmadık galiba. Sonra yer düzeldi, maymunluğun içinden gene insanlığa doğru ilerledik, doğrulduk. Işıma, turuncu ateşler kılığında çıkıyordu karşımıza. Turuncu üç top ateş...

Sallanıyorlardı karanlığın içinde ağır bir devimle. Büyük yaylar çiziyorlardı. Sonra bir tanesi, birden geniş, kesin bir yay çizerek, gözden yitti. Ardından öbürü, onun ardından öteki. Top ateşlerin yerinde gene gümüşü ışıma vardı şimdi. Yürümüyor, yerimizde sayıyor gibiydik. Bu ateşlerin ne olduğunu bilmek, sormak, anlamak istemiyordum. Büyüklerin, bulmacalarını çözmek isteğiyle bitirmemek isteği arasındaki bocalayışı; çocukların, kurabiyelerini yemek isteğiyle ellerinde kalan parçanın azalması karşısında duydukları üzüntü arasındaki ikircimi içindeydim. Bir şey işitmek istemiyordum. İstemiyordum kimsenin konuşmasını...

Ateşler gene belirdi havada, ışımayı kovaladı. Yeniden egemendiler, yeniden efe efe dolaşıyorlardı karanlıkta. Sonra yaylarını yeniden, kesinlikle, sertlikle çizdiler. O zaman, sessizliğin farkına vardım.

Biz konuşmuyorduk, ayaklarımız gene sesleri emen bir yumuşak toprak çiğniyordu. İleriden, ateşlerin şimdi üçlü eksenleri üzerinde gidip geldikleri karanlığın, yerle göğü birleştiren karanlığın içinden de ses gelmiyordu. Seslerin görüntü ile birleştiği çağdan geriye dönmüştük sanki.

Gene iniyorduk. Önümüzde beliren su sesini sağımıza doğru uzaklaştıra uzaklaştıra, topuklarımızla iteleye iteleye yürüyorduk. İndik daha; suyun sesini sağ kulağımıza sığdırabileceğimiz, sığdırabildiğimiz bir yerdeydik şimdi. İlerisi aydınlanmağa başlamıştı; ışıma yayılıyordu. Sağda, dereyi seçtim. Solumuzda biçimi belirsiz bir toprak kütlesi vardı. Dere kıyısındaki bir kayanın üzerinden aştık. Tabanlarım on dakikadan beri — saatlerden beri — ilk olarak, daha az yumuşak bir yere basmış oldu... Kayanın ötesi kumsaldı. Bir top ateş suya değiyor gibiydi. Gergin bir bacak duruyordu arkasında.

Ateş suyun yüzünde bir an duraksadı. İkircim içindeydi sudaki yansısı. Bacak, dizinden büküldü, yarı karanlığa doğru çekildi. Top ateş suyun yüzünden biraz kalktı. Bir kolun ucunda durduğunu gördüm. Kol da dirsekten büküldü. Ateş bir yüzü aydınlattı: Kaba yünden örülü kirli beyaz bir atkının sarıp kuşattığı bir başın onaltı, onyedi yaşlarındaki utangaç yüzünü... Ateş iyice yükselmişti şimdi başın üzerinde. Başı kuşatan atkının bir ucu omuza doğru iniyordu. Çıplak omuzdan doğan kolun ucunda, faraşla balıkçı kepçesi arası bir şey, donmuş bir hareketin ortasında duruyordu.

Güneşte yanmış, esmerleşmiş yüzle boynun altında, pembe bir gövde iyice seçiliyordu karanlığa karşı. Genç kasları, paçaları butların ortasından da yukarıya dek sığanmış, uçkuru kalça altından gevşekçe bağlanmış ıpıslak bir don örtüyordu yalnız. Islak donla gövdenin, bacakların turuncumsu pembeliği arasında renk ayrımı yok gibiydi.

Yüzün şaşkınlığı geçti, bacaklardaki ikircim ayakların kararında eridi. İki bin yıl öncesinin imgesi, yalın tabanlarının sessizliğiyle gençliğinin çevikliğini birleştirerek kaçtı; başının üzerinde sallanan ateşin yay dilimleri arasında yitmeğe, parçalanmağa yüz tuttu. Keskin gözlü sesi ansızın işitince, hâlâ susmakta olduğumuzu anladım. Ürperdim birden. Ses buyuruyordu: "Gelin buraya, ne kaçıyorsunuz,

utanacak bir şey yok.' Ateşler gene ikircimle sallandı ileride. Sonra ağır ağır, çekine çekine, iki bin yıl öncesinin sahne düzenine yakışacak adımlarla, belirip yiten ayak uçları, baldırlar, diz kapaklarıyla, yaklaştılar.

Üç top ateşin ikisi önde, aralıklı, üçüncüsü ise arkada, bu aralığın orta dikmesi üzerinde ilerliyordu. Üçgenin genç gövdelerden yapılı köşeleri karşımızda duruyordu şimdi. Ses, babacan olmağa çalışan bir tınıyla buyurdu gene: 'Çekinmeyin yahu, işinize bakın. Biz de size bakacağız.' Ateşler biribirine yaklaştı, sonra birden ayrıldı. Genç gövdeler yeniden bildikleri gibi devinmeğe başladılar. Ayaklarını sürüyor gibiydiler, gene de ses çıkarmıyorlardı. Buyuran ses bize döndü: 'Sıssssss...' Zaten susuyorduk biz.

Ateşlerden biri, altındaki gövdeyle birlikte havalandı, karşı kıyıya kondu. Sonra biribirilerine bakan çocuklar kollarını iyice kaldırıp gerdiler, ateş toplarını değneklerinin ucunda ağır ağır sallamağa başladılar. Suyun hafif sesinden, ateşlerin belli belirsiz çıtırdısından başka bir şey duyulmuyordu. Bu sallantı ne kadar sürdü bilmiyorum. Büyüye biz de kapılmıştık. Ateşler ansızın, biribiri ardına suyun yüzüne indi, yansılarının ara yerlerinde o faraşla kepçe arası nesneler ses çıkarmadan suya girdi. Birden su kırıştı, yansılar kırıldı, çırpıntılı sular ateşlerin arasında köpürdü, köpürtü sudan ayrıldı, sular döküldü. Kepçenin içinde ateşlerin turunculuğunda bir gümüş parçası çırpınıyor, kuyruk vuruyordu.

Balıklı kepçe yükünü toprağa bıraktı. Gümüş parçası karanlıkta yitti. Yalnız çırpıntısı duyuluyordu şimdi, gitgide azalan... Ateşlerin altındaki yüzler gene hazırlığın gerginliği içindeydi. Kollar ağır ağır sallanıyordu. Karanlığın içindeki çırpıntı kesik kesik, aralıklı aralıklı, daha hafif, daha daha hafif geliyordu şimdi. Ateşler gene suya indi. Işığın artık kamaştırmadığı gözlerimizin önünde gövdeler bacakları üzerinde yeniden yaylandı, yeniden gerilip kalktı. Kepçelerin içinde bir şey yoktu bu kez. Çocukların yüzlerinde, birkaç bin yıl önce buralarda yontulmuş heykellerin somurtma ile somurt-

mama arası hafif gülümseyişi, değişmez bir ölçü gibi kalmıştı. Balıkçılar dere boyunca biraz indiler, biz geri çekildik. Balık alanında biz ölümlülerin yeri yoktu. Gözleri keskin ses bu kez fısıldayarak sordu: 'Epey balık çıkardınız mı bu gece?' Heykellerden biri, başını bizden yana çevirmeden 'yarın pazara götürecek kadar var çok şükür,' gibi bir şey söyledi.

Yavaş yavaş çekilmeğe başladık. Balıkçılara baht açıklığı dileyip geldiğimiz yola doğru döndük yüzümüzü. Balıkları ürkütmemek için bu kez elimizden geldiğince sessiz yürümeğe çalışarak yolumuzun üzerindeki ilk sırta tırmandık. En geride yürüyordum. Bir daha dönüp baktım. Yarı kara yarı su yaratığı balıkçıların karanlıkta eriyip yiten görkeminden yalnız ateşler artakalmıştı, kesin çizgileriyle.

Neden sonra, arabaların motoru işlemeğe başladığında, hepimizin dili birden çözüldü. Hepimiz, üşüdüğümüzü söylüyorduk biribirimize, hepimiz balıkçıların çıplaklığını anımsıyorduk.

Dünyanın karanlığını, arabaların farları ışıldamasız bir kesinlikle bölüyordu şimdi; bu ışıkta, yolu yiyen, yutan arabalar, tanrılar katından, Beyşehir'e iletiyordu bizi.

1962

ERTUĞRUL OĞUZ FIRAT'IN RESİMLERİ ÜZERİNE AKDENİZ'DEN UZAK BİR METİN

Kimi, kıvrılıp kıvranan, gidip dönen, yitip yinelenen çizgiyi sevdi. Birim birim çizgileri kattı biribirinin ardına önüne, sağına soluna, sonra Doğu dendi buna.

Kimi, bütün eğrileri doğrulara kapattı, boşlukları düzenledi küçükleri büyüklere yedirerek, tarttı iri ile ufağı, sonra buna dendi Batı.

O da yalan, bu da yalan, varalım biraz da biz oyalanalım.

Batıdan, Doğudan çok, çağlar var derim ben. Dünyayı, dünyanın karmaşıklığını düzene sokma, yalınlaştırma çabasının kalıptan çıkıp kalıba girdiği çağlar... Mandalalarla Michelangelo iki ayrı çaba, düzenleyici düşüncenin iki çağı; o kadar. Bu çağlar, gün gelmiş bir arada yaşanmış, gün gelmiş batınınki doğuya, doğununki batıya kaymış.

Grau, teurer Freund, ist alle Theorie,
Und grün des Lebens goldner Baum. (a)
Faust

Çirkin oyuncular bilirim. Hepimiz biliriz. İyilerinin çoğu, oyun gücüyle, çirkinliğini unutturur

herkesin güzellikten aşağısını konuşmadığı,

gene de, güzelliği unuttuğu ya da boş verdiği çok görülen bir dünyada.

Ama içlerinde birkaçı vardır; çirkinliğini unuttur-mağa, silmeğe çalışmaz. Çirkinliği sanatıdır onların; kendileridir. Çirkinliklerini yaşayıp oynarlar.

Güzellik düşünülerek yapılmış (ama başarılmış, ama başarılmamış) birçok (pek çok, sayısız) resmin yanında, güzellik kaygısını bir yana itmiş

daha doğrusu, güzellik diye kabul edilegelmiş bir-takım ölçülerle kaygıları bir yana itmiş

'yazar' ressamların yaptığı resimler de var.

Kimi, okuldan yetişmedir bu ressamların. (Bir adamın, bir kentin, bir ülkenin okulundan yetişme.) Öğretilegelen, sürdürülegelen kurallara karşı çıktığı ölçüde bilincindedir onların; resimlerine bakanlara da, bu ölçüde anımsatır bu kuralları ...

Kimi de kendi okulunun

daha doğrusu, okulunu kurma çabasının

yetiştirmesi. Genel kurallara, çalışa çalışa, resimlerini yapa yapa yaklaşır. Bu kurallara erişir ya da erişmez. Ama kendi yolundan sapmamağa bakar. Resminin 'ilkelliğini', 'çirkinliğini' yaşar. Yaptığı, bakılır, seyredilir resimler olmaktan çok, okunur, içinde gezilir resimlerdir. Bildiklerinizle, usunuzla yorumlanmaz bunlar; resimle sizin aranızda, olsa olsa, sezdiklerinizin, bilincin en alt katlarında gezinen imgelerin yardımıyla bir köprü kurulur; havaleli, koptu kopacak görünen bir köprü. Bu köprüden ya geçer ya geçmezsiniz. Resmi, resmi yapanı,

(resimle resmi yapanı biribirinden ayırmak çok güç, bu durumda)

kendinize yakın bulup bulmamanıza bağlı bir şey bu. Resmin karşısında tansıma duygularına kapılmazsınız çoğu zaman; ama adamın, çabasında bekinmesine, kendine güvencine saygı duyarsınız. Bir dil yaratmağa çalışmaktadır

o. Kendisinin de bilmediği bir dil...

Genellikle kâğıttan kesilmiş 'karaltılar' yassılığında insanların, ağaçlar, köklerle yaprakların çıldırmış azgınlığı içerisinde eridiği, uzayıp kısalarak bitkilere benzemeğe başladığı bir dünyada, kediler, atlar, horozlar, ama özellikle kediler, saldırganlığın, acımasızlığın en belirgin imi oluyor. Yumuşaklığın da...

★

Dar, kayalık boğazları, yeşillerin inceden beneklemeğe başladığı göz alabildiğine uzanan çıplak kırmızımsı balçık düzlükleri, ancak görülünce varlığına inanılan renkli su kuşlarını, bulanık, hınçlı, acıkması korkunç suları çağrıştıran bir Fırat soyadını

atlar, boğazlar, dağlar, yaylalarla geçitleri, konup göçüp gitmenin, yerleşip kurmanın gücünü çağrıştıran adlara eklemiş

uzunluğuna bir adam. Bu adam yıllardır Akdeniz'in kıyısında yaşar, erguvan renkli, ağaçları, insan kafası boyundaki çiçekleri, kum zambaklarını, dünyanın (eninde sonunda) kızgın bir gökyüzüyle (yazın da, kışın da) kızgın bir denize bölünüşünü görür,

türlü acılar, türlü tutkular, günüler içindeki insan yüreğinin en kanlı işlerini tartıp ölçer,

sesler, sözler, renkler karıp katıştırır biribirine, kafasındakileri, gönlündekileri dile getirmek için.

Tumturakla acemilik köylerine uğramaktan ürkmeksizin, çoğu zaman.

Tumturak da, acemilik de, dışarının içeriye sızdırdığı, yerleştirdiği ölçüler. Oysa E.O.F., dünyasını kendi kalıplarına, kendi arayıp bulup benimsediği ölçülere sığıştırmak için, bekinir durur.

Bu sözlerime karşılık, herkesin yaptığı bu, herkesin yapmağa uğraştığı bu, denilebilir. Her zaman öyle değil. Fırat'ın yaptığı, aradığı, ortaklaşa kullanılan bir resim diline kendi söyleyişini getirmeğe çalışmak değil; daha çok, düşlerinin, korkularının, isteklerinin dilini oluşturmak...

Üstelik, bu dili oluşturan eli, öğrendiklerini, görgüsünü kendinden bile gizlemek ister gibi, çoğu zaman.

Başka insanların düşleri, korkuları, istekleri ile bu dilin *öğeleri* arasında bir ortaklık var ama; görmek güç değil.

★

'.....dil zevksizliklerini de yenilik sanmıştı.' (b)

Bir yanda bir adam var; ona göre, ataları uğraşmış uğraşmış, kendisinin bu dünyaya gelmesinden az önce, kullandıkları (şimdi de kendinin kullandığı) dili, gelişiminin en yüksek noktasına vardırmışlar. Bu kusursuz, yetkin yapının kılına bile dokunmak günah, diyen saygı dolu bir adam, bu yandaki.

Öte yanda bir başka adam; karşısına çıkan dil yeter ki alışılagelmiş ölçülere, kullanımlara, kurallara aykırı olsun, kalıplardan kaçsm, övecektir onu; değişik diyerek, yeni diyerek, değişen bir dünyada eski kalıbın işi yok diyerek...

İkisini de yermek, ikisini de övmek, kolay. Kolay olmayan, ara konumu seçmek. Nereye varıldığını anlamak, nerede durulduğunu bilmek, değişenin değerini tartabilmek (bu değerin varlığında da, yokluğunda da).

Oluşma süreci içindeki bir dili, hele kişisel bir dili çözebilmek büsbütün güç. Ama uğraşmağa değer.

Pul pul işlenmiş bir dokunun sarmaşıklaştığı, yapraklaştığı, gövdeleştiği bir resimde kedi gözleriyle insan gözleri biribirine dönüştükçe; dikenli güneşler, bir başka resimde, iki göz yuvarıyla ku-

luçkaya yatmış bir kuş ya da ilkel bir erkeklik simgesi arasında gidip gelen bir imi aydınlattıkça, dünya, gözlerle dolu, durmadan bakan, gözleyen, süzen, pusuda bekleyen bir doğa, bir yabanıl yaşama biçimi oluveriyor.

★

Anam, hanidir, yetmişini aştı. Gene de alışılagelmişin, gündeliğin az ötesinde bir yemek pişirmeğe başladı mıydı, yolunu bulur, punduna getirir, kendini över başkalarıyla karşılaştırıp. Sebzeyi limonla ağartmasını bilmeyenler, tuzunu bilmem ne zaman koyanlar, diyerek... Bu kendine güveni garip kılıklara da girer: Yemeği her yiyenin, her kezinde, 'olmuş' ya da 'olmamış' demesini yürek çarpıntıları içinde bekler, ama coşkusunu yeterli bulmadığı bir 'eline sağlık' üzerine, bir yemek boyu, bir öğün, iki öğün boyu, özeleştirisini yapar, tuzu, limonu, pişimi diyerek... Yemek pişirmeğe yeni başlamış bir yeni gelinin heyecanını duyar hâlâ, çok övülmüş bir ustanın güvenciyle birlikte.

Yemek pişirmek bir sanat sayılabilir olsa gerek. Bir yanda, gelenekle kurallar, ağız tadı alışkıları, gereç kullanımının içinde kalmak zorunda bulunduğu genel çerçeve; bir yanda da, bu çerçeve, bu gelenekle görenek içerisinde kişisel değişiklikler yapan, yemeğe 'imza'sını atan, pişirdiğiyle Tanrının günü kendini de, kendisine bağlı olanları da *doyuran* aşçı. Bu iki ağırlık bir araya gelince ortaya bir çeşit sanat çıkıyor olsa gerek. Ama aşçının biri sebzeyi, eti, yemişi, yani herkesin bildiğini alsa, kimsenin — belki kendisinin de — daha bilmediği, yemediği yemekler pişirmeğe kalksa, bu yemekleri kullanageldiğimiz ölçülere vuramayız; onlara önce alışmamız gerekir, beğenip beğenmemeğe daha sonra karar veririz. Gelgelelim, aşçının yapıp eylemesi, bunları pişirmekte bekinmesi önem taşır.

İlkel, temel ya da ana imgeler... Bilimsel terimler aramayalım şimdi. Bir doğa var karşımızda. Baktıkça baktıkça bizi ürkütmeğe başlayan bir doğa; bütün karışıklığı, karanlığı, besleyiciliği, öldürücülüğü ile. İnsan, içinde erir bu doğanın; tel tel, ip ip sarmaşıklar boğazına, çevresine dolanır, bir koza gibi kapatır onu. İnsan bu kozayı delip kelebek olur çıkar mı ortalığa, köklerin boğuculuğundan kurtulur mu, bilinmez.

Suyun gizlendiği, görünmediği bir doğadır bu. Su ancak değişik kılıklarda ortaya çıkar; bitki olarak, yıkanmış çamaşır olarak (bu bile var bir resimde), dalga ya da bulut örüntülerini andırarak, yağmurun çizgililiğine saklanarak. Bir sürekli başkalaşım içindeki bir petek görünümündedir bu doğa, her gözünde ayrı bir işin

sık sık da kanlı bir işin, yemek gibi, yenmek gibi bir işin

görüldüğü bir petek.

Bu doğada insanlar tek başına görünmez mi hiç? Görünür. Ama usa sığmaz bir kalabalık kol içinde, ancak küçücük küçücük noktalar olarak. Yükleri, hayvanlarıyla birlikte çırılçıplak kırlardan, çırılçıplak dağlar arasından geçerler, göçerler. Gene de, kimi zaman, bu kalabalığın tepesinde, dev atlar baş başa verir güneşe doğru.

İnsan yüzleri yüzer bu karmaşık ya da yalın dokular içerisinde. Çarpıtılmış, im-

leşmiş insan yüzleri. Belki de aynı yüzün değişik görünümleri. Belki de, belki de, E.O.F.'un kendi yüzünün çeşitlemeleri. Durmadan, ben buradayım, bu resmin içinde çeşitli yerlerdeyim, resmin karşısında durup bu resmi yaptığım, yapmakta olduğum ölçüde

der gibi.

Ana derdim kendi yerim bu doğada

der gibi.

1973

(a) Kuram dediğin bir bozkırdır, dostum,
Dirimin yemyeşildir altın ağacı.

(b) A.H. Tanpınar, *Yaz Yağmuru*, Varlık Yayınları, 1955, s.26



TURAN EROL'UN BİR GENÇLİK RESMİ ÜZERİNE AKDENİZ'İ A/ $\frac{N}{R}$ /AR BİR METİN

Yüzüne bir gülün gölgesi düşüyor.

O zamanlar, Muğla-
damilâs uzak bir yerdi. Bakışları Etrusk'ların hâlâ yaşadığını düşündüren, iri gözleri derinliklere, derinlere
hep, hep derinlere çevrili insanların yurdu, uzak bir yerdi o zaman.

Bir gülün gölgesi düşüyor yanağın üstüne.

Yirmi yaşımın diz
boyu karlı kışında imam efendinin orta kattaki ev sahibi sobası üzerinde pişmiş tarhana çorbasından sonra çıkılan bir odada
sobası usumdan çıkmış bir
odada perdesizdi denize bakan pencereler; bir kapıdan balkona çıkılacaktı havalar ısınınca; ayakta duracak yerin bile güçlükle bulunabileceği bir balkona

bir resim bakardı duvardan,
derinliği sınırlayan karşı duvara.

Aynaya bakılarak
yapılmış bir Turanresmiydi
bu.

Şimdi, duvarımda asılı; iri gözleri
biraz bana, biraz da
eski dere yatağı caddenin karşı kıyısındaki, dere yıllarından kalma
kavaklara bakıyor.

Bir gülün gölgesi düşüyor yanağına.

Önünde bir güldan duruyor bugün, güldanın içinde bir gül duruyor.

Tükenmez gençliğinde donmuş bir resim,
şimdi. Ama o zamanlar, bu
resimdeki yaştaydık; yaşıttık resmin gösterdiğiyle.

Sobası usumdan yok olmuş odada, çatkının orta yerinde bir başka resim de olurdu hep. Arada bir değişen bir resim. Üzerinde çalışılan, bitti bitecek ya da ak astarı yeni yeni beneklenen bir resim.
Çoktan yatmış imam efendi ailesini uykusundan tedirgin etmemek için kısıla kısıla hışıltılaşmış seslerimizle tükenmezi tüketemez

Gırtlaklarımızın yorulmağa
başladığı saatlerde

rıhtımda duran okullarımızın ardındaki denizden doğru

çoktan başlamış bir günün
ilk solgun renginin belirme-

kimi zaman da

sini
beklemeden
tırmanmağa başlarken nedense, diz boyu yığılmış karlı haliyle başka her türlü halinden daha sık anımsadığım yokuşun dibinden yola çıktığımda

çok yokuş, çok düzlük aştıktan sonra varacağım yatağıma doğru, duvardan, derinliği sınırlayan karşı duvara bakıp duran burnundaki yeşil lekeye hâlâ alışamadığım resmin

koca gözlü resmin bilmezdim
bir gün

bilmezdim bir gün denizden sonra, Diyarbakır karpuzlarından, taş duvarlı oda serinliklerinden, yemişlerin derildiği koyaklardan, gönül buran kavak yalnızlıklarından, yaşlanmış ağaçlarla balıkçı ağlarından, eski nakışlarla kerpiç evli yamaçlardan sonra

(önceleri denize bakardı. o gözler, sonra insanlar kesti bakışının yolunu, sonra insanlardan öte bozkıra baktı, denize baktı gene, gene toprağa, çiçeğe baktı)

derinliği, derinlere bakmağı bir türlü unutamadan boyanmış bunca resimden sonra bir derin üzünç içinde bakan, hiç yaşlanmayacak gözlü bu resmin, bilmezdim, bir gün

duvarımda dururken

yüzüne bir gülün gölgesi düştüğüyçün
bana bunları yazdıracağım.

1973

KARANLIK BİR YALI ÜZERİNE METİN

Saygısız Çocuğu anlatan Müzehher A.'nın anısına...

Bir çocuğun bir yalıya kafa tuttuğu bütün bir yaz mevsiminin bir günü, bir, herhangi bir günü, öğle sıcağının ısıttığı kırık rıhtım taşlarının suyla kesiştiği yerde biten yosunlardan biri olmak isterdim belki de, bilmem.

Yosunluğa özendiğimden değil. Ama yalının yapamadığını yapabileceğimden; çocuğun, denizin serinliğinde gerginleşmiş omuzlarına, göğsüne, karnına, uyluklarına, topuklarına sürünebileceğimden. O, ustalığından ötürü ancak birkaç saniye sürecek, kendini kaldırma, kollarının gergin durmasını sağladığı anda havada dönüp rıhtım taşlarına oturma deviminde, onunla bu kadarcık bir değinme yetebilirdi bana belki de.

Oysa yosun değilim, istesem de olamam. Çok çok, gençliğin öldürmekte bulduğu güzellikle, güzelliğin ölümü karşısında ben yaştakilerin duyduğunu, düşündüğünü, karşılaştırmağa kalkar, uzaklaşan bir motorun kıçında oturduğum yerden, balıklardan başka bir şey düşündürmeyen sırılsıklam etleri, rengi, sinirli dalgalanışıyla çocuğa dalar, karanlık yalıyı unutur, neden sonra toparlanır, elli metre uzaktan gene yalıya, bu taşıllaşmış, kapalı, kapalı olduğu için karanlık, karanlık olduğu için ölümünü gözden saklayabilecek yarı-yaratık nesneye dikerim gözümü. Ölümün bize sıçraması

olanağı yoktur artık, uzaklaşmışızdır. Motor burnu dönerken rıhtımın önünden bir daha bir dirim fışkırtısı ağacaktır havaya. Biliyorum bunu. Gözümün ucuyla, yalıyı bırakıp gene çocuğa bakmışımdır çünkü, denize bir daha daldığı anda.

Oysa yalıyı *karanlık* eden başlıca şeylerden biri de bu balıksıl balkırlı çocuk değil mi?

> *yalı* is. I. Düzlük ve açıklık su kıyısı. 2. Su kıyısında yapılmış yazlık köşk. ~ *ağası* tar. Kıyıları korumakla görevli komutan. ~ *çamı* çam. ~ *çapkını* deniz kıyılarında yaşayan bir kuş, iskele kuşu *(Alcedo atthis)*. ~ *uşağı* deniz kıyısı yerlerde doğup büyümüş kimse.

Oysa sözlüklerde 'karanlık yalı' diye bir şeyin tanımı, karşılığı bulunmaz. Ne var ki karanlık yalılar, azlıklarına, azraklıklarına karşın insanın kafasına kafasına inen bir gerçekliktir. Bir zamanlar kendi sandallarının, kendi kayıklarının dalgırlandırdığı su bahçelerinde, (bugün, yelin, açıklarından geçen vapurların uzak sesler getirir gibi depreştirdiği kabarık ya da kırık çizgilerin arasında; yelsiz, vapursuz anların düzlüğünde) yalı kendini görecek olurdu gözlerini açsa; ama bu gözler geçmişe bile kapalı durur.

Bir zamanların değişik ölçütlerine göre yapıldığı için, bir zamanların değişik insan ölçülerine, arşınlara, karışlara, daha bilmem nelere göre ölçülerek yapıldığı için

çocuğun dünyasına ilk güvenilirliği birimler dolayısıyla doğan bu yalının

insan yapısının dışında kalan ondalıkların sözünü

işitmek istememesi, gözlerini yumması, şaşılası bir iş olmasa gerek.

Çağında, alışılagelmiş kurallara meydan okuyarak ortaya çıkmış olduğuna kalıbımı basarım. Aşıboyası görülmedik bir şey olmaktan uzaktı. Ama divanhanesinin söbemsi biçimi her görenin aklını karıştırmış olsa gerek. Görmek için, içine girmek de gerekli değildi; dışarıdan görülüyordu eksenin taşan yuvarlak uçları. Taşlarının dizilişi, düzeni...

Boş işler bunlar. Anlatmak istediğimiz, yalının aydınlık olduğu, aydınlığını taşırdığı çağlar değil. O çağların aydınlıklarını, seslerini, biçimlerini anlatmış olan yazarlar, nasıl olsa, var. O yazarların, özlemini çektikleri, canlı, dolu dolu bir biçimin dirimiydi. Biz ölülerle uğraşıyoruz şimdi. Karanlıklar, sessizlikler, biçimsizliklerle.

Sözlüklere girmeyen karanlık yalıların, hâlâ, insana özlem duyabileceklerini düşünebilir miyiz ki?

Büyük. Her şeyden önce büyük. Yaşanacak bir yer. Yaşamanın bütün ana gerekliklerini bir araya getirecek bir yer... Bir küçükacun. Bu küçükacunu sığdıracak büyük yapıda, bugün

pencereler hiç açılmıyor (daha doğrusu açılıp açılmadığını kimse bilmiyor, ama açıldığını ne ben gördüğüm ne de bildiklerim gördüğü için açılmıyor diyeceğim gene); buna karşılık, deniz bahçelerinin ardındaki kara bahçelerinde, yeşilliğin — içinde oturan olduğu halde bakımsız duran yalılarda görüldüğünün tersine — oldukça derli toplu, handiyse bakımlı durumda bulunduğu göz önünde tutulursa

birilerinin (hiç değilse kapı kilitlerinin anahtarlarını bir arada tutmak, bahçeyi cengele dönmekten alakoymak için evde, evde değilse bir bahçe kulübesinde, orada da değilse komşu evlerden birinde, birinin, birilerinin) hâlâ bu yalı için (bir parça da olsa) yaşadığını düşünmemiz, kabul etmemiz gerek.

Sokaklarında, mahallelerinde bir çeşme, bir kuyu,

bir sarnıç bulunup bulunmadığını, evlerindeki sular kesilmedikçe merak etmeyenler gibi,

çevresindeki evleri, insanları, küçücükacunları, birer sinekmişçesine; ancak gündelik düzenlerinde tedirgin edildikçe görenler gibi,

dolaylarından yıllarca habersiz yaşamış olan bu yalı, şimdi, bu umursamazlığının cezasını çekiyor diye düşünebilirsiniz. Altının temizliğini komşusundan beklemek zorunda kalan yatalak kocakarılar gibi, bakımı bile dışarıdan sağlanıyor; iyi olmuş, oh olsun, diyebilirsiniz.

Öç almak düşüncesinden uzak duralım. Duygular karışmasın bu işe; ölülerin ardından kötü söz söylemek yakışık almazmış... Zararını görmedik bu yalının; gördükse bile, kendimizi bildik bileli bu zararı, yaşayışımızın bir parçası olarak kanımızda taşıyıp durduk; önümüzdeki ölüye bakmakla yetinelim şimdi. Yeter de artar bile.

Bakınca gördüğümüzse...

Denizden baktığımızı hatırlatırız; bakınca gördüğümüz şu: Beton tomruklar, daha irisi, daha ufağıyla, daha küçük evler, daha büyük evler, ortanca evler, hep birlikte, bir yerlerden yola çıkmış (köy araları olduğu için boş kalmış kıyılarda kolaycacık yerleştikleri yerlerden yola çıkmış), yalının üzerine doğru yürüyorlar. Eski köy topluluğunun biraz dışma taşmış, ama bütün kurnazlığıyla gene de ona yakın kalmış, ya da, tersine, köy topluluğunun kendisine doğru uzanmasını (gururu, daha doğrusu, kendini beğenmişliğiyle) istemiş, beklemiş, görmüş yalı (sağında solunda — neredeyse kendisini korumaları için kurdurduğu, diyeceğim — daha küçük, kendinden daha az zengin, dolayısıyla şimdi yoksulun yoksulu, kırık dökük, eski gösterişini ancak yıkık kayıkhaneleri, kırık kafesleri, çarpık pencere demirleri, çatlak deniz eşikleriyle hâlâ sezdirebilen iki üç yalı) sıranın kendisine gelmesini bekliyor. Satış yoluyla el değiştirmelerin günü geçmiş gibi. Kazma pahalı. En temizi yangın. Bekliyor. İnsanların gitgide daha soyunuk dolaşmalarına, cinsel kuralların eriyip dağılmasına,

çocukların — ufaklarına ses çıkarmaktan çoktan vazgeçmiştir ya, büyükleri dadanmış şimdi, ona içerliyor — saygısızlığına baka baka...

Alt katın taşlığında, mermerden tahtaya, madenselden bitkisele, cansızdan canlıya tek basamakta geçtiniz; yayvan, ağır, gösterişli yükselişiyle çifte merdiven iki katın ara yerinde birleşip genişliyor, bütün itici gücü, bütün karşı konmaz yüceliğiyle divanhaneye atıyor sizi. Bir böcek, bir solucan gibisiniz şimdi. Sürünüyorsunuz yerlerde.Süründüğünüz için, 'yerleri kirletiyorsun!' diye kimse bağırmayacaktır ama bugün.Ne var ki,biri çıksın, 'yerlerin tozunu siliyorsun' diyerek size teşekkür etsin diye de beklemeyeceksiniz.

Divanhaneye varan, küçülmüştür, yerlerdedir, sürünmektedir. İki yanda, bütün kocamanlığı, bütün inanılmaz ölçüsüzlüğüyle duran

(Bir zamanlar, bir ara, birtakım devce koltuklar, sedirler yapılmış; bir iki örneğini Topkapı sarayında da görebilirsiniz; haremde... Ancak, bu koltuklar, bu sedirler, yalnız BİR ara yapılmış olsa gerek. Bunlarda oturmak, uzanmak, her kendini beğenmişin harcı olamazdı. Bu koltuklara, sedirlere atılmış devce minderlere geçip oturacakların ne denli ulu, yüce, büyük, şişkin, şişirilmiş, bumbarlaştırılmış kişiler olduğunu belirtmek üzere ölçüler bu adamların dört, beş, altı katına göre tutulur, dalkavukluğun — tarihe geçmeğe değer — örneklerinden biri verilirken, çark tersine işlemeğe başlamış, dalkavukluğun en büyük oyunlarından birine gelmiş bu büyükler, ulular. Bu işlerin üzerinden öyle uzun uzun bir zamanlar da geçmeden örneğin, Vahdettin — bir filmin belgelediği üzere — böylesi koltuklarda değil, dedelerinin tahtında bile oturmuyor, yanında duruyor-

ken, gene de onmaz bir minnacıklığa hükümlü kılınmış gibi oluyordu.

Bu sedirlerde, bu koltuklarda, oturulmaz, yatılır; hem de tek başına değil, bir öbek adam bir arada yatılır! Sonra da gün gelir, bu koltuklarla bu sedirler kaldırılır bir yerlere; bir yer bulunursa elbet! Tozlanmasın diye üzerlerine örtü, yaygı, kılıf geçirilir; sonraları, dişli, çeneli, testereli, pençeli, gagalı küçücük küçücük yaratıkların açtığı delikler görünmesin diye kocaman kocaman çarşaflar, brandalar atılır üzerine; gene kurtulunmaz, parçalanıp sobalarda yakılır bunlar; ağlanır, gülünür, öfkelenilir).

ölçüsüzlüğüyle duran *yalın* sedirlerde otururken ev sahipleri de, söyledik zaten, küçücük küçücük kalırdı herhalde. Ama yerlerde sürünenin biraz üstünde...

Bugün, sedirler örtülü, Venedik işi aynalar açık. Bu aynalar Venedik'te de (incecik bir toz, incecik bir pus örter gibidir bu aynaları; karşılarında bir iki adım atarsınız; uzaktan uzağa Canal Grande'nin, pek arada bir, yan kanalların, yansıttığı sessiz sabah ya da akşam güneşleri dalgırsız, hafif tozlu gibi, gelir gözünüzü bulur, alır götürür bir yansının yansısında yitiveren bir derinliklere), İstanbul'da da, aynı lekeleri taşır bugün. İki yüz, üç yüz yıldır önlerinden gelip geçenlerin yüzlerinin, ellerinin, gövdelerinin, gözlerinin, gözlerinin, gözlerinin bıraktığı lekeleri... Kırılmadıkça, bizimkileri, bizden sonrakilerin lekelerini de taşıyacaktır ya, artık o lekeleri başkaları görür...

İç uzamı bölen bunca parmaklığın, korkuluğun güzelliği, artık bir işe yaramadığı için olacak, çerçevelenip yeni evlerin duvarlarına asılmaktan başka çözüm düşündürmüyor insana. Gelecek olan yangında, bunlar erimese de çarpılacaktır. Bakarsınız, yangının kokusunu alan ev sahipleri günün birinde eşyayı haraç mezat satar; yangın kokusu almış antika meraklıları doldurur bu divanhaneyi bir gün. Aynalar, sedirlerin küçükleri, çeşme aynaları, konsollar, lambalar,

yıllarca önce satılmış altınların, gümüşlerin, kumaşların ardında kalmış öte beri, kapış kapış gider. Parmaklıklara da, korkuluklara da meraklı alıcılar çıkar. Divanhanede ancak, lekeler içindeki biri köşesinden kırık üç Venedik aynası, bir de kocaman sedirler kaldığına göre, meraklı karıncalar buralardan geçmiş olsa gerek. Parmaklıklara alıcı çıkmaması tuhaf. Kim bilir, belki de yangın kokusu fazla keskinleşmesin diye burayı, ancak yabancıların girebileceği bir kumar evi yapmaktan dem vurulmuştur da ondan bırakılmıştır. Nasıl olsa yangında gene en az zarar görecek, belki de kurtulabilecek bir tek bunlar var...

Kepenkleri aralanacak olsa, içeri sızacak ışıkta bunların yaşamağa kalkışacağı su götürmez. Ama kepenkleri aralamıyor kimse. Sayısız kapıların sayısız menteşeleri hep birden gıcırdayacak olsa bu titreşime, yalı, belki de dayanır... Kırk elli kişi yetmez bu oyunu oynamağa. Bunca kapıyı kullanacak bunca insanın yaşamış olduğu yerde, şimdi...

İnsan bu kötü edebiyata ne de kolay kapılıyor.

Oysa, geceleri, deniz uğuldamasa, milyonlarca kurdun tahtaları şenlikler içinde kemirmeğe devam ettiği işitilecektir sanırım. O zaman, bu boşluğun, bu ölümün ne aldatıcı olduğu anlaşılır, yangında yanacakların yalnız cansızlar olmadığı kavranır. Sıçanları, kemeleri, kaçabilecek börtü böceği aklıma bile getirmiyorum. Bunların ardından kovalayacak kimse yoksa, yangın zaten pek bir güçlükle karşılaşmayacak demektir.

Güneş yükseldiğinde de, bu çocuk... Sular ısınmağa başladığından beri.

Perdeler tozun ağırlığından çöker bir gün. Görünmeyen tozun. Yoksa, ortada toz pamuğu, örümcek ağı görünmüyor. Kapalı kapıların ardındaki odalar belki boş, belki dolu, belki temiz, belki pis. Divanhanenin ortasından,

göbeğinden, ne sağa ne sola, ne de ileriye gideceğim. Karanlığa alışan gözlerim tavan nakışlarına bir daha baksın. Onları bir daha göremeyeceğim herhalde. Öbürlerini, öbür eşyaları da. Ancak, onların, sedirlerin, aynaların, kim bilir, belki de parmaklıkların, korkulukların bile, yangından önce başka evlere dağılabileceğini, geçmişin kırıntılarıyla böbürleneceklere 'şu kadar para verdim' demek mutluluğunu tattıracağını düşünebilirim. O evlere gidip bunları görmem, olası değil pek. Ama gözümün önüne getirebilirim. Ne yazık ki, yalının kendisiyle övünmek isteyecek babayiğitler çıkacağa benzemez.

bu çocuk her gün, donu, allı yeşilli damalı donu ile

Alt katın taşlığında, bahçeye açılan kapının aralığından sızan ışıkta — ben çıkıp o kapıyı kapayınca, o ışık da kalmayacak — gene kapılar, merdivenin alt bölüğü, mermer, oymalı, suları bir zamanlar kıra kıra akıtmış karşılıklı iki dizi setleriyle kuru aynasını gösteren çeşme beliriyor. Nakışlar az, bakmıyorum; çiçekli bezemeler, soluk renkleriyle ne kadar güzel olsa, bakmıyorum. Denize doğru açılan kapının kepengindeki bir çatlaktan sızmış olan ışık (bir kez sızmış, donmuş kalmış ondan sonra, öyle sanki; onun için sızmış olan ışık dedim; oysa, sızan ışık demeli) sızan ışık — öldürücü olamayacağı düşünülse gerek ki, bu çatlağı macunla kapatmak 'bakımcı'ların aklına gelmemiş — beklediğim görüntüyü yaratmağa yetmiyor; güzelliğiyle insanın içini acıtan dalgını göremem burada. Kim bilir, kaç kişinin saatlerce dalmış, bakmış olduğu bu devimi ben şimdi göremem.

Ama gözümü yumuyor, kulağımı denizin sesine veriyor, saatlerin, kayra saatlerinin gelmesini bekliyorum.

Önce, kepenk çatlağından gelen ışık artacak. Güneş, doruğundan inerken, bahçeye gölgelerin dolmasına karşılık bu bölükte ışık artacak; güneşin ışıtmağa başladığı

deniz, gözü alacak. O zaman, ardınıza dönüp bakarsınız ki taşlık, kapkaranlık bir kuyu olmuş, yitmiştir. Uzakta, bahçe kapısının aralığında belli belirsiz bir aydınlık hâlâ seçilmektedir. Gene içinde bulunduğunuz odaya çevirirsiniz gözünüzü. O zaman dünya yerinden oynamağa başlar.

Ama belli belirsiz, durduğu yerde; oynamağa, kıpraşmağa. Ayağınızın altındaki döşeme tahtaları bile kararır gibi olmuştur. Ancak orası, daha oynamaz. Başınızı, başınızı değil gözünüzü kaldırın. Kıpraşma gitgide hızlanarak sizi içine doğru çekmeğe başlayacaktır. Başlaması, denizin odaya dolmağa başlamasından ötürü... Ne var ki deniz, bu saatte, bu odalara, aşağıdan doğru değil, yukarıdan doğru dolmağa başlar. Yukardan, dalga dalga, dalgır dalgır iner, iner, gözlerinizin karşısına gelir. Durur bir an. Her günün, kurtulmak için, kaçıp kurtulmak için size tanıdığı son fırsattır bu. O anda kendinizi toparlamaz, silkelenip kaçmazsanız, odaya dolan suların çekilmesine dek, her gün bir daha boğularak, oturacaksınız, oturmak zorunda kalacaksınız demektir. Her gün biraz daha boğularak, her gün biraz daha ölerek. Kaçmıyorum. Bunu yaşamak istiyorum. Gözlerimden de aşağıya doğru dolunca sular, artık yavaş yavaş yüzmeğe başlıyorum. "Yüzmek" deyişim, sözgelimi. Yoksa suyun yüzünde kalmak anlamında yüzmek değil bu. Suyun içinde, denizanaları gibi, yosunlar gibi, denizaygırları gibi, sözün kısası, balık olmayan, ok gibi fırlayıp gidecek durumda bulunmayan birçok yaratık gibi, suların içinde salınmaktır bu yüzme dediğim. Su aynalarının yansıttığı sıcaklıkla, garip bir serinlik biribirine karışır. Üşür müsünüz, terler misiniz, bilinmez .Bilinen, suların içinde olduğunuz. Bu sular, bu dalgır çılgınlığı sizi ne kadar yüzdürür, bilemez, kestiremezsiniz, kendinizi artık unutmuşsunuzdur, bakarsınız, oda yeniden boşalmağa başlamış, gene yukarıdan doğru. Ama bu kez aklınız yatar bu işe; gitgide yatışan suların (dışarıda da içeride de, gitgide yatıştığı için dalgını yataya yaklaşan suların) üzerine gölge indikçe oda da kararır. Taşlık yeniden belirir,

kapının aralığı sönmeğe başlar. O zaman da yeniden yere ayak basar, devimi durdurur (dışarıdakini değil tabii, içinizdekini), ağırlığınızın bir daha bilincine "girer" siniz. O ara yapılacak tek şey, denize doğru birkaç adım yürüyüp, belki de soyunmadan, kendinizi bırakıvermeniz suya... Ya da, başka bir şey yaparsınız: Kepenkleri yarı yarıya örterek divanhanenin bir köşesinde, denize arkanızı dönüp bir kitaba, bir düşe dalarsınız... Başınızda bir ışık yansın. Denize, ancak iyice yatıştıktan, ağırlaştıktan sonra bakarsınız bir daha o akşam. Sesi, isteseniz de, kulaklarınızdan çıkmayacaktır nasıl olsa.

Oysa kapalı kepengin, yıllardan beri açılmamış gibi duran kepengin çatlağından giren ışık, güneşin doruğuna ulaşmamış olduğunu gösteriyor, bilen göze. Çürümekte olan tahtaların, insan kokusunun ne zamandır çekildiği, üzerlerinden silindiği tahtaların, kokusu, dayanılmaz hale gelmektedir.

O zaman, denizden, evin içinde, yankılanmasa da, büyüyen bir faşırtı geliyor. Çocuğu unutmuştum. Oysa yalının ölülüğüne kafa tutan ondan başkası değildi. Ben bile bu ölü tahtaların, divanhanelerin, sedirlerin, duvarların içinde bir nesneden başka bir şey olamıyorum.

bu çocuk, her gün, allı yeşilli damalı donu ayağında, denizden, denizin bir yerlerinden çıkagelir.

Çıkagelir, artan sıcakla birlikte, güneş yükseldiğinde; sular ısınmağa başladığından beri, her gün, denizin bir yerlerinden, çıkagelir.

Yakınlarda bir yerlerden dalıyordur denize, yalının rıhtımında en azından iki saat oyalandığına göre giysilerinin çalınmasından korkmadan soyunduğu, durdukları yerde onlara kimsenin dokunmayacağını bildiği, ya da, arkadaşlarıyla birlikte oraya geliyorsa, — onlar buraya gelmiyor ama, — giysilerine onların bekçilik edeceğine güvendiği bir yerlerden dalıyordur; ya da, evinden ayağına donunu giymiş, yalınayak, çıplak, çıkıp denize iniyordur. Bir yerlerden, iyi

yüzdüğüne göre belki de uzaktaki vapur iskelesinden, dalıyor, buraya geliyordur. Buraya gelinceye dek herhangi bir çocuk, herhangi bir yüzücüdür ama yalının karşısına vardığında, balıktır, erkektir, güzeldir artık.

Yalıdan, bahçeden, kimseciklerin, yerden bitercesine, gökten inercesine karşısına çıkmayacağını, çıksa da ona 'yasak , buralara gelme, git' demeyeceğini, deyemeyeceğini biliyordur. Köylüsü, yerlisidir buranın, ağası, çapkını, uşağıdır. Kendi karasında, havasında, suyunda yaşar;kendi acununda, kendi zamanında. Koca ölünün artık parmağım bile kımıldatmayacağını, sürüyle gözlerinden bir tekini bile aralamayacağını bilir. Sudur, yangın değildir; dirimdir, incir ağacı, toz, tahta kurdu değildir; tuz kokan gergin bir ettir, taş değil, beton değildir. Ama daha gelmemiş yangının, bitmemiş incirin, çökertmedik tozun, yetişememiş taşın, betonun öncüsüdür. Kendisini artık kimseciklerin kovamayacağını bilerek, o, ustalığından ötürü ancak birkaç saniye süren kendini kaldırma, kollarının gergin durmasını sağladığı anda havada dönüp rıhtım taşlarına oturma devimine girişir, omuzlarına, göğsüne, karnına, uyluklarına, topuklarına sürünen yosunları çıldırtır. Rıhtıma çıktıktan sonra da oranın tek kağanı olur. Bu kağanlığı kimseciklerle paylaşmak zorunda kalmayacaktır nasıl olsa, ondan iyi yüzen, ondan atak, ondan korkusuz, kendine ondan çok güvenen yoktur çevrede.

Rıhtıma çıkar, allı yeşilli damalı donuyla yalıya meydan okur. Artık en küçük bir umudu, bir umut gücü kalmamışın karşısında umuttan başka bir şey bilmeyenin nobranlığıyla. Taşlara yatar dinlenir, kalkar, bir yaprak, bir dal, bir çiçek koparır dolaştığı bahçede, ara ara bir ağacm dibine işer; duvarın kuytuca bir köşesine çömeldiği bile olmuştur; gezer, kapı tokmaklarını yoklar,kepenklere elini sürer,çatlaklara, deliklere parmaklarını sokar

uzun, ince parmaklarını, tükenmeyecek gibi duran,

uzayıp giden ellerinin uzun, güzel parmaklarını

ağzını sıkı sıkı bağladığı, boynuna asıp arkasına attığı bir plastik torbadan plastik tabakasıyla çakmağını çıkarır, keyifle tüttürdüğü cıgaraların izmaritlerini sağa sola atar, söndürmek zahmetine bile katlanmaz; dalar, her yana su sıçratır, çıkar, gene dalar, gene çıkar, sonra, güneş tam tepeye geldiği zaman

güneşin tepeye gelmesini gözlermiş gibi, ille de öyle olması gerekirmiş gibi

güneş tepeye, tam tepeye geldiği zaman rıhtımdan biraz geriye doğru çekilir, alt katın bir zamanlar bahçe duvarına bakmış, şimdi kör mü kör duran pencerelerinden birinin önünde durur, yalının yan çıkıntısının kendisiyle denizin arasına girer gibi olduğu, onu denizden bakacak bir gözden biraz olsun sakladığı bir yerde

boylu boyunca yere uzanır, gözlerini yumar, ellerini beline götürüp donunu sıyırır. O ana dek yere dayamamış olduğu başını, donunu yastık yaptıktan sonra indirir, kollarını yana doğru açar. Ondan sonra, belki yarım saat, kımıltısız, kıpırtısız, yalıyı yansılamak, onunla alay etmek için olacak, ölüler gibi yatar.

Güneş tepededir, ortalık kızmıştır. Derisi günden güne bakıra, balık derisine bindirilmiş bir bakır rengine dönüşür. Her yanını açar güneşe, yanmadık yeri kalmaz. Bir gün sırt üstü yatar — bugünkü gibi —, bir gün yüzükoyun. Gözlerini sıkı sıkı yummuş, istese bile aralayamayacak yalıya hiç görmediği, hiç bilmediği bir şey gösterir: Utancı atmış bir gövdeyi.

Denize açılan alt kat odasına bir zamanlar ışık sularının yukarıdan yukarıdan dolmağa başladığı saat yaklaşırken çocuğun elleri yana açılmış, uzatılmış değildir artık; böğürlerinde, omuzlarında, göğsünde gezinir parmakları, göğüs tahtasının üzerinden göbeğine doğru ağır ağır iner, göbeğinden karnına, kalçalarına, kasığına, uyluklarına doğru büyür, uzar, yayılır.

KARANLIK BİR YALI ÜZERİNE METİN

Ne zamandır cıgara yakmamıştır. Balık olduğu için karnını denizle, denizde doyuruyordur; buraya bir tek şeftali, bir tek erik bile getirmemiştir bugüne dek. Yalının yanıbaşmda, yalıya karşı, ellerini kasığına getirip bıraktığı, artık oradan başka yere götürmediği, ellerini kasığında kenetlediği, parmaklarını neredeyse biribirileriyle kaynaştırdığı, içinden geçirdiği bir şarkıya uyarak ölçü vurmağa başladığı zaman (yalının, yumacak daha kırk gözü olsa yumacağını biliyoruz), çevresinden yalnız cızırdayan böceklerin sesi gelir. Sular rıhtıma her zamanki gibi çarpar. Yalı büsbütün donmuş kalmıştır öğle üstü sıcağında.

Sonra her şey yeniden kıpırdamağa başlar. Alt kattaki odada, denize açılan kapının çatlağından giren ışığın duvarları dalgırlandırmağa yetmediği odada dalgını kuran adam taşlığın karanlığına dalarak gerisin geri döner, aralık duran kapıyı sessizce açıp dışarı çıkar, donunu giyip denize çoktan dalmış olduğunu bildiği, işittiği çocuğu ürkütmekten korkmadan kapıyı sertçe çeker, kapar, anahtarı elinde sallaya sallaya demin çocuğun yattığı yerde, başının altına aldığı donun bıraktığı, kurumağa yüz tutmuş yaşlığı görür; çocuğun ellerinin, dirseklerinin, topuklarının bırakmış olacağı izleri boş yere arar, biraz daha yana yürüyerek denizi görebileceği bir yere gelir, uzaklaşan bir başla kulaçların köpürtüsünün belki iskeleye, belki başka bir yere doğru süzülmesine bakar, sonra bahçenin merdivenlerinden çıkmağa başlar. Bahçenin sokak kapısından çıkınca caddeyi üç adımda geçecek, karşıdaki evin penceresinden uzatacaktır iki anahtarı; yalının karanlığını pekiştiren anahtarla, girerken bahçe kapısının ardında bıraktığı, çıkarken, çevirdikten sonra aldığı anahtarı. Çifte kilitli bir ölümün karanlığına ilgi bile göstermeden yalnızlığını kullanmış bir saygısız çocuğun güzelliğini, ölümlü olacağını bildiğinden, kâğıtlara geçirmeği saygısızca tasarlayarak...

1967

Buna 'metin' diyorum ya, resimli bir kitabın 'yazılı yarısı', bir filmin 'söz tümleci' de diyebilirdim. Derim de.

B.K.

BOĞAZİÇİ ÜZERİNE BİR ÖN METİN

Sonra, derinden derine büyük bir uğultu duyulmuş, ortalık sallanmağa, sarsılmağa, deprenmeğe başlamış, toprak çatlamış yer yer, sonra da, korkunç gürültüler içinde göçüler olmuş, göçükler belirmiş; o göçüklerin içinde, bir anda, sular

Büyük Çöküntünün
arkasından gelen korkunç su çatışmasında,
biri öldürecek denli tuzlu, öbürü ölümcül tatlılıkta iki denizin çakıştığı yerde

sular kaynaşmağa başlamış

o, doğusunda batısında uzanan ormanlardan kıl kadarcık olsun ayrımı bulunmayan, ancak, yıkılıp, göçüp, yeni oluşmuş bir denizin dibine gömülerek ortadan kalkmakla ayrı bir nitelik kazanan, o eskinin eskisi bitkisel dirim yığıntısının içinde

bir zamanlar incecik ayakların sektiği, kıvrak
gövdelerin yıldırayıp gittiği, sinsi pençelerle
sivri dişlerin, — hem kendi başına, bağım-
sız, hem biribirine bağlı, bağımlı, — fundalık,
çalılık, mantarlık yerlerde, yüksek dallarda,
ulu ağaç tepeleri bölgelerinde saltık egemen-
liklerini yürüttükleri küçük dünyanın sonunu
haber veren

kof gümleme, yeri göğü oynatmış olmalı
yerinden.

Yerbilim bunun doğrusunu nasıl görür, eski varlıklar biliminin bulguları bunu ne ölçüde doğrular, bir an bile düşünmeden, gözümün önünde öyle canlandırmak istiyorum doğuşunu Boğaz'ın

kayaların da, karaların da geçitlerini, yutu-
culuğu da,
yeyiciliği de düşündüren
Boğaz'ın
yüz binlerce yıl önce doğuşunu.

Ondan sonra da Balığın egemenliği başlamış.

İlkin, akıp giden

(ister güneydeki ister kuzeydeki denizlerin
birinden ötekine doğru itişerek akan gümüşü
pullu, gümüşü derili balık corumlarının

arkalarından, su yüzünün hemen altında yü-
zerek ışığın ta kendisi haline gelen ya da ka-
ranlık sulara dalarak geride hiçbir şey bırak-

mayan kara yunusları sürüklediklerı akıntıya

renklerinde, günün tüm saatlerini yansıtan akıntıya
tepeden bakan bir yalının ikinci, üçüncü kat pencerelerinden, yarı tavanarası, yarı çatı bir katının balkonundan

bunu iyice görebilirsiniz)

akıntıda sürüklenen, selleşen, oğullaşan, sıçrayan, ışıklı karanlık dalgını

Balık ile, ona koşut, onunla bakışık
Martı'nın
martının, ölümün, ya da, hiç değilse, ölümün (ak, dalan, ağan, süzülen, çatlak sesli obur ölümün) takındığı yüzlerden birinin
egemenliği. Sonraları, çok sonraları ise,
hem hükümdar hem uyruk, hem efendi hem köle, hem yiyen
hem yenecek
İnsan'ın egemenliği kurulabilmiş.

(Hükümdarların, zorbaların, krallar, imparatorlar, padişahların hepsi, görünüşe bakılırsa, gerek yerli gerek göçmen balıklara özel bir düşkünlük duymuşlar, ara sıra yemlerini verip doyurmuşlar; bu balıklar için, başkaldıranlarının en iyilerini, uyruklarının en buyruk- eslemezlerini, aykırılık etlerinin en tazesini, en körpesini gözden çıkarmışlar.
Karpuz artıkları, şişmiş koyunlar, köpeklerle

birlikte, ereksiz arayışlarını sürdürerek salına salına giden akbozyeşil sevgililer görülmüştür bu sularda; ama ara ara; çünkü ne de olsa, kuyuları, tabancaları, uyku haplarını yeğlerler bunlar, hâlâ. İki canlı analar da, çocuklarla balıkçılar da, kendiliklerinden sunarlar kendilerini balıklara ara sıra. Sarhoşlar sulara kayıp sızıverirler, ya da sızıp kayıverirler zaman zaman; hangisine akılları yatarsa.

Balıklarsa, tadını çıkarırlar yumuşacık gözlerin, kasıkların, dudaklarla memelerin).

İnsan oğlunun sözünü, burada, ayrıca etmeliyiz.

(Bir ayraç daha açmış olmak için söyleyelim; şu insanoğlundan söz etmeliyiz: hem beslenen hem besleyen insandan; gereksediği için, yemesi gerektiği için, başkalarının ne düşüneceği önemli olduğu için, öyle ya da böyle davranmak yakışık aldığı ya da almadığı için, içki içmek isteyenlerin balık da yemesi gerektiği için, loş, serin yataklarda balığın epey yarmı dokunduğu için — hoş, bunu biraz sonraya bırakalım — balığı tutan, kızartan, haşlayan, ızgarada pişiren, çiğ yiyen insanın sözünü etmeliyiz).

İnsanoğlundan söz etmeliyiz, diyorduk,
çağı, dönemi, zamanı, yılı ne olursa olsun
hangi devletin, padişahın uyruğu, hangi ordunun askeri olursa olsun;
yayılışının doğrultusu, gücü, ne olursa olsun,
ister öldürsün, ister yağmalasın, ister yakıp

yıksın, ister kursun

hangi inanca, hangi doğruya, ya da yalana, bağlanmış olursa olsun, ister aç gözlü ister özverili, ister düşlere kapılmış ister inanmış olsun

bu kıyılarda, bu sahnede

(kuklaların hâlâ kukla kaldığı, küçücük evrenlerinden çıkacak denli şuncacık olsun büyümedikleri

kalımlı zemin perdesi üzerinde iplerin artık belli olmadığı, oyunun birkaç bin yıldır, dünya kadar, kıl kadar, değişikliklerle sürüp gittiği — sahneden başka bir seyircisi olmaksızın sürüp gittiği — bu uçsuz bucaksız sahnede)

adını sürdüren, güçlüklere göğüs gerip dayanan, serüvenlere, tehlikelere atılı atılıveren,

Balığın simgelediği,

İnsanoğlundan söz etmeliyiz.

Son yirmi beş yüzyılın kabına sığmaz genç boyları ile huysuz ya da duygun çocuklarına yaraşır efsanelerden, avalca masallardan gına getirdim artık. Salmış, sandalmış, denizciymiş, donanmalar, altın postlar, kayalar, yok daha bilmem neymiş; bunların hepsinde Boğaz

anlatanlar, [illegible] boğazın, [illegible]man ama her ye-

ri çevrili, sınırlı bir bahçeye açılan bir patikadan başka bir şey olmadığını bildikleri halde
Uçmak ya da Tamu'nun yolu olarak gözükür.

Ben, gene de, eski balıkların — bu da efsane ya, daha bir hoşuma gidiyor —
eski Karadeniz'in eski balıklarının
tümünün ölümüne yol açan çatışmayı
iki denizin çatışmasını
düşünecek, gözümün önüne o eski balıkları getireceğim:

Akdeniz sularının getirdiği tuzlu ölümün dayanılmaz — belki de, bilmem ya, geride iz bile bırakmayan kocaman, tek bir köpüğe, bir parça pıhtıya dönüştürücü — acılarından kaçarken alt alta, üst üste, yuvarlanıp, kocaman bir top olup, sonradan adı Çukur'a çıkan yere — bugün bile hiçbir yaratığın yaşamadığı, bir tek canlının bile ölüme çarpılmadan sınırını aşamayacağı söylenen çukura — yığılıveren, bu güçle yamyassı olan o eski balıkları.

Özdekleşmiş ama dizgin de vurulmuş kokuşmayı... Dizgin vurulup öğürleştirilmiş, sınırlandırılmış, belki de yarandırılmış, kokuşmayı

belli belirsiz gülümseyişi içinde dünya durdukça susacak, üzerinde — olsa olsa — sonu gelmez birtakım sanıların yürütüleceği, cilâlı bir eski çağlar kalıntısı haline gelmiş kokuşmayı

dirimin bedelini, dengini

düşüneceğim.

Bir tek canlının bile sınırını aşamadığı çukur... Ölümden kimse kaçamaz ama körükörüne de çukura sürüklenmez. Balıklar bunu çok iyi bilir artık; ama insana, ne yapsalar, öğretemezler hâlâ.

Bundan böyle Karşı Yaka, Karşı Anakara adını taşıyacak yere geçmek için bu yeni su yolunu aşacak kol kol insanın ön simgesi olarak zeyrek, kurnaz Akdeniz balıkları, artık yaşamayan, izi kalmamış, yitmiş gitmiş birtakım balıkların bir zamanki ülkesini ("sularını" demek daha doğru olmaz mı?) kerte kerte, telâşsız, nereye gittiklerini bilerek, salgın altına aldığı, sarmağa giriştiği zaman, sonrasızlığa karşı süreklilik çıkmış oldu sahneye.

Arkasından da, ŞEHİR geldi kuruldu.

Yaşamanın Tanrı buyruğu olmaktan çıkıp insan ölçütlerine girdiği zaman oldu bu. Acunbetim bir yana çekilmek zorunda kalıyordu. Tarih gelip yerleşiyordu yerine. Ölüm aralıksız, durgu durak bilmeden gelecektir her yaratığın başına; önceki gibi... Ama bu yaratıkların sürekliliğini de yaratacak, sağlayacaktır bir yandan. Bu yaratıkların adı insan oldukça...

Ancak — hayvanlar gibi — insanların da yemek yemesi gerek; şimdi, irili ufaklı kara yiyeceklerinden — ırmak balıklarını da bunların arasına sokuyoruz — başka bir şey yemeden, kara içlerinden uzun yollar aşıp gelmiş insanlara, deniz balıkları yeni bir yiyecek türü oluyordu. Şimdi bu

insanlar, çelişmelerin şahını, o kadar çok çelişmenin karar kıldığı, çözüldüğü nokta olduğu için düpedüz dayanılmaz bir rezalet, dayanılmaz bir haksızlık halini alan çelişmeyi, yani Balığı

deniz balığını
yakından öğrenip tanıyabileceklerdi.

Eski varlıklar bilimi, Darwin, molekül dirimbilimi biraz uzaklarda, karanlıklarda duruyordu daha. Bu işleri daha bilmiyordu insancıklar!

İster alışıldık, ister alışılmadık olsun, yiyecek yenmeğe yarar; bir kez de tadına varıldı mı, hangi bağdan geldiğini artık kimsecikler merak etmez, o yiyecek hep varmış, hep olacakmış diye görülür.

Bu yüzden, şaşmak diye bir şey kalmamıştı artık. Balık karın doyurmak için durup duruyordu işte; tutan tutana, güvenen buyursun!

II.

Tanrılar, yeryüzünün kalın boyasına başparmaklarını daldırıp

söz gelimi, aşağıya doğru, sağa sola kıvırarak
indirmekle Büyük Çöküntü'ye yol açtıklarında, insanlar arasından çıkacak bir sanatçının durağan
durağanlığı saltık
bir ağırşak içerisine devinimin yetkinliğini damıtmasından
çok önce, Triskelion'u, Üçbacağı ne zamandır tasarımlamış, bu tasarımla epey oyalanmışlardı herhalde.

Yoksa, ortadaki denizin dış kuşağı üzerindeki üç yüksek burnun herhangi birinden en iyi biçimde görülebileceği üzere, Üçbacağı yaratmazlar, oracığa kondurmazlardı.

İnsanlarsa, daha usçul davranmak, bu yüksek burunlardan birini seçip iç kale haline sokmak, şehirlerini bunun ardında, bunun çevresinde kurmak zorundalardı. Bunu yaptılar.

Öyleki, şimdi bu iç kalenin oraya kim gitse, denizin meydana getirdiği üç bacağı, her birinin taşıdığı şu içermelerle birlikte görecektir:

1) İlki, durmadan artan, yığılan, kendi soyunu kemirip yiyen yamyam bir çamurla sona eren çıkmaz
çıkmaz sokak, çıkmaz yol

2) ikincisi, açıklığa doğru gider görünen, açık deniz umduran aldatıcı yol
aldatıcı, çünkü yüzeyler gitgide büyürken gitgide gülünçleşen boğazlar yoluyla bir ötekine açılan bir deniz daha, bir deniz daha, bir deniz daha çıkacak-

tır karşımıza; üçüncüsü ise

3) Boğaz, Bahçenin ansızın patlayan, daha da sert, daha da önemli fırtınalarına açılan Yutak Boğaz.

Bugün yerimiz yurdumuz burası işte.

Bana sorarsanız, bütün başlangıçlar şehirde oluşur.

Savaşçıların, ele geçirmek için, boğazın orta yerinde hisarlar yaptırdıkları şehirde.

Geçmişten kalan tek şey bunlar; diyeceğim handiyse... Sağlam yapılmasını gerektirecek ölçüde önemli görülen tek yapılar bunlar. Bu sahneden geçtiklerini, ölmezoğlu taşlarda imlemeğe ancak savaşçıların gücü yetti.

Bütün öbür insanlarsa, besbelli, ölümlülüklerinin olduğu kadar

kendi ölümlülüklerinin olduğu kadar

her şeyin ölümlülüğünün de farkında oldukları için, tazeliklerinde ne denli alımlı, gösterişli idiyseler de, yavaş yavaş çürümenin, tuzun, havanın, ateşin eline düşerek bozguna uğrayan

ince, hafif, dayanıksız yapılarla yetindiler.

Dört öğenin gücünü yadsımak kimin harcı olabilir ki?

Çok çok, yüz yıl kadar önce yapılmış bir

bakır-kazıma

resimde, rıhtımının dibindeki dingin sularda dinginlik içinde yansıyan, titizlikle tasarlanıp düzenlenmiş, oyulmuş, boyanmış, güzellerden güzel bir ahşap yapı görülür. Birkaç yıl öncesine dek

Kapısı önündeki uyuz çimenliği de, içerideki döşemeleri de batıran tavuklarla horozlar, ereksiz atılışlar içerisinde ortalıkta geziniyor, kediler, eşikten yabanıl incir ağacına (incirler, şehirdeki duvarlar için ölümün takındığı eğreti yüzlerden biridir her zaman. Bu da, burada, yalının neresinden arta kaldığı bilinmez bu çarpık eğlekler kümesinin yaşamının sonunu imlemek üzere büyüyüp serpilivermiş bir incirdi), incir ağacından eşiğe ok gibi fırlayarak gidip geliyordu son gördüğümde...

sırasında uğursuz sayılmış Yılanlı Yalı adını da göçürüp eski dünyasına yaraşır bir biçimde usul usul can çekişen

ünlü, büyük yalıların bu, en sona kalanlarından biri, birkaç yıl önce, bir kış gecesi

gizlice fesat karıştıran sahiplerinin zaptiyenin verebileceği baskınlardan kurtulmalarını sağlamak üzere düzenlenmiş gizli geçitlerinin efsanesini de bir daha canlanmamasıya, anılara gömerek

(kıyı boyunca uzanan yol, ne zamandır, yalıdan arta kalanı ana öğesinden, sudan, ayırmış olduğu için) altta, uzakta kalan suların yansıtmaktan yüksündüğü

tek, kocaman bir yalaz haline geliverdi, bir yığın kapkara hiçliğe dönüştü.

Günün birinde, incirin durduğu yerde, yoldan akıp giden arabaların titreştireceği, kedisiz, tavuksuz bir beton tomruğunun duracağı muhakkak.

Saraylar yapıldı buralarda, okullar, ambarlar, hastaneler, iskeleler yapıldı; bugünlerde de sayısı gitgide artan beton tomruklar konduruluyor. Şehir halkının, yabancıların, sağlamlarla hastaların yatacakları, yerleşecekleri, başlarını sokacakları bir yer bulmaları için.

Hastalar dışındakilerin hepsi denize inip yüzecek, sandala, motora, yelkenliye binip gezecek, yemek yiyecek, balık tutacak, sonra
odalarına dönüp sevişecektir.

Zenginler balık tutar, yoksullar balık tutar, arada bir de rıhtım taşlarının üzerinde kuyruklarını çırpıp çırpıp duran, cesetleşmenin yarı yoluna gelmiş balıklar arasından hem hakkı hem payı diye baktığını kendine mal etmek için pençesini kullanan
kediler balık tutar.

(Ama arada bir, değişik, azrak kediler de çıkar karşınıza; bu balık ülkesinin en katıksız yurttaşlarmdandırlar, alabildiğine kurnaz, çevik, alabildiğine atak oldukları için hiçbir zaman aç kalmayan, gürbüz, boz tekirler... Bunlar efendileriyle kıyıya iner, onların oltayı atmalarına bakar, balığı tutmalarını ya da kaçırmalarını seyreder, bir tek balığa olsun dokunmaz, işe yaramaz sayılacak ilk balığın önlerine bırakılmasını beklerler. Ondan sonra da bu balıkla, — neredeyse, saatlerce, diyeceğim — oynar dururlar ya, dişlerini, cırnaklarını kullanır gibi gözüktükleri halde balığın üzerinde bir tek yırtık, bir damla kan göremezsiniz. Bunlar sanatçı kedilerdir, azdırlar ama vardırlar, varolduklarını hep biliriz;

bahçelerin en yırtıcı kuş avcıları, eski yalıların, evlerin tavanaralarında, yüklüklerinde, kayıkhanelerinde sıçanların, kemelerin en kanlı öldürücüleridirler).

Bütün başlangıçlar da şehirde oluştuğuna göre, oltalarla kamışlar, ustalıkları ya da alıklıklarını daha Şehrin göbeğinde

önce, Sarayburnu'nda
sonra, Eski şehrin güney kıyısında, Üçbacağın en büyük,
en uzun bacağına doğru,
sonra, kuzey kıyısında, Köprüde, Üçbacağın
en az yıkanmış, en kirli bacağının, çamurlu Haliç'in üzerinden Eski şehirle Yeni şehri biribirine bağlayan,on yedinci yüzyılın Yeni Camisiyle eski Ceneviz kulesinin (Ceneviz kulesiymiş, lâf! On iki kez yüz yaşında!) arasında mahya gibi duran, entipüften, döküldü dökülecek eskimiş yapıda, yıpranmış çatıda

göstermeğe başlarlar.

Köprüde, diyorduk; çamurlu deniz kolunu temizinden, kokuşmuş suları tazesinden ayıran
böylelikle, bir bakıma, Boğaziçine, temiz yerden yola çıkma olanağını veren
Köprüde, işte; meslekten olan olmayan yüzlerce balıkçısı,
mevsimi gelince, taze tutulmuş balığın, işi çok vakti az kalabalıkların kapıcı ağızlarının

aç boşluğunda ossaat yitmek üzere, yarılmış
bir ekmeğin arasına sıkıştırılmak için kızartıldığı, tavalı, gaz ocaklı, sürüyle sandalı,
bütün yıl boyunca, balığı
içinde kalmış, mecazî bir dirim cızıldayışıyla birlikte
hâlâ cızır cızır, getirip müşterilerinin önüne koyan gerçek aşevleriyle,
Köprüde.

(Boğazın çok daha yukarılarında ise, gösterişli lokantalarda, müşriler, beğenecekleri lokmayı seçmek üzere
gözetlendiği için küçük cam hapislerinde daha da öfkeli yüzen
balıkları uzun uzun süzerler.
Acı bir şey bu, balıklar için...
Bir tutsağı yemek üzere para döken insan için de, acı bir şey bu...)

Bırakalım şimdi balığı bir yana, nasıl olsa kendiliğinden dönecektir gene bize.

Gerilerde, çay bahçelerinde
ister toprak tabanlı olsun
Fransız devriminden de, sanayi devriminden de önce, padişahın uyrukları herhangi bir gerilemeyi, bir çöküntüyü akıllarının kıyıcığından şöyle bir geçirmeden bile önce, bugünkü yerinde duran bir-

takım ağaçların gölgesinde

ya da ikindi güneşinde

gevşeyen yaşlı kişiler,

sonu bir türlü gelmeyen tavla oyunlarına dalan daha genç kişiler (belki bugün bile, o bahçelerin birkaçında, tavlanın yanında, "kesme" diyerek, küçük bir tabağın içinde bir de lokum getirilir. Bu lokumu kimin yiyeceği...

— çocukluğumun çözülmez bilmecelerinden biriydi bu; bu lokumu kimin yemesi için getirdiklerini bir türlü çıkaramazdım; kazanan kazandığı için mi yoksa ütülen kazandırdığı için mi yiyecekti onu? Bildiğim, lokumların her zaman oyuncuların çevresinde dolanan çocuğa ya da çocuklara verildiğiydi... —)

yanlarında koşan, tepinen, ağlayan, düşen bir alay küçük çocuk, arada bir simit, mısır, ekmek yiyen yaşlılı gençli kadınlar

çay içerken, çay bahçelerinde

ister yarısı ya da tümü beton tabanlar, kimi zaman da denize doğru uzatılmış kalas tabanlar üzerinde duran

küçük çay bardağıyla nargilenin
ortaklaşa özelliklerini meydana
getirdiği
suskun çay bahçelerinde

ister kışın, müşterilerin dirsek dirseğe oturup
ahbaplık etmek zorunda kaldığı, konuşmala-
rının
araya giren gürültüler, radyo hırıl-
tılarıyla
gerçeklik dışı bir özellik kazandığı, zar sesle-
rinin
tavla zarlarıyla pullarının
sağır edici gürültüyü noktaladığı, dumandan
gözün gözü görmediği

çay evlerinde

ya da yoğurdun Kanlıcası'nda, suyun Çırçır'ında, Hünkâr'nda, Sultansuyu'nda, Emirgân'da, Küçüksu'da
insanlar oturur, oranın özel töresi neyse onu yerine getirir, çay içer, su içer, yoğurt yer, kurula kurula mısır kemirirler.

Sayıya sığmaz yıllardan beri şehir insanları oralara gider, o yerlerde ne yenip içilmesi gerekiyorsa onu yer, onu içer. Günün havası değildir bu, züppelik değildir. Yaşantının töre/n/leşmesidir.

Bülbül, yalnız altmış yetmiş yıl öncesinin kitaplarında dinlenmez. Çiftleşme mevsiminde, hâlâ, dinleme yerlerine akın edecektir insanlar
geç vakit biten eğlencelerden sonra
ince ses titreyişlerini içlerine iyice sindirebilmek için
kanlarındaki içkileri susturarak.

Ne var ki, şimdi
bu da yerleşen, töreleşen bir şey olmağa yüz tuttu
o günlerin ince, zarif
biribirine değerek, biribirine handiyse sürtünerek kendini akıntıya koyveren
kürekleri ağır ağır çekilen
zevkin uzayıp gittiği, konuşmaların kesildiği
dizi dizi sandallarına binilecek yerde arabalara biniliyor, bir koşu gidilip bir koşu dönülüyor.

Işık yitip gittikten sonraki saatlerde, binlerce yıldır yapıldığı gibi, kara
hava karardığında, ya da çok sonraları, gün ağarmadan az önce, kapkara
karanlık suların yüzünde
yaradılışın anası
kapkaranlık suların yüzünde
sandallar, çok daha sessiz bir ayine katılmak üzere toplaşır. Ara ara, çatlamış bir ses haykırıp komut verir; son ya da ilk vapurların arada bir yırtınan düdüğü, iki kıyının uzaktan uzağa işitilen araba kornaları dışında
fenerlerin pul pul parıldattığı karanlığı titreştiren
tek sestir bu.

Kimine eğlencedir, spordur; çoğunluk içinse ekmeğini kazanmaktır bu iş.

Akşam üzeri balık kokusu yeğinleşmiş, sivrilmiş, delici olmuştur. Yel, dumanı üfürmüş, bir rakı püfürtüsü estirmiştir kıyılarda. Eşiklerde oturan kediler, artsız arasız, burun kanatlarını oynatmış, havayı koklamış durmuştur.

İmdi, balığın da, balık tutmanın da, sürekli akışı içinde, yeyip içip ölen İnsanın

ölen, yaşlı ya da daha az yaşlı ölüp eski ya da daha az eski mezarlıklarda gömülen

yamaçlarda, suskunlukları içinden aşağılarda kaynaşan dirilere bakan mezarlıklarda gömülen

İnsanın, diyorduk, yiyen, öleceğini aklına getirmeyen, getirecek yerde içen İnsanın

bir gece öncesi, ya da birkaç saat bile önce tutulmuş balıkları lime lime eden, ucuz aşevlerinde, kemikleri ayıran

ayırıp tekir, sıska, gene de güçlü kuvvetli, kurnaz, doyduğu görülmemiş lokanta, aşevi kedilerini besleyen

pazar günlerinin 'gidilmesi gereken' pahalı lokantalarında balığın kemiğini, kılçığını, derisini, başını ayıran

ama lime lime etmede başkasından geri kalmayan

yeyip içen İnsanın

sürekli akışı içinde Kediler

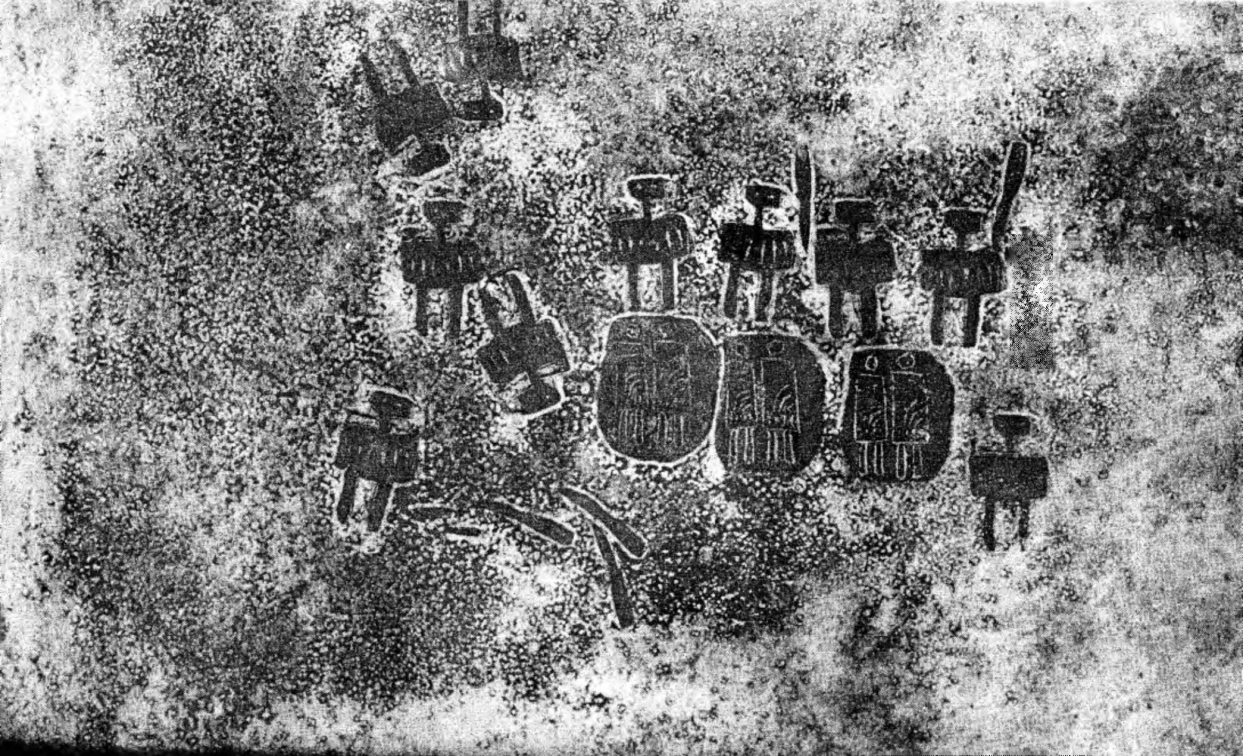
sabah sisinde göğün daha soluk, daha uçuk karasına karşı kapkara duran

sandalların, kayıkların dönüşünün

artık susmuş balık dirimiyle dolu, yeniden dirim olacak balıkla yüklü sandalların, kayıkların dönüşünün

tek değilse bile, ilk tanıkları olacaktır gene; ister asfalt, ister arnavut kaldırımlı, ister doğru ister büksül, ister düz, ister bayır sokakların hâlâ uykuda olduğu saatte.

Şubat-Temmuz 1966
Ocak-Temmuz 1967



ÇAPAVULUN ÇATTIĞI ÇAPARIZ

Erol Akyavaş'ın Bir Resmi Üzerine Metin

Sabahın bozluğunun pembeye dönüştüğü saatte yedi diri üç ölü sıkışmış bir çukurluğa. Soldaki yüksekçe sırt, yosunlu kayalığıyla, düşmanı ayırıyor bu dirilerle ölülerden. Düşman yok ortada. Çekilmiş belki, belki uykuda. Belki de hiç gelmedi buralara. Bu çukurluğa çekilenler, ölü-diri buraya sıkışanlar, daha uzaklardan kaçıp geldiler. Gerçi yerde, savutları duruyor bu adamların. Lobut biçiminde, mızrak boyunda, gürz işini göreceğe benzer, üçü tümüyle, ikisiyse yarı yarıya, ondan bile az gözüken beş savut. Kimlerin elinden düşmüş, atılmış olduğu belli değil. Hepsi bir askerin ayaklarının dibinde ya da ayaklarına yakın bir yerde duruyor. Mezarların önünde. Mezarlar da var çünkü. Yanyana, defteri dürülmüş ölülerin ikişer ikişer, büyük bir düzen içinde, defteri dürülmüşlüğün sonsuz sonrasız düzeni içinde yanyana yattığı mezarlar. Altı ölülü üç mezar. Ölüler kalkanlarıyla örtülü. Ölümün içinde aynı boyda, aynı boyda kalkanlarıyla biribirinden neredeyse ayırdedilemeyecek bu ölüler, kalkanlarının dizlerinden boğazlarına dek uzanan örtücülüğü altında Romalıları andırıyor. Ancak, bu savaşçılar, kılıklarıyla, savutlarıyla, Roma'nın (değil buralara uzanmak, daha 'urbs' olarak bile) ortaya çıkmadığı, Anadolu'da Büyük Ana'nın çığlığının bile belki daha işitil-

mediği bir çağda yaşıyor, ölü yatıyor olsalar gerek.

Mezarlardan soldaki ile ortadaki yanyana. Ölüler konuşmağa kalksa biribirilerini işitebilecekler neredeyse mezardan mezara. Sağdaki ise öbürlerinden az ötede. İçindekiler ayrı duracak ölçüde önemli — ya da önemsiz — ölüler olduğundan mı, yoksa soldakilerle ortadakiler, yaşayışlarında pek yakın arkadaş oldukları, ölümlerinde bile kendilerini ayırmağa arkadaşlarının gönülleri razı gelmediği için mi? Öyle olsa, niye dördü de aynı mezara yatırılmamış? Belki de ölülerin ancak ikişer ikişer gömülebileceğini yasalar saptamıştır. Mezarların baş ucunda, ikisi savutsuz, ikisi savutlu dört asker duruyor. Ölülerin başında bekliyorlar gibi. Belki de bir töreyi yerine getiriyorlar... Belki de bir töreni. Belki de hayvanlar — ama ortalıkta hayvan da görünmüyor — gelip parçalamasın diye beklemişlerdir bütün gece ölülerin başında. Birazdan, gün ışır ışımaz kazmağa başlayıp içine ölüleri yatırdıkları bu mezarları örtüp uzaklaşacaklar. Ama nasıl düşünülürse düşünülsün, mezarların şu anda, sabahın bozgun rengi bozluğunun pembeliğe dönüştüğü şu saatte hâlâ açık durmasına aklın yatacağı bir açıklama yakıştırmak güç. Hem yerde üç ölü yattığına göre daha

adam çapavula katılmayıp ne yapacaktı. Düzen bu düzendi. Evde besleyeceği canlar vardı. Karınları doymak bilmeyen dört buçuk can. Bir de kendisi, beş buçuk can. Çapavul kaldırılırken kendisini de çağırmışlardı. Evdekilerin hepsi gözlerinin içine bakmıştı. Kış yaklaştığı için. Kar ortalığı örtünce, arada bir avlayabileceği hayvanlar, eşip eşip çıkarabileceği donmuş kökler yetmeyecekti. Kokan, kokusu günlerce adamın ağzından, genzinden, burnundan, kanından, terinden çıkmayan,

öbür hayvanların yanına yanaşmadığı sırtlan etini bile yemek zorunda kalacaklardı. Oysa yağma

adam o zamanlar daha çocuktu. Bir gün dere kıyısında ağzına su alıp çalkalıyordu. Ağzının, kafasının içindeki bu su gürültüsüne bayılıyordu. Sonra ağzını çalkalarken yüzüne su çarpmağa başlamıştı bir yandan da. Kafasının içinde dışmda sular çağıldiyordu. Sonra ağzındaki suyu tükürmüş, yalnız yüzüne su çalmağa devam etmişti. Korkunç bir sessizlik duymuştu kafasının içinde o zaman. Korkuyu kendi kendine yaratmış olduğunu anlamıştı. Korkuyu kendi kendine yaratabileceğini anlamıştı. O korkunç sessizlik, canavardan yana ormandan bile kalabalıktı kafasının içinde

oysa yağma, ormandan uzak, ekili tarlalara yakın bu taşlık ülkede yaşayan beş buçuk cana, kışın bir ayını korkudan uzak geçirtecek ölçüde buğday getirirdi deniyordu. Ondan önce bir ayını da hayvanları kesip yemekle geçireceklerdi. Ama adam yağmaya gitmeği yediremiyordu artık kendine. Oysa gitsin diye gözünün içine bakıyorlardı şimdi bunlar

Daha üç mezar, ya da bir mezar kazılması gerek. Ya da iki mezar. Birine iki ölü kalkanlarıyla — ama bu kalkanlar da gözükmüyor ortalıkta. Neden? — örtülerek

yerleştirilecek, ikincisine ise, bir mezarda ancak iki kişiyi yatırdıklarına göre, bir ölü daha bulmaları gerekecek. Ortada ölü yok. Ama olacak. Sağda, çukurluğun bitip toprağın yeniden yükselmeğe başladığı yerde duran adam

adam gitmişti. Çapavula katılacaktı. katıldığı için kendisine bir pay verilmesini bekleyecekti yağmadan. Kendi de yağmaya katılmak zorundaydı. Ama

Adam pekâlâ öldürülebilir. Zaten öyle, öbürlerinden uzakta durması, törene katılmamış gibi bir hali olmasa da öbürlerinden ayrı bir kişi gibi görünmesi, öldürülebileceğini getiriyor akla; öldürüleceğini, öldürülmesi gerektiğini...

Batıdaki yosunlu kayalıkla doğuda hafifçe yükselen sırtın arasında toprak oldukça sert, taşlık, çakıllık görünüyor. Kuzeydoğuda ise yuvarlakça bir yer var: Toprağı yumuşak gibi. Belki iki gün önce saatlerce yağmış yağmurun yarattığı bir su birikintisi, belki bu birikintinin yerinde kalmış bir çamur katmanı. Vıcık, yağlı bir çamur. Ya da, bu taşlık toprakların orasında burasında rastlanan, bu toprakta nasılsa barınabilmiş, göreni şaşırtan bir diken yığıntısı, yaprakları kuruyup gitmiş bir bodur bitki kümesi.

Düşman batıya doğru, nereden gelmişse oraya doğru çekilmiş. Ayaklarının dibinde savutların durduğu asker öbürlerinden biraz ayrı duruyor, hâlâ kayalığın alt eteğinde ama kayaların artık yitip çukurlukta eridiği yerde; oradan çukurluğa inmemiş bütün bütün. Bir tehlike yaklaşırsa haber verebilmek için mi? Akla yakın değil, çünkü kayalığın öte yanından gelecek düşmanı vaktinde göremez durduğu yerden. Ama bir çeşit nöbet tuttuğu söylenebilse gerek. Belki de bütün gece kayalığın tepesinde nöbet beklemiştir de gün ışıyınca inmiştir aşağı. Yolda, inerken, yolda rastladığı, kayalığın orasında burasında kalmış birkaç savutu da aşağı indirmiş, — atmış bile — olabilir. Savutların ayaklarının

dibinde ya da ona yakın bir yerde durması böyle açıklanabilir. Bu adam, birazdan, arkadaşlarına katılacak, durduğu yerin on beş adım gerisinde, arkasında iki, önünde bir ölü duran arkadaşına yardım ederek ölüleri, kazılacak mezarın başına getirecek. Ama adamı

> ama hem katılmak hem katılmamak güçtür yağmaya. Katılmazsa, kendi boyunun insanlarına haksızlık etmeyecek miydi pay almağa kalkmakla? Katılmak istemediğine göre de, evinde bekleyenleri biraz daha, — ama umutları kesilmiş durumda — biraz daha bekletmeği göze alarak, kendi boyunun yaptığı — yaptığını düşündüğü, yaptığını adamın düşündüğü — haksızlığın bir çeşit kefaretini ödeyerek, topraklarına girdikleri düşman boyun adamlarına kendini yakalatmak

Ama adamı kim öldürecek içlerinden?

> öldürüleceğini, yağmadan çekinmesinin kendilerini hiç etkileyemeyeceğinin, etkilemeyeceğinin pekâlâ farkında, öldürüleceğini, ele geçmiş bir düşmandan bütün boyun öcünün alınacağının pekâlâ farkında, öldürüleceğini bile bile kendini yakalatmak

Bu konuda bir oranlamaya girişmek, şu ya da bu, bu işi yapar, demek güç. Hiçbiri bu işi düşünüyora, bu konuda herhangi bir karara varıyora, varmışa, benzemiyor. Önlerinde duran işlerin ikincisi, hattâ üçüncüsü bu. Uykusuz geçmiş bir gecenin, çarpışmalarla, acılarla, yitirmelerle geçmiş bir günün

ardından gelmiş buz gibi, korku dolu, uykusuz geçmiş bir gecenin sabahında mezar kazdıktan, ölüleri taşıdıktan sonra üçüncü olarak yapılacak işi, düşman askerini öldürme işini

> kendini yakalatmak tek çıkar yol değil miydi? Evdekilerin başına yeni bir erkek gelirdi nasıl olsa. Üstelik, hırsızlık, haksızlık etmeyen, etmediği gibi, hak yemeği aklına getirmeyen, boyun düzenine boyun eğen bir başkasının yerine geçerek onu kurtarmış, düpedüz, ölümden kurtarmış olmaz mıydı? Gerçekten öyle olmaz mıydı? Bir çapanz çıkardı, çok çok, yoluna

Düşman askerini öldürme işini akıllarına şimdiden getirip uğraşmak niye? Her şeyin sırası var. Çünkü düşman askeri kaçmak istermiş gibi durmuyor. Ele geçmesi kolay bile oldu denebilir. Denir, düpedüz. Kaçmıyor, mezarların kazılmasına yardım ediyor, ölülerin gömülmesine yardım ediyor, yabancı, üstelik düşman olduğu halde ölüler için yapılan törene, büyük bir saygıyla katılıyor, neredeyse, törenin bütün hareketlerine, sözlerine, töresine katıldığı söylenebilecek. Dilini de biraz biraz anlıyor bu ülke adamlarının. Zaten komşular. Onlar göçebe oldukları için dil öğrenmek zorundalar biraz da. Buranın insanı ise, yabanın dilini öğrenip ne yapsın?

Her şeyin sırası var. Çünkü düşman askerini de öldürüp mezara yatırdıktan sonra, böylelikle mezarlarda iki kişiden ne azının ne çoğunun yatabileceği yolundaki atalardan kalma törenin gereği yerine getirildikten sonra, ölülerin bir tek arkadaşla bir araya getirilmesi, arkadaşsız bırakılmaması, ama çatışma yaratacak bir üçlüğe, bir artıklığa da sokulmaması yolundaki törenin gereği yerine getirildikten sonra, düşman askeri mezara yatırıldıktan sonra — ama,

düşman olduğu için, düşman olduğunun belirtilmesi gerektiği için başaşağı gömüldükten sonra — bu çukurluktan çıkmalarına, — herhalde — kayalığın kuzeybatısında duran evlerine dönmelerine sıra gelecek. Evlerini ise tamtakır bulacaklarını biliyorlar.

(Çapavul, bütün boyun tarlalarda çalıştığı, evde yalnız yaşlılarla çocukların kaldığı saatte — aşılması pek güç sandıkları için evlerini dibine kurmuş oldukları bir kayalığın ardından yaban kedileri gibi saldırdığı için kimseciklere de görünmeden — baskın verdiğinden, ellerinde savutları koşup çarpışmağa başladıkları zaman buğdaylarının, peynirlerinin, keçilerinin, baltalarının çoğu, taşıyıcıların elinde kayalığın öbür yanına aşırılmıştı bile.)

Yalnız, kimleri sağ kimleri ölü bulacaklarını bilmiyorlar.

(Düşman, onları uzağa çekmesini başarmıştı; çarpışma, taşıyıcıların işlerini rahat görmeleri için daha ötelere, daha ötelere götürülmüştü.)

Bu çukurluğa ulaşıp canlarını kurtaranlar, buldukları ölüleri gömenler, aldıkları yaralardan ölen arkadaşlarını birazdan gömecek, ele geçirebildikleri, tutsak ettikleri adamı da birazdan öldürüp kendi ölülerinin yanına — ama başaşağı — gömecek olan askerler, umutsuz. İşlerini bitirip dönmeğe can atmadıkları muhakkak. Öyle olduğu için de, düşmanı öldürmekte acele etmeyecekler. Etmeyince de işin işkenceye dökülmesi olası. İşkence, geciktirilen bir ölüm olduğuna göre adam uzun uzun düşünecek vakti de bulabilecek demektir. Belki acıların pek ötesine uzanmayacak bu düşünceler

belki
belki kendi boyu içinde, komşu oldukları bu boyun toprağı işleyişinden örnek alınabileceğini söyleyerek herkesin alay ettiği bir kişi olmakla, kendi çadı-

rının önünde toprağı eşeleyip eline rasgele geçirdiği birtakım tohumları rasgele ekip herkesin güldüğü bir kişi haline gelmekle, yanlış bir iş yaptığını düşünebilecek, düşünmeğe vakit bulabilecek

belki, çekilemeyeceği, saldırıya uğradığı yerdeki kurulu evini, ekili tarlasını bırakıp başka bir ülkeye göç edemeyeceği için her şeye katlanan, savunmadan başka bir yola pek gidemeyen bu insanlar karşısında, kendi boyunun insanları gibi, ok hızıyla atılarak avını sokan, sonra gene ok hızıyla çekilip bekleyen,daha başka bir fırsatı kollayan yılanları andıran, bu yüzden de her zaman güçlü durumda olan, olduğu için de övünen insanları gibi kendi boyunun, övüneceği yerde, kazanan yan olmanın, kazanan yanda olmanın verdiği sevinci duyacak yerde, hep kazanan yanın adamı olmaktan usanç duyduğu için, böylesine kazanmanın gerçekte övünülecek bir şey olmadığını düşündüğü, durmadan yenilenlerin de biraz haklı olabileceğini, — biraz da değil — gerçekte, onların haklı olduğunu, korkmadan, aklından geçirebildiği için şimdi pişmanlık duymağa vakit bulabilecek belki de

belki de

Belki de...

Belki de bambaşka bir çatı çatılmıştır gerçeklikte. Şöyle düşünelim:

Sağda, mezarların ötesinde tek başına, öbürlerinden ayrıymış gibi duran adam çapavul takımının tutsaklanmış bir askeri değil, tersine, saldırıya uğrayanların başkanı. Mezarların arkasında ikisi savutlu ikisi savutsuz bekleyen dört asker, gerçeklikte tören, töre düşünmüyorlar. Başkanlarını bekliyorlar. Mezarların öte yanında yatan üç ölü kendi ölüleri, birazdan mezarlarını kazacaklar; iki diri ise çapavul takımından iki tutsak. Tek adam güçlü. Karşısındakiler ise, her zaman güçlü olmaktan, güçlüden yana olmaktan övünç duyan boyun, tutsak edilmiş iki askeri

bu durumda başkan onları yargılayabilir. Onları öldürtebilir. Onlara işkence ettirir, ağızlarından almak istediği lâfı alır. — Tutalım ki, kışın en soğuk günlerinde başkanla boy ilerigelenlerinin nerede bulunabileceklerini, en iyi nasıl bastırılabileceklerini öğrenmek isteyecektir. — Daha daha, bu lâfı aldıktan sonra — tutsaklara her şey söyletilir, ya da, söyletilebilir, daha olmazsa, söyletilmiş gibi davranılır — lâfı aldıktan sonra ahlâk dersi bile verebilir, işkence karşısında da olsa tutsakların konuşmamaları, bildiklerini açığa vurmamaları gerektiğini söyleyerek onları bu yaptıklarından ötürü ayıplayabilir, kınayabilir. Ya da, işkence bile etmeden önce, kahramanca çarpışacaklarına, ya da öleceklerine, tutsaklanmağa razı oldukları için onları alçaklıkla suçlayıp askerlerinin döğüşkenliği karşısında bu kez yenildiklerine göre bir daha saldır-

mağa kalkmalarının iyi olmayacağını, bir daha saldırmağa yeltenmemelerinin kendileri için daha hayırlı olabileceğini söyleyerek onları küçükseyebilir. Daha daha, onları salıverir, kendi yurtlarına dönmelerine izin verir; ama düşmanın elinden kurtulup döndükleri, boyun onurunu kırdıkları, yerlerde sürüdükleri için, öldürüleceklerini 'herhalde kendilerinin de bildiğini' ekleyebilir bu davranışına. Güçlü olmanın her zaman güzel olmak anlamına gelmediğini kendi çirkinliğiyle tanıtlayabilir.

Çaparız burada da çıkıyor.

ya da

Burada da.

İşin doğrusu, — işin tuhafı — şu: İkişer ölünün yattığı üç mezar, bu mezarların arkasında duran ikisi savutlu ikisi savutsuz bir dizi asker, mezarların sağında tek başına, öbürlerinden ayrıymış gibi duran adam (asker mi demeli?), mezarların solundaki ölü, onun sol arkasındaki diriyle sol önündeki diri — ayakları altında yatan üç savutun bütünüyle, ikisinin ise yarı yarıya gömük durduğu diri —, sol yukarı uçta yanyana — denebilir — yatan iki ölü, hepsi, çukurluğun içindeki yedi diri üç ölü üç mezarın hepsi, gölgede duruyor. Aydınlık olan yerler, çukurluğun çevresi. Ama gün doğmuyor, gün batıyor. Öyle olsa gerek. Madem resmin sağını, haritaymış gibi, doğu, solunu batı kabul ettik... Yola çıkarken, resmin harita doğrultusuna göre ters durduğunu, sağının batı, solunun doğu olduğunu kabul edebilirdim, etmiş olabilirdim.

Ama madem öyle değil de böyle kabul ettim, o halde gün doğmuyor, batıyor. Sabahın bozluğunun pembeye dönüştüğü saatten değil, akşamın pembeliğinin bozgun rengi bir boza dönüştüğü saatten söz açmalıyım. Işık soldaki kayalığı aydınlatıyor hâlâ. Gün batıyla güneye doğru vuruyor. Çukurluğun içindeki yedi diri, hava kararmadan önce ölülerini toplayıp gömmek istiyorlar; üç mezarın üstünü örtememişler daha; bunları örtecekler, sonra bir dördüncüsünü, belki de bir beşincisini kazacaklar. Sağdaki adam arkadaşlarına, yeni kazacakları mezarları öbür mezarların sağında açmalarını salık veriyor. Toprak orada daha yumuşak. Soldakiler ise, toprağın daha çakıllık olduğu, daha güç kazılacağı yanı yeğliyor gibi. Hiç değilse topluca çalışırken kayalığın ardında daha kolay savunabileceklerini düşünüyorlar kendilerini düşman yeniden bastıracak olursa. Gece karanlığının düşmana da yar olamayacağını akıllarına getirmiyorlar herhalde. Birazdan anlaşırlar ama; kararlarını verirler. Sonra biribirilerine sokulup geçirecekler geceyi. Ateş yakmayacakları muhakkak.

Şimdi, bunu yırtmalı, güneşin *battığını* kabul ederek yazmağa yeniden başlamalı.

Haziran-Temmuz 1966

ÇEŞİTLEMELİ KORKU

Beş Ses İçin Metin

'Bağlaç' olmakla kalacağını sanan dosta

Bir tüy,
bir telek
bir dal-
gın ku-
şun ar-
dında
bırakı-
verdiği
havadan o-
luşmuş gi-
bi yumu-
şak, düşen,
yere doğru;
bir tüy,
bir te-
lek,
bir yap-
rak
bir güz
dalın-
dan
kopmuş,

kopu-
vermiş
sarartılı
bir yap-
rak, ye-
re de-
ğince
kimse-
nin duy-
madığı,
yeri, taşı,
toprağı ba-
ğırtmamış,
incitmemiş
bir tüy, bir telek,
bir güz yaprağı
gibi düşmüş yerleşmişti içi-
me
içerime,
gönlüme,
etime
k o r k u

BİR ÇIĞ GİBİ GELDİN ÜSTÜ-
ME

Karınca-
lar gi-
biydim,
düş ka-
rıncaları,
ozan ka-
rıncaları
gibi
çıdamlı ka-
rıncalar
gibiydim,

çıdamlı,
dümdüz
uzanan
uçsuz
bucak-
sız
engebesiz bir düzlükte
ÜSTÜME BİR ÇIĞ GİBİ GELDİN KENDİNE KATTIN BENİ
gözü, a-
yağı, bir
yerlere
takılma-
dan
hiçbir şeye
yönelme-
den
dümdüz
uzanan
bir top-
rakta
çıdamla
y ü r ü y e n
karınca-
lar gi-
biydim.
d u y d u m s e n i ,
ö l d ü m s e n i !
SENİ SENİ SENİ
: SENİ : SENİ :
gördüm - : - duydum - : - - :
yaşadım - - - öldüm - :
yürü-
mekten
başka

bir şey
bilme-
yen

nereye,
niye, ne-
ye gitti-
ğini bil-
meyen

bir yere
gittiğini ol-
sun bilme-
yen

ozan karıncaları
g i b i y d i m
çıdamla
yürüyen

bu düzlük-
te, engebe-
sizlikte.

SENİN YANIMDASIZLIĞIN
BİR SİLİK SUSKUYDU, GÜN-
SÜZ KARANLIĞIMIN KESER
AÇARDI KAPISINI, SESİN,
YÜZÜN, YÜRÜMEN

Nereye
gittiğini
gene bil-
meden

bir yere
gittiğini ol-
sun gene
bilmeden

çıdamı
da, yü-
rümeği
de unut-

muş
b i r b ö c e ğ i m ş i m d i
çılgınca dönenen
durduğu
yerde.
Görün-
mez en-
gebeler
örüldü
çepeçev-
re
çevrem-
de
k o r k u d a n .

BİR ÇIĞ GİBİ GELDİN ÜSTÜ-
ME KENDİNE KATTIN BENİ,
YUVARLANDIK BİR SÜRE

Zeytin
gövdele-
ri gibi-
yim
şimdi
toprа-
ğım is-
ter al,
ister boz,
ister ka-
ra,
burul-
muş er-
keklik-
ler gibi-
yim
a c ı i ç i n d e
k ı v r a n a n

Düzlükle-
rinde gök-
yüzüne
uzanıp gün
ışığını tit-
reştiren,
dünyayı
düzgün
aralıklara
bölen
kavak duvarların-
d a n s o n r a

SONRA

suyu ara-
yıp bu-
lan kökle-
riyle, dur-
madan bu-
danan kol-
larıyla
su fışkı-
rır gibi
yeniden
toprağa
dökülen
dallarıyla
yeşil yağ-
murunu
yağdıran
söğütlerden sonra,
SONRA
SONRA

yarık
yarılı
yarılmış
tahtasıyla
kıvra-
nan
buruk
burgun
bir zey-
tin gövde-
si gi-
biyim
kuytularda,
eğimlerde,
suskun,
sessizlikler
içinde, gü-
müş yeşil
bir buğu
altında,
buruk
bir gövdeyim şimdi
yemişi
karar-
mayan.

SONRA SONRA SONRA
YIKTIK KENDİMİZİ DE

Kuru-
yum
göğe baktı-
ğım yerde,
buru-
ğum
yere baktı-
ğım yerde

korkuy-
la besle-
nerek
korku-
dan!

BEN ÇIĞ OLDUM ŞİMDİ. SEN,
kar'ımdaki taş, karnım-
E T İ M D E K İ
daki, dokumdaki
K A M A

Oysa korku kendi memesini
e m e r e k b ü y ü r ;
nasıl
burmalı
bu me-
meyi?
nasıl
kurtul-
malı
nasıl na-
sıl nasıl
korku-
nun sü-
dü ol-
mak-
tan?

SENİ SENİ SENİ
: SENİ : SENİ :
yaşadım - : - duydum - : - - :
öldüm - - - - - - - .

Seni yaşa-
dım, seni
öldüm;
Uçuru-
mun di-

KISMET BÜFESİ

bine
v a r a m a d ı m d a h a
parçalanıp, parçalayıp kurtulacağım
yere.
Bir tüy,
bir telek
gibi, bir
güz
yaprağı
gibi
k o p m a l ı
kuştan, ağaçtan,
yeğnilikle, incelerek,
bağırmadan korkudan.

ANILARIM SENİN GELECEĞİN OLUYOR, GERÇEKLİK DUYUSUNU YİTİRİP, UZAKTAN UZAĞA HEP SENİN SİVRİLDİĞİN BİR PUS İÇİNDE YAŞAMAĞA BAŞLADIĞIM ŞU ANDA.
SEN AĞAÇTAN SEN AĞACA KOŞUYORUM, ARADAKİ PUSARIK BATAKLIKTA AYRIŞIP YIVIŞAN GÜNLERİN HİÇLİĞİNDE.

1972/1973/1974

KISMET BÜFESİ, YADA ÇEKEN (KÜÇÜLEN) BİR KADIN ÜZERİNE METİN

Sevgi Sanlı için

Ta ötede, mağaranın ağzma varan dolambaçlı yolun ucunda solgun bir kar ışığı belirmeğe başlarken, sırtına vuran sıcağın azalmasından (içine kum doluşmuşçasına yanan gözlerinin karşısındaki duvarda biribirini kovalayan çizgilerle biçimleri artık iyice seçememesinden, birkaç adım ötede, biribirilerine sokularak uyumuş olanların fazlaca kıpırdanmasından) ortadaki ateşin sönmeğe yüz tuttuğunu anlayan adam, elindeki yumuşak, kızılkahverengi taşı duvarın hemen önündeki çukura bıraktı, belini tutarak doğruldu, dönüp korların başına gitti, çöktü. Epey sonra başını çevirdi, elleriyle gözlerini iki yandan duldaladı, üç kar yağımıdır her gece sabaha dek üzerinde çalıştığı resimlere baktı; ölgün ışıltının erişmekte güçlük çektiği duvarda, gene de, (bildiği, gözlerinde, ellerinde duyduğu) çizileri seçmeğe uğraşıyordu.

★

Bir fotoğraf, elimizdeki. Bir öbek kadının üç sıra üzerinde dizilerek çektirdiği bir fotoğraf. Makineyi elinde

tutanın — bu kadınlardan biri miydi; yani resimde görülmesi gerekirken, özveri göstererek, başkalarının görülmesini sağlamakla yetinen bir arkadaşları mıydı? Yoksa resimde yeri olmayan, kenarda durup onları seyrederken çağrılan, eline makine tutuşturulan başka bir kadın, ya da, belki, bir erkek miydi? — resme hepsini sığdırabilmek için uğraştığı düşünülebilir. 'Biraz daha, biraz daha sıkışın,' demiş olsa gerek, 'şöyle ortaya doğru gelin biraz...'

Oysa resimdeki bayanlar, sıkışmayı bir ölçüden öteye götürmek istememişler, besbelli. Ayrıca, aralarında yaşlı-genç ayrımı yaparak 'gençler ön sırada diz çöksün, çömelsin' türünden şeyler buyurabilecek havada görünmüyorlar, yaşlı olanları. Ya sırası geldiğinde 'kızım, siz gençsiniz; ben neler görmüşüm bunca yıl içinde,' dedikleri, diyebildikleri halde resim çektirirken başkasından pek de yaşlı olduklarını kabul etmek istemedikleri için; ya da onları bir araya getiren işte, görevde, üstünlüklerini alttan alta ansıtmaktan geri kalmadıkları halde, açıkça, 'biz sizden üstünüz, bizimle bir masanın çevresine oturmanın size kazandırdığı onuru bir an bile unutmamalısınız,' demeği aile görgülerine uygun düşmeyecek bir davranış saydıkları için.

Bizim gördüğümüz, daha yaşlı bayanların daha geniş bir yer kapladığı, daha genç kadınların ise, esnek davranarak, daha bir sıkışabildiği, yan durabildiği.

Ön sırada dört kadın var, ikinci sırada yedi, üçüncü sırada altı. Alçakça basamaklara dizilmişler art arda. Öndekilerin neredeyse dizlerine dek görülmesine karşılık ikinci sıradakilerin ancak göğüslerinden yukarısı, en arkadakilerinse yalnız başları gözüküyor. Üçüncü sıranın hemen sağında, dikdörtgen bir levhanın sağ yarısında ARDIM RNEĞİ yazısı okunuyor. Sol ön köşede ise, ön sıradakilerin sayıca azlığından yararlanarak resme sokulmanın yolunu buluvermiş gibi bir yazı: KISMET BÜFESİ. Daha

doğrusu, K yazılı bir levha ile, altında, sağ yanında, camların ardında I duran cigara paketleri, tıraş bıçağı kutuları, içki şişeleri, S kapakları resimli kitaplar, dergiler, gazeteler... M E T

BÜFESİ

Kadınların hepsi gözlerini biraz kısmış. Ortalık çok aydınlıkmış o gün, besbelli. Sırtlarındaki serin, çiçekli, hafif giysilere bakılacak olursa, Yardım Derneği Yönetim Kurulunun dönem sonu toplantısından çıkıp resim çektirmişler. Bundan sonra hepsi bir yana dağılacak, yazı geçirecek; sırtlarında daha ağır, daha sıcak, daha donuk giysilerle yeniden bir araya gelecekler güz sonuna, bilemedin, ortalarına doğru.

Hepsinin yüzünde bir gülümseme. Ön sıradakilerden yalnız bir tanesi gözlerini de bu gülümseyişe katmaktan ürkmemiş. Yanındaki ise yalnız ağzını germekle yetinmiş. Bu ikisine bakıyorum özellikle. Ama ön sıranın sağ ucundaki kadın da, üzerinde durulmayı gerektirecek belki.

★

Adam uyandığında üstünden attığı postlar arasından en kalmını seçti, sarındı. Güneş alçalıyordu artık. Mağaranın kapısında durduğu yerden, karlı düzlüğün alabildiğine uzanan bozluğuna baktı. Çok uzakta, koşuşanlar vardı. Ama sıkıştırmış olmaları gereken hayvanı, seçemedi. Belki de bir çukura düşürmüşlerdi onu, şimdi öldürmek üzere uğraşıyorlardı. Belki de küçücük bir hayvandı, uzaktan seçilemeyecek kadar küçük. Bu akşam doyabilecekler miydi?

Çocuklar çalı çırpıyı yığmışlardı bile mağaranın önüne. Biraz ötede, ısınmak için, avcılık oynuyorlardı. Ne kadar acıktıkları, av olsun diye seçtiklerinin sayısından anlaşılabilirdi. İki tanesi av olmuştu bugün; biri attı, biri geyik.

Kadınlarsa, ağaçlıktan geliyorlardı. Bağrışmadıklarına bakılırsa, herhangi bir hayvanın saldırısına uğramamışlardı bugün.

Adam çıkıp biraz dolaştı karların içinde. Dereye indi. Bir taş attı. Buzların delineceği yoktu daha. Gitti, bir ağacın dibine çömeldi, altındaki karın kirlenip erimesine baktı. Kalktı. Karla ovunmak, temizlenmek, eskisi kadar kolay gelmiyordu ona. Sert görünen bir iki çubuk kopardı. Bunları yakmadan karatmağı öğretmeliydi çocuklardan birine. Ustasının kendisine öğrettiği gibi.

Bugün at olup kovalanan çocuk, bu işi yapabilirdi herhalde. Kaç gecedir, yemeğini yedikten sonra ateşin başından kalkıp duvarın önüne gittiği, çalışmağa başladığı zaman, bakıyor, bu oğlan yanına gelmiş; arkadaşları kıvrılıp uyumağa bakarken bu, kendisini seyrediyor, çalışmasına bakıyor, ayaklarının dibinde uyuya kalıyor sonra. Oğlanı kucağına alıp ötekilerin yanına götürmek, üstünü örtmek gerekiyor her kezinde.

Gitti, atı çağırdı. Arkadaşları önce biraz söylenir gibi oldular, sonra aralarından başka birini seçip dağ keçisi yaptılar, ardına düştüler.

Adam atı elinden tuttu, mağaraya girdi.

★

Gözleriyle birlikte gülümsemekten ürkmemiş kadın, yalnız ağzını germekle yetinen kadının koluna girmiş.

Yağcılık mı?

İkisi de ön sırada, ortada durduğuna göre kurulun en gözde kişileri olsalar gerek. Bu durumda, konuşmadaki ustalığıyla, zekâsı, nükteciliğiyle genç kesimin sözcüsü haline gelen kadının, yaşlılar kesiminin gözbebeği olma durumunu (çok yüksek bir devlet görevine ulaşmış kocasına, konakta büyümesine, ünlü yazarların hısmı bulunuşuna, kuşağının, çevresinin en çok okumuş kadınların-

dan biri sayılışına dayanarak) yıllardır başkasına kaptırmamış kadına şirin görünmeğe çalışması gereksiz.

Gerçekte, 65'ine merdiven dayamış yaşlı kadına 45 yaşını hiç göstermeyen kadının duyduğu şey belki de, bir çeşit sevgidir. Yaşlarını başlarını almış da bulunsalar delidolu kızların bu dünyaya gerekli olduklarına nasıl inanıyorsa, yaşını gizlemeğe çalışmadığı (davranışları, sözleriyle açığa bile vurduğu) halde hâlâ gencecikmiş gibi kılığına, görünüşüne özen gösteren kadınların, ya da, kendine duyduğu saygıyı başkalarına da aşılayabilen, bu dünyada kendine yakıştırdığı yüksek yeri ikide bir — hem de bastıra bastıra — karşısındakilere anımsattığı için pek çok kimseye çekilmez bir yaratık gibi görünse bile bu davranışını kişiliğinin bir parçası haline getirebilen kendini beğenmişlerin de, dünyanın vazgeçilmez tatlarından biri olduğuna inanır; böylelerine duyduğu yakınlığı belli etmekten de çekinmez.

Gerçekte, yaşını hiç göstermeyen, gülümseyişine gözlerini de katmaktan ürkmeyen bu kadınla yanındaki kadın arasında, davranış bakımından en ufak bir benzerlik bulmak güç olsa gerek.

Resim çekildikten, eller sıkılıp iyi tatiller dilendikten sonra, kadınların her biri başka başka doğrultularda yürümeğe başlarken, balıketindeki genççe kadın Kısmet Büfesi'nin önünde duracak, buğulu bir meyva suyu şişesini iki üç saniye elleri arasında tuttuktan, serinliği önce ellerinde duyduktan sonra, ağır ağır dudaklarına götürecek; yudumlaya yudumlaya, sindire sindire içecek armut suyunu; yaz gününün, toplantının, ağzında biriktirdiği pası giderecek, yüreğini tazeleyecek.

Öbür kadınsa, çevirdiği taksiye binerken bunu görecek, 'hoş kız, tatlı kız şu Şefika. Gelgelelim, şu dünyaya aldırış etmezmiş gibi halleri yok mu? Yakışır mı yani şimdi, onun gibi yazar, edebiyatçı kadına büfenin önünde, ayakta, hem de şişeyi başına dikerek bir şey içmek?' diye düşünecek.

Resimde ön sıranın sağ ucunda duran kadınsa,

karşı kaldırımdaki dolmuş durağında sıraya girdiği yerden bakacak, 'anlayamadım gitti, şu Şefika'yı,' diyecek içinden; 'Ferdane Hanımın koluna girer, candan güler, konuşur; benim koluma girer, candan konuşur, güler. İkimizi de gerçekten sever gibi davranır. Ama aynı insan ikimizi de nasıl sevebilir? Kim bilir, belki de yanılan benim; gene de... Gene de, rengi kestirilemeyen kumaşlar gibi görünüyor bana Şefika. Oysa tatlı kadın, özü sözü bir, her zaman yardıma hazır...'

Şefika yürüyecektir. Evine yayan gitmek daha az sürer. Kızı evde hasta yattığı için bir ayak önce gidip ona yağsız lâpasını pişirmeli, haşlanmış tavuğunu kotarmalı. Daha gazeteye gidip üç saat çalışacak, sonra bir yabancı gazetecinin evinde verilecek akşam yemeğine gitmek için gene eve dönüp üstünü değişecek, çıkmadan önce de, hastalanınca pek nazlı oluveren kızının çayı ile peksimetini tepsiyle yanına bırakacak; dergilerden birinin gençler arasında düzenlediği yarışmaya katılmak üzere kızın hazırladığı yazıyı okuyacak, iki yerde, düşüncelerini biraz daha açık anlatması gerektiğini söyleyecek, yazıyı yeniden yazmasını isteyecek.

★

Atın ürkekliği çabuk geçti. Üç gecedir oğlan adamın yanından ayrılmıyor, gündüzleri onun yanında uyuyor, arkadaşlarını aramıyor bile. Onların gözünde önemli kişi, artık. Avcılara yamaklık etmek için biraz daha büyümeleri gerek onların. Oysa o, şimdiden ustaya yamak oldu.

Usta, uzun boynuzlu boğa, hörgüçlü boğa, çırpı bacaklı at, dal boynuzlu geyik, ay boynuzlu dağ keçisi resmi çizmiyor yalnız. Çocukların içinde yaşı en büyük olanlar, ustanın bu duvara resim yapmağa başlamadan önce, gecelerce, uzun uzun yürüyüp adım saydığını, mağaranın ağzından buraya, buradan, daha içerideki, kimsenin girmeğe yanaşmadığı mağaraya açılan geçide, duvarı karışlaya

karışlaya gidip gidip geldiğini, daha sonra da düşüncelere dalıp arada bir yerinden kalkarak duvarın orasına burasına bir büyük iki küçük, üç büyük bir küçük, imler kondurduğunu anımsayabiliyorlar. O bu işleri yaparken, anaları babaları bile bir şey anlamadan bakmıştı. Ne yaptığını anlayan, Üç Kocalardı yalnız; arada bir, ona bir şeyler soruyorlar, çoğu zaman da verdiği karşılığı beğeniyorlardı ki başka bir şey demiyorlardı. O günlerden bu yana, Kocalardan ikisi ölmüştü. Biri geçen kar yağımının en soğuk günlerinde, öbürü geçen sıcağın başında. Şimdi kendi arkadaşları da Kocaların bildiğini öğrenecekti. Kendilerine de anlatır mıydı ki? Ama o zaman kendilerinin de avcılık yaşı gelmiş olurdu. Biribirilerini ancak ateşin başında yemek yerken görürlerdi, akşamdan akşama; usta ile çırağı duvarın önüne gidip çalışmağa başlarken onlar da kıvrılıp yatardı.

Karınlarını doyurduktan sonra usta yerinden kalktı, oğlan ateşin başında biraz daha oyalandı. Kimselere bakmadan birkaç çırpıyı ateşte karartti, yayvan bir taşın üstünde bıraktıkları ize baktı, sonra ateşe attı onları. Gidip duvarın önündeki çukurdan bir çubuk aldı, özene özene karartti, taşın üzerine bir iki çizgi çizdi, beğenmiş olacak ki taşla birlikte ustaya götürdü. Usta, başını salladı. Oğlan sevindi, ilk kez başını arkadaşlarından yana çevirdi, gülümsedi. Sonra, çukurun içinden taş seçen ustanın yanma çöktü. Usta, büyük boğanın ön ayağıyla arka ayağı arasındaki küçük atın başını çizmeğe başladığında, geridekilerin hepsi uyumuştu.

Bir ara kendi de dalar gibi oldu. Sıçradı yerinden, usta kendisine bir şey soruyordu. Korkuyla baktı. Usta, atın başını beğenip beğenmediğini öğrenmek istiyordu. Korkuyu, utancı unuttu, yaklaştı, başa baktı. Uzun uzun, çizginin üzerinde adım atar, yürür gibi baktı. Sonra, 'kulakları...' dedi, sustu. Korktu gene. 'Ne var kulaklarında?' dedi ustası. 'Bu at koşuyor, değil mi?' dedi. 'Evet,' dedi ustası. 'O zaman kulakları böyle değil, şöyle olmalı,' dedi, gösterdi nasıl olması

gerektiğini. Usta gülümsedi, 'doğru,' dedi. Sonra elinde tuttuğu mor taşı verdi ona, 'yelesi nerede başlamalı, göster; ama hafif çiz,' dedi. Oğlan duraksamadan elini uzattı, taşı duvara değdirdi, kaldırdı. Çizdiği ilk çizgiye bakarken gözleri iri iriydi. Ustanın eli, başmda gezindi.

Kulaklar oğlanın istediği gibi olduğunda, yelenin ilk çizgileri vurulduğunda, ateş sönüyordu artık. Taşları, çubukları topladı, çukurun içine düzgünce dizdi; duvardan kendisine doğru gelen atın yanında at olup koşmağa başladı;ustanın ayakları dibinde yattığı yerde, duvardan çıkıp gelen atla birlikte tipiyi, sisi, dumanı yarıp geçtiler.

Koştular da koştular sonra, karların içinde. Aklıktan üşüdüler. Duvardaki at duvara girdi gene, yalnız başı dışarıda kaldı, yelesinin en üst ucuyla. Kendisi, duvarın önünde, boz soğukta kalınca, usta onu kucağına aldı, üç gecedir birlikte yattıkları yere götürdü, üzerlerine postları örttü. Oğlanın ayakları üşüyordu hâlâ. Dizlerini karnına çekti, ustasına sokuldu.

★

Kapıdan içeri girer girmez Ferdane Hanım, dernek toplantılarında kendi önerdiklerini, başkalarının önemli bulduğu düşüncelerini yazdığı defteri çantasından çıkarıp yazı masasının alt çekmecesine yerleştirecek, çekmeyi kilitledikten sonra masanın üzerinde duran telefona sarılacak, hekimini arayacak. Saat üç buçukta bir buluşum isteyecek kendisinden. 'Biliyorsunuz, bu akşam yataklı ile İstanbul'a gidiyoruz,' diyecek, 'sizinle iki ay görüşmeyeceğiz. İnşallah, görüşmemiz de gerekmez... Ama bu iki ay içerisinde sizi nerelerde bulabileceğimizi bilmek isterim. Ne olur ne olmaz...' Duracak, ama çekinir gibi değil, bekletmenin bütün ağırlığını duyurmak ister gibi duracak, 'ayrıca,' diyecek sonra, 'giderayak, bir bakmanızı da istiyorum.' Hekim onu güçlükle dörde razı edecek.

Ferdane Hanım, hekimden öyle günü gününe saat istenmeyeceğini bilir. Adamın, en hatırlı hastası için bir hafta, az hatırlı hastaları içinse üç dört hafta öncesinden gün verdiğini bilir. Ama birkaç ayda bir 'size gelince akan sular durur' denmez ya da denmiş gibi davranılmazsa Ferdane Hanım yaşadığını anlayamaz. Hekim de bunu bildiği için onu kabul edecektir bugün. Bir iki hastasını biraz bekletmek pahasına da olsa. Muayenesi gereğinden çok sürmeyecek, ama Ferdane Hanıma baştan savıldığını hiç düşündürmeyecek ölçüde de uzayacaktır; en az otuz, en çok kırk dakika...

Telefonu kapadıktan sonra Ferdane Hanım içinden sevinç duyacak ama pazarlıkta bir yarım saat gerilemek zorunda bırakılmanın gösterişçi öfkesiyle mutfağa dalacak, cevzelerin asılışına, raftaki tabakların dizilişine bakıp ölçüsü yıllar önce saptanmış çığlıklarını atmağa başlayacaktır; cezvelerin sırası şaşırılmış, tabakların sırası öğrenilememiş olduğu için.

Yarım saat sonra, sofrada, kocasına balıkla etli sebzenin arasında, 'Gerçi yeni bu kızcağız... Öyle pek de uyanık sayılmaz. Süse püse aklı eriyor da, sıra düzen almıyor kafası; ama artık öğrenmesi gerekmez mi?' diyecek, kızın mutfak kapısında durup kendisini dinlediğini bildiğinden sözünü sürdürecektir: 'Diyelim ki, niye öyle dizilsin istiyorum, anlamadın. Anlama, kızım. Yeter ki istediğimi yapasın. Her şeyin bir yeri var bizim evimizde. Bu yer değişmez; ister burada oturalım, ister başka yerde...' Kocası başını sallamakla yetinecektir. 'Ben annemden öyle gördüm. Öyle bilirim.'

Ferdane Hanımın annesi, herkesin, her yerde uymağa can atacağı, iyi bir iş görmek istiyorsa uymağı zorunlu göreceği bir örnektir; kocası bunu iyice öğrenmiştir bunca yıllık evlilikleri boyunca. Ama gerek kendi işinin, gerek ulaştığı yüksek orunun, kaynanasının verdiği bilgelik örneklerinden yararlanabileceği bir iş, bir orun olmadığını anlatamamıştır karısına.

'Yemeğini bitirdin mi, Muhsin?' 'Hazırım beyefendi.'

Tevfik Bey, Muhsin'in ardından arabasının sessizliğine, rahatlığına doğru inerken derin bir soluk alacaktır. Ferdane Hanımın da aynı anda, derin bir soluk aldığını, duymasa, işitmese de, kestirebilir. Milyonlarca insanın düzenini saptayanlardan biridir Tevfik Bey. Ara ara içinden geçirir: 'Ferdane'nin, anasının düzenine beslediği bu inanç, o düzeni evdekilerin hepsine eksiksizce kabul ettirebileceği yolundaki bu güverci... Şaşar kalırım her kezinde... Bu inancın, bu güvencin onda biri bende de olsa...'

Araba köşeyi dönünce Ferdane Hanım pencerenin önünden ayrılacak, Yönetim Kurulunun yeni dönemin ilk toplantısı için bir araya geleceği gün soracağı sorularla ortaya atacağı konuları, yazı masasının kilitli duran çekmecesinden çıkaracağı deftere yazacak, sonra, akşam götüreceği bavulları bir kez daha gözden geçirecek, kilitleyecek onları; sabah taktığı gerdanlığı değiştirecek, hekime gitme saati gelesiye, oturup Hikmet Hanım'dan aldığı kitabı okumağa başlayacak. Sabah çekilen resimde, koltuğunun altına doğru çekerek tuttuğu kitabın adı açıkça okunuyor: *Dünya Resim Sanatının Büyük Ustaları.*

★

Ustasının dişleri bir yaz içerisinde dökülmüştü. Ya da öyle anımsayabiliyordu. Kollarındaki, bacaklarındaki, göğsü ile kasıklarındaki o zaman zaman azan, kızaran, kabukları pul pul dökülen, zaman zaman sönen, yok olan lekelerden çok daha kötüydü bu. Koca Hekim bildiği her şeyi yapmış, bu lekeleri yok edememişti. Ustasına bir şey olmamıştı gene de. Ama dişleri dökülen adam aç kalırdı; Koca Hekimin yapabileceği bir şey yoktu; kadınlarsa, ellerinden geleni yapmışlardı yiyeceklerini yumuşatmak için; gene de... Ustası bir kış bir yaz daha dayanmış, bilmediği bir şey

kalmasın diye uğraşmış, mağarada yapılacak ne varsa bitsin diye halsizliğine bakmadan çalışmıştı. Durmadan bir şeyler geviyor, gene de doyamıyordu; sık sık hastalanıyor, yatmak zorunda kalıyordu; konuşmasını anlayabilmek, bunca yıllık çömezi olan kendisi için bile çok güçleşiyordu.

Sonra, güneşin hâlâ sıcaklığını salabildiği bir gün yola çıkmışlardı. Ustası onu almış, bu mağaradakilerin arasma getirmişti, resim ustası olarak. Buraya doğru gelirlerken, yolda, hep, bir Kocadan söz etmişti. Çocukluğunda birlikte oldukları, sonraları karılarını, çocuklarını, çocuklarının karılarını, çocuklarını yanına alarak başka bir mağara arayan, altı gün ötede bir yer bulup yerleşen dostunun sözünü... Ölmediyse, onun yanma bırakacağını söylüyordu kendisini.

Varmışlardı buraya. Koca ölmemişti daha. Ustası da bir gün bir gece yanlarında kaldıktan sonra ölmeğe çekilmişti. Yerini iyi seçmiş olacaktı ki, kış sonunda onu çevrede aramağa çıktığı zaman kemiğini bile bulamamıştı.

O gün bugündür bu mağarada resim yapıyordu. Ama başka bir mağarada, resim yapılacak bir mağarada tanıdığı kimse yoktu. Buradan başka bir yere gitmemişti hiç. Yavaş yavaş büyüyecek, yetişecek, ustalaşacak bu küçük atı götüreceği bir yer bilmiyordu. Bu çocuk yetişince ne yapacak, nerede çizecekti hayvanlarını, insanlarını? Usta olarak yapabileceği tek bir şey vardı: Çömezi iyice ustalaşıp tek başına çalışacak hale geldiği gün işi bırakmak...

Belki de ölmeğe çekilmek. Avcılık yapamayacağına göre...

Ya da yaşlılarla birlikte taş yontmak, kemik oymak, deri kazımak.

Ya da, yollara düşüp bir başka mağara aramak, orada çalışmağa başlamak, buradaki ustanın çömezini, biraz yetiştiğinde yanına almak.

O çömez, yaşamı boyunca çalışabilirdi o zaman. Ama kendi çömezinin de yaşamı boyunca çalışabilmesi için,

kendi çekildiğinde, ona resimle kaplayabileceği yeterince duvar bırakmalıydı. Bu da, kendi çalışmasını ağırlaştırmasını gerektirirdi. Meğer ki arkadaki mağaraya da girile...

Karar verdi. Kocaların ölümünden sonra, bu mağaradakilere böyle şeyleri anlatabilecek dört kişiden biriydi, bunların içinde en güçlüsü değilse bile. Yavaş yavaş sivrilip sözünü hepsine dinletebilecek duruma gelmesi gerekecekti bundan böyle.

Havaların ısınmasını, uzun boynuzlu sığırların aşağılara yayılmasını, bunlardan ilkinin yakalanabilmesini bekleyecekti. Çok da beklemezdi herhalde. Derenin buzları epeydir incelmişti, bir taşla kırılıyor, dört beş yerinden çatlıyordu.

MorYeleliAt, gözlerini dikmiş bakıyordu ona, parmağı hafifçe eline dokunuyordu. 'Usta,' dedi, sustu. 'Korkma,' dedi adam, 'gitmedim bir yerlere, buradayım. Hayvanlar beni niye alıp götürsün? İkimiz de onları çok sevmiyor muyuz?'

Adı, ilk çizgisini çizdiği geceden bu yana, MorYeleliAt'tı. Usta olasıya taşıyacaktı bu adı. Ama Usta adını da, daha bile uzun bir süre taşıyabilmeliydi. Silkindi. 'Söyle,' dedi. 'Atlarımın hepsinin yelesini bitirdim,' dedi MorYeleliAt. Büyük boğanın karnı altındaki üç küçük at, artık eksiksizdi. Yarın, insanları çizmeğe başlayabileceklerdi. MorYeleliAt'ın sırtını sıvazladı. O gece, ateşin sönmesini beklemeden yattılar. Herkesi doyuracak bir avı gün inmeğe, kavuşmağa başlamadan mağaraya getirebildiklerinde, avcıların erken yatması gibi.

★

Oysa, resmi çekenin hekimin kendisi olduğunu düşünebiliriz.

Hekim, Yönetim Kurulunun tek erkek üyesidir, fotoğrafçılıktan enikonu anlar; o sabah da, resmin güzel

çıkması için esirgemezlik göstermiş, 'resimde görünmesem ne çıkar? Makine kullanmayı bilmeyen birine mi bırakacağız bu işi?' demiştir. Ferdane Hanımla da buluşum saatini daha sonra, telefonda değil, orada, Derneğin önünde kararlaştırdıklarını söyleyebiliriz. Evine dönünce Ferdane Hanım ona değil, bir başkasına telefon etmiş olabilir. Ya da eli telefona hiç uzanmamış olabilir.

Ama saat üç buçuğu beş geçe, kolunun altında Hikmet Hanımın verdiği kitap (resmi sevdiğini, birçok sergiye çağrılıyorsa da hepsine gitmeğe vakit bulamadığını, gerçi resim üzerine epey kitap okuduğunu, ancak bu konuda daha çok bilgi edinmek istediğini, Hikmet Hanım gibi ünlü bir ressamın salık vereceği kitabın hepsinden yararlı olacağına inandığını söylemiş, Hikmet Hanım da, kendisine birkaç soru sorduktan sonra 'sizi ilgilendirecek bir kitap getiririm' demiş, aradan bir hafta geçmeden kitabı getirmiştir), Hüsamettin Beyin bekleme odasında bir koltuğa yerleştikten iki dakika sonra Şefika'nın, ondan da belki üç dakika sonra Hikmet Hanımın içeri girmesi, doğrusu, hiç beklemediği bir şeydir.

Onların da burada bir araya geleceklerinden habersiz göründükleri söylenebilir. Ama bir an duraksadıktan sonra, şaşırtıcı bir uyum yeteneği göstererek üç kadın hemen biribirilerine yaklaşacaklardır. Hikmet Hanımla Şefika, nasıl olsa anlatılması gereken, nasıl olsa açıklanması gereken gizlerini, beklemeden, ossaat, büyük bir olgunlukla açığa vuracaklardır. Hüsamettin Bey, İç Hastalıkları uzmanıdır ama Kadın Hastalıkları alanındaki tanı gücüyle de ün salmıştır. Bu durumda, kırkını aşmış kadınlar olarak, burada bulunmaları, belirli bir çerçeveye sığdırılabilecek soruların karşılığını alınak içindir. Şefika ile Hikmet Hanım, böyle düşünüyor gibiler.

Oysa Ferdane Hanımı düşündüren tek şey şu olsa gerek: Gözünden hiçbir şeyin kaçmadığına inanır; bu inancını bugüne dek gerçekten sarsacak, sakatlayabilecek bir durumda da kalmamıştır. Ne var ki, üçü de bu sabah Hüsamettin Beyle

görüşüp kendisinden biribirine yakın saatler almışlardır, besbelli. Ferdane Hanım öbür ikisinin hekimle, kısacık da olsa, özel bir görüşme yaptığının farkına varmamıştır. Ne kadar ustaca yapmış olurlarsa olsunlar bu işi, ben galiba gerçekten yaşlandım, diyecektir kendi kendine, yüreği bir parçacık burkulacaktır. Bir nokta daha var ama... Hüsamettin Bey nasıl olur da üçüne birden, hemen o sabah, saat verebilir? Ferdane Hanımın yüreği bir daha burkulacaktır. Hüsamettin Beyin en hatırlı hastaları, isteklerini geri çeviremeyeceği dostları bu kadar mı arttı? Yoksa... Öbür ikisinin, daha önceden, bugün, bu saati (rastlantı olsun ya da olmasın) almış oldukları düşünülebilir. Hüsamettin Beyin, 'dostlar bir araya gelsin' düşüncesiyle, Ferdane Hanıma, bu saati bile bile, biraz da domuzluk olsun diye verdiği usa gelebilir, ayrıca. Ferdane Hanımın Hüsamettin Beyden başka birini mi bulması gerecek şimdi? Bu durumda, Hüsamettin Beyi mi cezalandırmış olur, kendini mi? Hüsamettin Bey hem çok iyi hekim, hem gerçekten eski dost; yirmi beş yıldır, ailece, geniş görgüsüne güvendikleri bir kişi. Ferdane Hanım buna da katlanmaktan başka yol göremeyecektir.

Ne ki, ilk dakikaların gülümseyişleri, 'e vallahi...' leri, 'bir türlü kopamadık bugün biribirimizden'leri ardına gizlenebilen bu duyguları, düşünceleri, Ferdane Hanım az sonra, bir yana bırakabilecektir.

Şimdi Ferdane Hanım öbürlerinin derdini öğrenmiştir, üzüntülerini belirtmiş, geçmiş olsun demiştir ikisine de. Kurul üyeliğinden, topluluk içerisindeki tanışıklık bağlarından öte bir bağ kurulmuştur şimdi aralarında. Ferdane Hanım, öbürlerinin gerçekten hasta olması, ya da, olmak korkusundan bütün bütün sıyrılamamış bulunmasına bakarak, biraz da utancın karıştığı bir sevinç duymaktadır içinde, saat tam dörtte hekimin odasına girmek üzere yerinden kalkarken. Kendisi, sağlığına dikkat eden bir kadın olarak gelmiştir buraya. Önemli saydığı rahatsızlıkları vardır ama, bunlar gibi hasta değildir. Hüsamettin Beyden de, içinden,

özür dilemektedir şu anda. Adamın bir suçu yoktur bu buluşmada. Hikmet de, Şefika da, kendisine öteden beri güvendikleri için, bir boş vaktini bulup danışmak üzere gelmişlerdir, biribirilerinden habersiz; hekimin de, gelecekleri-nden haberi yoktur. İkisi de, Ferdane Hanımın hekimin yanına girip çıkmasını bekleyeceklerini söylemişlerdir. Hüsamettin Beye de, kendine de, güveni eksiksizdir şu anda Ferdane Hanımın.

Ancak, tam otuz yedi dakika sonra hekimin yanından çıktığında sevinci silinmiş, utancı da unutulmuş, daha doğrusu, ince bir öfkeye dönüşmüş olacaktır.

Kocasına telefon etmek için, Hikmet Hanımın hekimin odasına girmesini bekleyecek, kitaplıklı bölmenin ardında kalan Şefika'nın bir şey işitemeyeceğini bildiği halde telefonda sesini alçaltacak, duvara sokulacaktır. 'Bir şey yok diyor ama içim rahat etsin diyor, siz yarın sabah tam onda hastaneye gelin diyor. Sen yataklıya telefon ettir...'

Şefika'nın yanına döndüğü zaman gülerek, 'Efendimin bir işi çıkmış, yolculuk yarına kalsın diyor. Bakarsın bir iki gün daha burada kalırız. İyi ki telefon etmişim, yoksa boş yere yorulacak, koşuşturacaktım. Madem öyle, ben de sizleri bekleyeyim, hep birlikte gider çay içeriz.'

Şefika, zaten izinli olduğunu, akşama çağrılı bulunduğu yemeğin de, ev sahibinin ansızın İstanbul'a gitmek zorunda kalması karşısında ertelendiğini, biraz rahatsız olan kızını o gece hiç yalnız bırakmayacağına göre eve azıcık daha geç dönebileceğini, çayın pek makbule geçeceğini ancak söyleyebilecektir ki, Hikmet Hanım yanlarına dönecek, dalgın gibi duran gözleriyle gülümseyen ağzı arasında her zamankinden daha çok bölünmüş yüzüyle, Şefika'ya 'seni bekliyor,' diyecektir.

★

'Seni bekliyorlar, Usta,' dedi MorYeleliAt. Mağaranın ağzında duruyordu.

Adam dereden geliyordu. Saçı bile kurumuştu buraya çıkasıya. MorYeleliAt'ın da her yanı kuruydu. Onu kendi eliyle yıkamıştı az önce, sonra yukarıya salmıştı. Bu sıcak daha ne kadar sürerdi ki? Hayvanlar, epey azalmış suya geldiklerinde, burunlarının dibine dek sokuluyorlardı; çekinmeden, saldırmağa kalkışmadan...

Adam, elini MorYeleliAt'ın omuzuna koydu, ağır ağır yürüdüler ateşin başına.

Ayakları bağlı hayvan arada bir debeleniyordu yattığı yerde.

Kadınlarla çocuklar iç mağaranın kapısına yığılmışlardı. Bebekler bile mızıldanmıyordu. Avcılar, yaşı, boyu ne olursa olsun, ateşin çevresinde çember oldular, kolları biribirine değesiye daralttılar çemberlerini. Ortalarında olacak bitecek şeyleri arkada kalanlar göremeyecekti. MorYeleliAt, Ustasının elini tuttu, sıktı. İçindeki belirsiz korkunun bir başka türlüsünün Ustasının da karnında dalgalandığını bilemezdi.

Başavcı bir adım attı, ateşin biraz ötesinde yatan, ayakları bağlı buzağının başında durdu. Çember biraz daha daraldı. MorYeleliAt'tan az kabaca bir oğlan çemberden çıkıp Başavcının yanına geldi; en sert taştan yontulmuş, ince uzun, yalımların ışığında parıl parıl yanan bir bıçak uzattı ustasına. Çember bir daha daraldı.

MorYeleliAt'ın gözleri, buzağının gözlerindeydi. O iri gözlere dalıp giriyor, bir büyük karanlıkta buzağı ile yan yana koşuyordu. Bıçaktan kaçıyorlardı. Bıçak onları kovalıyordu. Kaçıyorlardı. Sonra bıçak iki çift gözün karanlığı arasında durdu, parladı. Sessizlikte MorYeleliAt ustasının yanına döndü. Bıçak buzağının gırtlağına saplandı, yana kaydı, kan fışkırdı. Ustanın eli acıdı. MorYeleliAt'ın tırnaklarının etine battığı yerden kan sızmağa başladı. Öbür eliyle, MorYeleliAt'ın parmaklarını kavrayıp çekti elinin içinden. Kan sızan avucunu oğlanın başında gezdirdi, hâlâ tuttuğu elini ise, fışkıran kanın üstüne götürüp tuttu. Başavcı

ile yamağı, ellerinden akan kanlarla onları bekliyorlardı. Hızı azalan kana kendi elini de buladı, sonra açılan çemberin dışına çıkarak duvara gittiler. Başavcı ile Usta kanlı ellerini dikkatle, büyük boğanın böğrüne bastılar, yamakla MorYeleliAt da, onlara öykünerek, boğanın karnına yapıştırdılar ellerini. Çekildiler. Çember hızla, ama düzen içinde çözüldü; buzağının kanı soğumadan hepsi gelerek ellerinin kanlı izini bastılar boğanın üzerine. Sonra hep birlikte dereye inip ellerini yıkadılar. Ateşin başına döndüklerinde, her günkü avlarına ne yapıyorlarsa onu yaptılar buzağıya, o ana dek iç mağaranın kapısında bekleşen kadınları da çağırarak. İki hayvan daha vardı bu gece. Karınları doyacaktı.

Yemek bittiğinde Usta ile MorYeleliAt, buzağının kesildiği yere gittiler. Kazılan çukurda biriken kanın pıhtısını, toprakla birlikte bir düz, büyük taşın üzerine aktardılar. Yerde tek bir kan lekesi bırakmadılar. Sonra duvarın başına geldiler, çeşitli taşları kırıp ufalayarak kanlı çamura kattılar; kardılar, yoğurdular, sonra, çizgilerinden taşmamağa dikkat ederek, boğanın içini boyamağa başladılar; ellerin izi yavaş yavaş örtüldü. Mağaralılar uyanıp ava çıkmağa hazırlandıklarında onlar hâlâ çalışıyorlardı. Yandan gelen gün ışığının altında, boğa, daha da kocamanlaşmış, koşuyordu duvarda, tüylerinin ıslak parıltısı içinde.

★

Diriliği, yumuşaklığı içinde bıçağın kesip alması gereken bir öldürücü sertlik barındırması, Şefika'ya yakıştırılabilecek şey değil. Gene de, böyle bir şey var; hiç değilse, bıçağın altına yatmadan kesinlikle 'var' ya da 'yok' denemeyecek.

Ferdane Hanım öyle düşünmeğe çalışacaktır, çay fincanlarını doldurur, şekerliği uzatır, kurabiye tutarken. Böylece kendi hastalığının uzakta durmasını sağlayacaktır birkaç saniyeliğine. Hasta değil zaten; Hüsamettin Bey, 'içi

rahat etsin' diye istedi zaten hastaneye gitmesini, uzman arkadaşlarına görünmesini. Zaten kendi bir şey duymuş değil. Olsa olsa, bir daralma, o da kırk yılda bir...

Hikmet Hanım da, Şefika'nın geçireceği ameliyata benzer bir ameliyat geçirmiş ama onda korkulacak bir şey bulamamışlar. Olsun. Ferdane Hanım onlar gibi hasta değil gene de; Hikmet'i Şefika'ya yaklaştırıyor bu ameliyat: Bir çeşit büyük önlem, işte...

Ferdane Hanım, birden, içinde bir burkuntu duyacaktır. Hüsamettin Beyin bir kaygıyı önleme adına kendisini de bıçak altına yatırmağa kalkması halinde... Ama insanın bir kalp hastalığını önlemek için kesilmesi, daha işitilmedi. Hayır, işi, sözü, başka yere götürmezse bağıracak hallere gelecek; o da yakışık almaz. Sahi, diyor Ferdane Hanım, inanılır gibi değil, ama bu kadınları kurul toplantısı, iş görüşmesi dışında ilk kez çaya çağırdım. Ferdane Hanım hemen bulacaktır konuşulması gereken konuyu. 'Kuzum,' diyecektir, 'siz de benim gibi titiz misinizdir bilmem, ama ben mi öğretemiyorum, onlar mı öğrenemiyor, ben mi aşırı titizlik gösteriyorum, onlar mı aşırı çapaçulluğa alışmış, kadınlarla başım dertte. Sizin de böyle derdiniz var mı?'

★

Bu tüylerin ıslak parıltısı yavaş yavaş donuklaşacak, ancak yılların isi, nemiyle yeniden parıldar hale gelecek. Ne var ki, şimdi sapasağlam, sağlıklı bir hayvanın derisi gibi görünen bu yüzey, resmin tümü çizildikten sonra — yani bütün hayvanlar, bütün insanlar, insanların elindeki oklar, yaylar, kargılar, taş tokmakların hepsi çizildikten sonra — gerçek amaca ulaşılabilmesi için, yavaş yavaş, özenle bozulacak.

★

(Burada gene bir değişikliği belirtmek gerekiyor.)

Ferdane Hanım, Şefika ile Hikmet'i evine çağırmıştır önce. Daha doğrusu, 'çay içeriz' derken, 'evde' diye düşünmüştür. Ama ansızın kocasının çıkıp gelmesi, her zamanki patavatsızlığı ile Hüsamettin Beyin ne dediğini inceden inceye öğrenmeğe kalkması olasılığı, onu telaşlandırmıştır. Bundan ötürü, Hüsamettin Beyin kapısından çıkınca çevireceği taksinin sürücüsüne, kendilerini, Ankara'nın (kendine en yakıştırdığı) en seçkin pastanesine götürmesini buyuracaktır.

Orada, en dipteki bölümün en içerlek köşesinde oturunca, hele, masalar arasındaki yolda gidip gelenlere sırtını dönünce, kendisini tanıyıp yanına gelecek birinin çıkması, kendisini, sözlerini, düşüncelerini büsbütün dağıtmak zorunda bırakması, düşünülemez. Bilinir ki Ferdane Hanım, selam verilmesini istemedikçe, istediğini belli etmedikçe, yanına yanaşılamaz.

Şarap tortusu rengi halının örttüğü taban, koyu kahverengi tahta kaplamalı duvarlar, koyu kırmızı koltuk minderleri ile ceviz koltuk çerçeveleri arasında, korkusunun sessiz durmasını biraz daha kolay sağlayacaktır.

'...Sizin de böyle derdiniz var mı?'

★

Sıcak günler dertsiz geçti. Karınları hemen hemen her gün doydu. Ölen olmadı, hayvanların yaraladıkları çabuk iyileşti, canavarlar kimseyi kapmadı. Duvarın bir yarısı artık resimle kaplanmıştı. Adam, karların daha her yeri örttüğü sıralarda düşündüklerini anımsadı. İstediği olabilecekti. MorYeleliAt'a da yaşadığı sürece çalışacak yer kalacaktı, kendine de. Başavcı ile konuşmuştu. Başavcı kendisini bırakmak istemiyordu. Kocalardan biriydi artık, başka yere gitmesine rıza gösteremezlerdi. MorYeleliAt'ın elleri büyüyordu, uzuyordu; öğrendiklerini unutmuyordu; kulağının işittik-

leri, gözlerinin gördükleri, ellerini daha güvenli, daha usta kılıyordu. Usta, ölmezse, MorYeleliAt'ın elinden bırakacaktı artık bir gün; daha ölmezse, onun yetiştirdiği çömezin at yelesinden, keçi boynuzundan başlayıp başka bir mağara aramak üzere yola çıktığını görecekti. Daha içerideki mağara belki o çömeze bile yeterdi ya...

★

— Ben annemden böyle gördüm böyle/*bir pasta iki çay*/ (gelip burnumuzun dibine sokulacak ne vardı, ama kuytu yer burası tabii, siz de bilirsiniz oturulacak yeri)/*görsen şaşarsın*/ olsun isterim. Anlatamadım gitti.

— Ben o kadar titiz değilimdir efendim. Ne yalan söyleyeyim (Ya Rabbi, sen bilirsin, bu Şefika da ne rahat söyleyebiliyor böyle bir şeyi. Ben onun yaşındayken, bilemedin on beş yıl önce, bir yabancı ağzımdan böyle bir şey duysun, ölürdüm kahrımdan, ne demek, o kadar titiz değilmiş)

göz yumarım kimi şeye. Sırası mı bozulmuş? Baktım ki öğrenmeğe niyeti yok, ben düzeltiveririm arkasından. Hem bakarsınız

/*ne söylesem gülüyor*/ (yudumla kızım çayını, biz, aldığımız terbiye bunu gerektirir zaten, karşımızdakinin sözünü bitirmesini sabırla bekleriz, karşımızdaki kişi, lafın gevişini de getirse)

bakarsınız, kadının tutturduğu düzen daha bir elverişli görünüverir gözünüze...

(olmaz öyle şey)

— Ben de öyle davranmak zorunda kalıyorum. Büyük duvarın mozayiğini yaparken dört ay

/*anneme de söyledim ya*/ (bunların sözlerini kesip kesip çay içmeleri hiç dikkatimi çekmemişti bugüne dek; bu çocuklar da seslerini yükseltmeseler

ya... Gelip burada oturduklarına göre oğlan zengin olmalı; kız da zengin mi yoksa oğlana yamanmak için mi uğraşıyor; yoksa oğlan tığ teber de, kendine zengin süsü vermek, neydi o, geçen gün Nur söylediydi, ha hava basmak, hava basmak için mi kızı buralara getiriyor; kız zengindir belki de; sesleri yükseldikçe kulağım hep onlara gidiyor, bizim konuşmalarımızı onlar dinliyor mu ki)

sabah çıktım evden, akşam döndüm. Evi çekip çeviren Cemile'ydi. Sağ olsun. Bir huyu var Cemile'nin, ona kızıyorum işte...

(çok şükür, bir şeylere kızmalı insan, hem sabah çıkıp akşam dönen tek kadın mısın sanki, milyonla kadın bunu yapıyor bugün, bizim sokakta bile, pencereden görüyorum her sabah, bir sürü kadın işe gidiyor, evinde kimsesi yoksa, kadın tutacak parası da yoksa, bu kadın evinin işini kendi görür üstelik, ortalıkçı kadın cakası satmak sana yakışmaz, hem biliriz o duvardan en azından 150.000 aldığını)

— Neymiş o huyu?

— Ben de, kızdığımdan, biliyorum galiba Ferdane Hanım. Söylemişimdir, Cemile

(aman aman, senin de bir kızdığın olabiliyor demek Şefika'cığım) uzun süre bende de çalıştıydı. Bakalım, Hikmet Hanımın anlatacağı, benim düşündüğüm mü?

— Herhalde, Şefika'cığım... Efendim, ortalıkta bırakılmış bir şey görmeyegörsün, hemen kaldırır, kaybolmasın, aradığımızda bulmamazlık etmeyelim diye bir yere saklar...

(başıma gelenler, bu muydu tutup anlatacakları) */başıma gelenlerden sonra müdüre çıkıp/* (bunlar da çok oldu; insanın kafasındakini mi okuyorlar, ne)

Biz, tabii, hiç bulamayız. Ama ortalıkta bıraktığımızın da far-

denemez buna — konuşmadan kaçasın... Bir şey var sende)

— Oysa ben, Hikmet Hanım da bilir ya, konuşmuşuzdur bunu, o resimleri pek güzel bulurum Ferdane Hanım, onlarda öyle bir şey vardır ki

/nasıl olur, böyle bir yerde kulpu kırık fincan nasıl getirilir müşterinin önüne, yalnız kulpu mu kırık hem/ (çok şükür, yaşayan, ölmemiş insanlar da var çevremizde; saygısızlık karşısında kalınca, bu saygısızlığa katlanamayacağını söylemek gücünü içinde hâlâ bulan insanlar... Buldum, Şefika'nın çıkaramadığım niteliğini, buldum galiba; o da, herkese, her şeye, her düşünceye, her yeniliğe, her eskiliğe, her saçmalığa açık olması galiba, dünyayı kucağına sığdırıvermek isteği gibi bir şey...)

(Burada durabilirim. Şefika, gerçekten, Hikmet Hanımın şimdi düşündüğü gibiyse, 'kavrayıcı' bir nitelik bu pastanedeki durumu belirgin bir çıkmaza ya da çözüme götürmez. Şefika, Yardım Derneğine de bu niteliğiyle girmiş, bu niteliğiyle Yönetim Kurulunda sivrilip genç kesimin sözcüsü olabilmiştir. Yardım Derneklerine girecek, onları gerçekten yönetecek kişiler, Ferdane Hanım ya da Hikmet Hanım gibi insanlardır, diye düşünebiliriz. Ya ilişkilerine, ya varlıklarına, ya da etki alanlarının genişliğine güvenirler. Şefika ise, dingin bilgisiyle, esnekliğiyle, heyecanı da işe katabilen zekâsıyla bu dernekte bir işe yarayabileceğini düşünmüş olabilir.

Unutmamalıyız; bu Yardım Derneği üzerine bütün bildiğimiz, resmin sağ yanında gördüğümüz iki yarım sözcükten öteye geçmiyor. Hikmet Hanım ise, hem soğukkanlı bir kadındır, hem de sanatçılık niteliğini kendi gözünde neredeyse kutsallaştırmıştır. Birileriyle gerçekten çatışmasını gerektirecek bir durumda kaldığını düşünmedikçe, kendisini öbür insanlardan ayırdığına inandığı sanatçılığına aykırı düşeceği duygusunu taşıdığı bir tartışmaya, bir çekişmeye girmez.
Gerçi bu nitelikleri bu kişilere yakıştıran benim. Okur, bu kadınları daha değişik kalıplar ya da nitelikler içinde düşünüp imgeleyebilir. Ben, bu kadınların sağlayabilecekleri olanaklar içinden belirli bir çizgi üzerinde olanlarını seçmekle yetinmiyor muyum?

Bu arada, 'yazarın metne karışmaması' diye kimi eleştirmenin son on yıllarda neredeyse kutsallaştırıp tartışılmaz sayageldiği bir düşünce de, biraz olsun sarsalanır... Şimdi, gene Ferdane Hanıma dönelim:)

Ben ne mutsuz bir kadınım. Sözüm ona, biraz oyalanmak, biraz yarına hazırlanmak için getirdim bu kadınları buraya; oysa, onları ben oyalamak zorundayım şimdi. Hepimiz çay içer, pasta yer gibi yapıyoruz. Böreklere, kurabiyelere, şekerliğe, kâğıt peçetelere uzanıyor, çekiliyoruz; ağzımıza bir şey doldurup çiğniyor, konuşmamanın yolunu buluyoruz. Ama göz ucuyla da bana bakıyorlar, bir şey söylememi bekliyorlar. Hikmet resmimi mi yapacak ne? Öyle bakıyor sanki. Şefika ise bir yüzük taşına bakar gibi bakıyor bana; yanında duran birinin parmağındaki taşı ilginç buldu mu, belli etmeden bakar her zaman, pek meraklıdır yüzük taşlarına, ama benim gözümden kaçar mı?...Yüzlerce merakından biri de bu,yüzük taşları...Bak kızım,bak.Bakın ikiniz de. Ama gene de bir şeyler söylemeliyim; konuşmalıyım... Çağırdığım insanlara rezil olamam. Ne biçim ev sahipliği bu, demezler mi? Hastalığımı, daha doğrusu, hasta olabileceğim kaygısını tutsam anlatsam şimdi bunlara, ikisi de nasıl ilgilenir, nasıl avutmağa kalkarlar beni. Oysa,bilemem, iyiliklerinden mi yaparlar bunu, yoksa, insanın yen içinde kalması gereken kırığını öğrenmek meraklarından mı? Yıllardır tanımasam, sevindiklerini bile düşünebilirim böyle yakın ilgi gösterdiklerine bakıp. Daha göstermediler gerçi... Ama anlatırsam... Sahi, Hikmet biraz baykuşa bakıyor, ne demek, Allah Allah, saçmalıyorum şimdi de, yani baykuşa benziyor, insanın gözünün içine içine bakan, ama bir şey görmediği belli olmayan baykuşlara. Erenköy'deki köşkün cihannüma bozması çalışma odasında büyük dayımın bir bölmenin arkasında beslediği Fıstık gibi... Şefika ise, sahneye çıkmış, oyunun sonuna doğru yorulmuş, ama gene de gülümsemeğe çalışan, seyircisinin gözünün içine

içine bakar gibi bakan, ama kimseyi görmeyen, yüzünü germekle yetindiği halde seyircilerinin tek tek yanına gelip konuşacakmış gibi davranan ünlü bir primadonna sanki... Ne oluyor bana böyle? Hem, kızın gerçekten hasta olduğunu nasıl unutabiliyorum?

★

Kocalar arasına girdikten sonra Ustasının kendisinden uzaklaşacağı, kendisini yapayalnız bırakacağı ürküntüsüne kapılan MorYeleliAt'ın bu yürek bunluğu uzun sürmedi. Gerçi hayvanları artık iyi görüyor, onları en ince devimlerine varasıya tanımak için avlara katılıyor, biraz uzaktan da olsa, hayvanın korkusunu, öfkesini, insanın utkusunu bir arada yaşıyor, elinin artık titremediğini biliyordu. Ustanın elinden de az titriyordu belki eli. Öğrenilecek gizlerin hemen hemen hepsini biliyordu artık. Bir tek şey kalmıştı; daha bilmediği bir tek şey. Onu öğreneceği gün de geliyordu. Az vardı sıcak günlerin bir daha, kaçıncı bir dahaydı bu, gelmesine.

Ustası, taşları ezme, boyaları karma, çizim işlerini hanidir bırakmıştı ona. Artık pek arada bir, kendi kararttığı çubuklarla oraya buraya hafif bir çizgi, bir im kondurmakla yetiniyordu; duvarda her çizinin kaplaması gereken, çok kışlar önce saptanmış alanların sınırları aşılmasın diye uyarıyordu onu ara ara. Her şeyin belli bir yeri, her sayının belli bir anlamı, bir önemi vardı. Usta bunlarla yetiniyor,ama sabaha dek de yanından ayrılmıyor, yatasıya bekliyordu onu. Kocalara katılmıştı, gene de, eski yerinde, MorYeleliAt'la birlikte uyuyordu. Ancak, MorYeleliAt'ın uyanmasını beklemiyor, kocalarla birlikte savutları yontmağa, taşı, kemiği çatlatmadan biçimlemenin inceliklerini araştırmağa oturuyordu. MorYeleliAt uyanıp kalktığında, Ustasını iş başında buluyordu: 'Gün tepedeydi daha kalktı-

ğımda, o zamandan beri çalışıyorum,' demesine alışmıştı artık.

Yeni bir ağ örüyorlardı şimdi, bir yandan da. Ustanın bu tasarısına önce yanaşmamıştı öbürleri. Ama şimdi kanmışlar, sağlam olsun, hiç değilse, kendileri uyanıp kargıları tokmaklarıyla yetişesiye canavar o ağı parçalayamasın diye canlarını dişlerine takmış, uğraşıyorlardı. Mağaranın ağzına gereceklerdi bu ağı. Altı ağ parçalanmıştı bugüne dek. Ama anlaşılmıştı ki canavarın hızını kesebilirdi bu ağ, kesecekti de.

MorYeleliAt yalnız kalmamıştı. Ama şimdi, o son öğreneceğini de öğrendikten sonra, yani kendi usta olduktan sonra, yanına bir çırak almağı düşünmeğe başlamak zorunda kalacaktı yavaş yavaş. Kendisi usta olunca, ustası duvarın önünden çekilecek, kocalarla birlikte yatıp kalkacaktı. Hangi çocuk alacaktı MorYeleliAt'ın yerini? Adı ne olacaktı? İki insan ortasında, bir kalıptan bir başka kalıba geçişi, bu ad değişimini, MorYeleliAt nasıl başaracaktı, yalnız kalmadan?

Öbek öbek hayvanlar tamamdı artık duvarda. Dizi dizi insanlar, devrilip düşmenin, utku içinde ayakta kalmanın, yenilip ölmenin, yaralanmanın her biçiminde dönenip duruyordu boğanın çevresinde; yıldızları gibiydiler gecenin, bu halleriyle...

Üç de akbaba çizmişti kendi eliyle, kendi saptadığı yerlere; ustasıyla tartışmıştı üstelik bu yüzden; usta, akbabaların yeri olamaz burada diye diretmişti ama sonunda onu kandırabilmişti MorYeleliAt. Akbabaların yeri insanlara yakın olmalıydı hem de. Koca koca hayvanların ölümünü hiç olmamışa çeviriveren akbabalara nasıl yer verilmezdi burada?

Şimdi ise, yalnız yaraların çizimi kalmıştı resmin bitmesi için. Ustalığın Ustadan kendisine geçmesini sağlayacak son şey, öğreneceği son şey: Kendisine açılacak son gizle birlikte girişeceği, kendisini ustasından kesinlikle koparacak, yaraların çizimi...

(Bundan sonrasını, gerçekten, tasarladığım gibi aktarmak için, şöyle bir yönteme başvurabilirdim: Sayfayı, boyuna, üçe böler, birinci kanat üst-konuşmayı, ikincisi alt-konuşmayı, üçüncüsü ise, Ferdane Hanımın iç-konuşmasını aktaracaktır, derdim. Kimi yaygın, kimi pek sınırlı kullanımlara dayanan bu teknik terimlerden yararlanacak yerde de, birinci kanatla üç kadının ağızlarından çıkan sözleri, ikincisiyle Hikmet Hanımla Şefika'nın söylemedikleri halde söylemek istediklerini, üçüncüsüyle de yalnız Ferdane Hanımın içinden geçirdiğini — birtakım duygu, düşünce taslaklarını, söz haline getirecek, bunları birine anlatacak olsa nasıl anlatırdı diye düşünmeğe çalışarak — aktaracağımı söyleyebilirdim düpedüz. Ama bu konu üzerinde daha çok düşününce, yatay adımlarla dikey doğrultuda bir okuma yerine, musiki yazısını da gözönünde tutarak, aynı temele dayanan ama dikey adımlarla yatay doğrultuda ilerleyen bir okuma sağlamanın daha elverişli olacağına karar verdim. Böylelikle 'ses'lerin zamanın akışı içindeki girişmeleri de, biraz daha belirginleşebilirdi. Şöyle bir benzetme yapabiliriz: Ses kaydedilmiş üç

şeridi aynı anda dinleyecek olsanız, şeritlerden biri ya da öbüründeki boşluklar, dolu şerit ya da şeritlerden gelen seslerin seçilmesini biraz kolaylaştıracaktır ama üç şeritten birden ses geldiği zaman söylenenlerin anlaşılması çok güçleşecektir.)

şaşkına çevirir beni o hayvanların dirim gücü...
yaşamak, yaşayabilmek...
kızın hasta olduğunu unutuyorsam kendi hastalığımı ka-

/Ne zamandır anlamağa çalışıyorum seni, Şefika. Bu,
famdan çıkaramıyorum da ondan, belki de olmayan hasta-

her şeye açık olmak, gerçekte herkesin hoşuna gidebilmek
lığımı Nur'a, o gün, öyle dedimse o sözleri, avut-

isteği, değer verdiği herkesin kendisini beğenmesi isteği
mak içindi onu. Nasıl da öfkeliydi. Kimsenin iler tutar ye-

Şefika, sen insanlarla hiç kavga etmez misin kızım?
kim bilir nasıl bir güvensizliğe da-
rini bırakmıyordu. En yakası açılmadık sözleri ediyordu.

Hele böyle hastayken, değil mi Ferdane Hanım; doğrusu
yanıyor...Hani ben de merak ederim bunu, hem de nasıl...
Anlamıştım, belli etmiyordu ama asıl üzüldüğü babasıydı.

iyi sordunuz bu soruyu! Hastalık bir yana Şefika, belki sı-

Olur olmaz laf etmekte Tevfik'in üstüne yoktur zaten. Nur

rası değil ama ben de merak ediyorum. Ederim,

ağzına geleni söylerken kız kapının orada durmuş, gözleri

efendim, ederim ya, tepemi attırana nasıl

faltaşı gibi açılmış, dinliyordu. Oğlum, sus, dedim işte o

karşılık vereceğimi çok iyi bilirim.

Tepem öyle pek kolay atmaz

zaman, kız bizi dinliyor desem, biliyorum, büsbütün köpü-

Ama durup dururken hır çıkarmaktan da

belki, o başka...

recek, kıza da demediğini koymayacak, bana da, belki; ba-

hiç mi hiç hoşlanmam.

ban olsun olmasın, ben hep yanındayım ya, o ölse de biz bi-

ribirimize yeteriz, bebeğim, üzme artık kendini. Seninle gü-

Hem, nereden geldi aklınıza

zel güzel yaşarız iki başımıza, boş ver dünyayı. Aman

böyle bir şey sormak kuzum? Ben böyle şeyleri sormam. aman, nasıl bakıyordu kız o sırada bize. Anasına anlatmış-

Ya sen Hikmet. Sen neden merak edersin... Hele sen, Hikmet... tır gidip.

niye merak ettin ki? Bilmem, Herkesin içini deşmeğe kalkmak, Ne yapayım sanki;

öyle, esiverdi işte. Ressamım ben, ne zaman- marifet mi sanıyorsun?/ evimde de istediğim gibi konuşamayacak mıyım sanki.

dır merak ederim, yüzünde hep gördüğümüz şu Hem yabancı da olsa, el de olsa, bu evin işçisi, bu evin ye-

gülümsemeyi... Fena mı? Hele bakın şu halimize, üçümüz, ağzının ikircikli titremesi bu gülümsemeyi meğini yiyor, ekmeğini yiyor. Yabancı ama gene de evin

şuracıkta, bir 'Biribirine Yardım Derneği' kurmuşuz, niye, çoğu zaman, yalanlar gibi? Ondan soruyorum insanı. Dilini tutmasını öğrensin, küçük orospu. Bu evin

avutuyoruz biribirimizi, oyalanıyoruz... Biribirimizi işte. Sen, kendini gösterdiğin gibi değilsin gerçekte, öyle içinde olan, bu evin içinde kalır, diye öğretip durdum gün-

tanımağa çalışıyoruz: Güler yüzün yararı var,
diyeceğim ama, bu oyunun belli olduğuna göre, gene de
lerce. Bu evde çatalları, bıçakları, tabakları ayrı diye, laf

görüyorsunuz. Gülümsemek
göründüğün gibisin.../ Bu sözüme kulak ver
mı taşıyacaklar evden dışarı? Herkes yerini bilmeli,

Hikmet, ben sanatçılığımın kalesine çekilip seyretmiyo-
herkes bu evde görevinin gerektirdiğini bilmeli. Bana

iyi bir şeydir
rum dünyayı. İyi belle. Haydi bir yudum çay daha... Sa-
böyle öğrettiler, ben de öyle olsun isterim.

diye öğrettiydi babam...
bahki armut suyu ne güzeldi! Şu anda da olsa... Bilmem
Çok şükür,

Herhalde Şefika, herhalde öyledir...
anlatabildim mi Hikmet Hanımcığım? Anlamışsındır ya...
babandan bir şey öğrendiğini söyleyebildin, sonunda...

Bu 'Biribirine Yardım
Bozuntuya vermeyeceksin, biliyorum./
Baban sana şişeyi başına dik de iç diyecek adam

Derneği'miz de iyi buluş doğrusu...
Gerçekte,
değildi herhalde. İnsanın içinden, ge-

Babanın söylediğini yerine getir-
şu anda avutulması gereken sensin.../
çen geçer; her türlü şey geçer; ama bunları tutup anlatmak,

mek güzel şey. Gene de...
Söyle, çıkar ağzından
bunları içinden geçirdiğini belli etmek, gerekmez ya...

baklayı, haydi, bu kadar duraksamak koca Hikmet

Hanıma yakışmaz doğrusu.../
Tıpkı böyle işte, evin içinde olan biten, evden dışarı çık-

Gene de... Aman boş ver
Bu konuşmanın tadı kaçtı sanki, sanki bir şey,
maz, çıkmamalı. O kadar. Yatak odası karışık olabilir,

sormamış say, resmini
bir şey olsun diye bekliyoruz./
olsun. Yaşamak pek başka bir iştir. Kiri var,

yaparsam bir gün, anlamağa çalışırım ya,
Tamam, erteledin ama
pası var, ayıbı, rezilliği var.

ne zamandır,
birazdan söylersin, benim bildiğim insansan...
Ama yatak odasının

portre çalışmıyorum...

havası ne denli ağırlaşsa da, oturma odası çiçek

Ya, Hikmet Hanımcığım, geçen yıl, bir ara,

kokmalı, kolonya kokmalı,

portremi yapacağınızı söylemiştiniz. Unutmadım.
Kısmetse,

Hâlâ bekliyorum... Doğru efendim,
ben de görürüm belki portrenizi Ferdane Hanım... Derli
tütün de kokmalı, diye yumuşarım ki mi zaman... Ama

doğru, ama o iki bü-
toplusun, Hikmet, benim tersime... Ama içinden
her gün yeni havalandırılmış, yeni silinip süpürülmüş,

yük duvar... Bir de ameliyat...
geçeni de söylemekten çekinmezsin. Tam benim gi-
ne bileyim, kumaşlar yeni değişmiş, gümüşler, pirinçler

Bütün yılımı doldurdu. Gerçekten
bi. İkimizin de bir çeşit inceliğimiz var, var ya, gene de çok
yeni parlatılmış, halılar yeni silkelenmiş gibi olmalı, gibi

ne zamandır çalışmadım bir portre
işe yarar bir şey olduğunu sanmıyorum bu inceliğin...
olmalı, gibi olmalı çünkü, orada, yaşanmaz.

üzerinde... Bereket,

Orası, yabancıların gelip bizi gördüğü,

ameliyatın yaz sonuna rastladıydı da... Değil mi

gelip bizi seyrettiği bir camlıktır...

Hikmet?... Benimki...

Oysa ben, sıcaklarda...

Ben ameliyat olacak olsam, böyle mi anlatırdım, hayır,

Düşünme Şefika. Dilerim, kötü bir şey çıkmaz da

böyle anlatır mıydım demek istiyorum...

çabuk atlatırsın...

Ama, ya çıkarsa... Ondan sonra, burada çay içtiğimizi

Susardım... İçime atardım. Balıklara onun için acırım ya

Gene çay içeriz birlikte, yakında... Bura-

anarsınız artık, karşılıklı oturup.../

hep... Her an her türlü göz bakar onlara, camları-

da... Yaşamak istediğime göre, bunun da altından

Kendine bu kadar

nın ardından... Ama, onların da, çakılları

kalkarım, bakarsınız... Eh... Kalkamamak

güvendiğine bir inanabilsem... Ama gülümseyişinde-

var, yosunları var, çakıllarının altı, yosunlarının ardı var...

da var... Aaaaa, o nasıl söz o öyle, Şefikacı-
ki titreme, ikircim... Ben de biliyorum bu duyguyu

ğım? Evvelallah, iki ay sonra, bak görürsün, sana çaya ge-
Şefika... Sıkı durmak gerek.
Çakılların altı... İki ay sonra ben nasıl

leceğiz, değil mi Hikmet Hanımcığım? İnşallah
olurum ki? Kapıların ardı... Yatağımda yatarken bile, biri-

efendim, Şefika'nın evine gideriz, buraya geliriz, inşallah...
nin beni seyrettiğini az mı duymuşumdur? Hayır, hayır...

Kıza nasıl anlatsam, ne dersin Hikmet?
Herkesin içi başka, dışı başka olmak gerek... İçi, dışı

apayrı... Ben nasıl olurum ki? İçimde ne bulacak yarın Hü-

Bilmem ki... Gizlememelisin ama; kesinlikle, şöyle ya da
samettin Bey?... Ya Şefika'nın içinde?... Yazık kıza...

böyle diye, kesinlikle söyleyebileceğin bir şey de yok şim-
Sanki şimdi... Sanki şimdi... Şefika gerçekten şaşkın du-

dilik. Durumu olduğu gibi anlatmaktan başka ne yapılabi-
rumda. Yazık kıza... İyice şaşkın. Hikmet de bu abla, ho-
lir?... Mide bozukluğu önemli değildir. Bu akşamdan tezi
ca, ana hallerini takınmasa olmaz... Sanki şimdi... Şimdi
yok, aç ona bu işi.
Benim de başımdan geçti. Anlatılmaz bir duygu bu, ara
daha iyi anlıyorum sanki onu... Şefika'nın evine gidip bak-
En doğ-
yerde kalmış gibi bir duygu, bir ara yere sıkışmış gibi bir
mak isterdim şimdi. Kalıbımı basarım, oturma odası, salo-
rusu da budur herhalde... Haklısın Hikmet... Baksana
duygu...
nu, yemek odası, banyosu, ayakyolu, her neyse, yatak
Ferdane Hanıma... Bir tuhaf duruyor.
odaları kadar dağınıktır. Benim içim neyse dışım da o di-
Ne oluyor öyle, sahi?
yor... Yaaa, öyle mi? Bak sen... Bak sen haspa-
Gözleri cam gibi... Ferdane Hanım!
ya... Kimsenin gizlisi, kirlisi olmasın... Hıh! Olacak şey

Tanrım! Ne oluyor kadına? Yalnız mi? Tanrı bilir ya, mutfağının kapısını bile açık bırakıyordur

gözleri mi? Ferdane Hanım!

kabul günlerinde... O kapıyı bile... Ama niye böyle tuhaf

Çevredekiler de bakmağa başladı...

tuhaf bakıyorlar bana hâlâ? Bir şey mi oluyor bana?

Ferdane Hanım!

Bana!... Bana? Mı?

★

Eli titriyordu MorYeleliAt'm.

Titrememesi gereken şu tören anında.

Bütün bu resimlerin (titrek, ikircimli elini bütün gücüyle kasarak, mor bir taş parçasıyla bir yelenin ilk çizgisini çizdiği geceden bu yana yaptığı, yapılmasına katıldığı bütün bu resimlerin) bildiği hayvanlarla, insanlarla, insan ya da hayvanların yapıp ettikleriyle, bağını koparacak işe girişeceği şu anda. Düşünmeğe çalışıyordu bir yandan:

Önceleri, bildiklerini — günün birinde resim yapacağını düşünmeden görüp öğrendiklerini — çizmişti. İşin, eksiksiz bir at, bir boğa çizmek olduğunu düşünmüş, kaç kez, duvardan çıkıveren, yanına gelen hayvanlarla koşmuştu düşünde. Sonra, bakmanın yetmediğini öğrenmiş, kovalayanlarla kovalananların (ister insan, ister hayvan olsun) bağırmasına, böğürmesine, ölmesine kulak vermek, bu

seslere, bu ölülere eliyle, gözü kulağıyla dokunmak, koşanlarla birlikte terlemek, yara alanlarla birlikte kanamak gerektiğini anlamış, bu sesleri, bu terlerle kanları eklemişti yaptığı resimlere. Daha sonra, bunların da yetmediğini öğrenmişti. Bu duvarda bir araya gelenler karlı, çamurlu ya da tozlu düzlüklerde, kayalıklarda, koyaklarda koşuşup kovalaşanlardan ayrı şeylerdi. Dışarıdakilerin kımıltısı, kokusu, sesi, teri; dışarıdakilerin oynaklığı, dirimi, durmadan değişen konumlarının karışıklığı, bu duvara aktarılamazdı. Bu duvarda, hepsi, donmuş derenin suları gibi, karlar altında ölü sanılan ağaçlar gibi, hem diriydi, hem kımıltısız. Hepsinin baştan belirlenmiş bir yeri vardı. Bu yer, hep öbürlerine göre saptanıyordu: Dağ keçisi boğaya göre, boğa atlara göre, atlar insanlara göre, insanlar dağ keçisine göre... Ustaydı, kocaların yıllar boyu edindikleri bilgilerdi bu yerleri saptayan. Oysa şimdi, insanların saptadığı bu dünyaya, dışarıda gördüklerine benzemekle birlikte, bu gördüklerinden apayrı olacak bir şey katacaktı. Katması isteniyor, katması bekleniyordu. Herkes yattıktan uyuduktan sonra Ustası, bütün gece, ateşin yanıbaşında, toprağın üzerinde, elindeki değnekle yaralar çizmişti, savutlar çizmişti; çizdiğini bozup, silip yeniden çizmiş, durmadan konuşmuştu. Ustalığının son giziyle birlikte, usta adını da, yalnızlığı da aktarmıştı kendisine. Kocalar arasına karışarak kendisinden uzaklaşmanın yalnızlığını, yeni bir insan haline gelmenin yalnızlığını, kendisini hem usta, hem yeni bir kişi kılan gizleri bilmenin (ama yaşayamamanın), bu gizleri bilmekten de öte, seçip yetiştireceği adama aktarma ödevinin , yalnızlığını.

Bu yaraların, bu savutların çizimi ile, bu duvarın yıllardır bildiği, kurulmasına katıldığı, kurduğu, dışarıya az çok benzeyen (gene de, benzeyen) dünyasına, salt insanların bildiği, salt insanların bulduğu bir anlam katacaktı. Bunu gördüklerinde, ancak insanlar (onların da, ancak, bilenleri) bir şeyler anlayacaktı. Ama bu resimler, çok az kişi de bilse, çizgilerinden, boyalarından çok ötede bir güç taşıyacaktı: Bu

mağaradaki insanların yaşayabilmesi, karınlarını doyurup dirimlerini çocuklarına aktarabilmesi için gerekli olan gücü; yiyeceklerin bolluğunu sağlama gücünü taşıyacaktı.

Yaralarla savutlar çizilecekti duvarın üzerine. Savutların bir bölüğü insanların eline, yanına, yöresine eklenecekti. Ama öbür bölüğü ile yaralar, bunca yıldır özenle çizilip boyanmış hayvanların üzerine çizilecekti. Hayvanların eti, kılı, derisi, yer yer bozuldukça, kendilerine verilen emek yok edildikçe, istenen, beklenen, dilenen bolluğun sağlanması umudu artacaktı.

Ama Ustanın öğrettiği, bu değildi yalnız. Daha, çok daha önemli bir şeydi. Kadını erkekten gerçekten ayıran tek şey, yaraların da örneği olmalıydı. Öyle ki, erkeği kadından ayıran tek şey de savutların örneği olsun, savutlarla yaralar hayvanın etinde, karanlıktaki gibi, bir araya geldiğinde, bu et et doğursun, insanların karnı doysun, sırtı pek, uykusu korkusuz olsun.

★

Bir resimdi elimizdeki; bir fotoğraf.

Üç sıraya dizilmiş birtakım kadınları gösteren bir fotoğraf.

Oradan yola çıkıp bu pastanenin kibar, ceviz kaplamalı, koyu şarap rengi kumaşlı, kuytu loşluğuna varmıştık.

Şimdi de burada, kimseye sezdirmeden çekilmiş bir fotoğrafı elimizde tutarmış gibi davranalım, bu fotoğrafın donmuş diriminde kadınların duruşuna bakalım.

Dikkatimizi çeken şey, Şefika ile Hikmet adlarını verdiğimiz kadınların, oturdukları koltuklardan, faltaşı gibi açılmış gözlerle bizden yana bakıyor görünmeleri. Dikkat ediyoruz biraz daha; sağ dirseğimizin ardında duran bir şeye bakıyorlar sanki. Oysa gerçekte baktıkları yer, resmin sağ alt köşesinde duran (durduğunu düşündüğümüz) üçüncü koltuk

(alçak masanın çevresinde yalnız üç koltuk var); iki kadın, üçüncü koltukta duran bir bebeğe bakıyorlar, kolları dirseklerinden bükülmüş, başına doğru giden elleri yarı yolda durmuş, biraz irice bir taş bebeğe. Kim bilir hangi çocuk bebeğini bu koltukta unutup gitmiştir... Öyle de diyebiliriz. Ama iki kadının gözlerindeki şaşkınlığı, korkuyu (çünkü korku da görüyoruz şimdi bu gözlerde) nasıl açıklayabiliriz?

Bildiğimiz tek şey, bu taş bebeğin, Ferdane Hanımın oturduğu koltukta durduğu.

Her canlının daha doğarken ölümün tohumunu içinde taşıdığı, güzel düşürülmüş bir sözdür belki. Ama bu iki kadın için ölümün tohumunu değil, kendisini taşımış olmak ya da taşımakta olmak, bir gerçeklik. Biri eksilerek, ölümü içinden atmanın yolunu bulmuş, öbürü ise, dirimi içinde onu hâlâ taşıyor. Onun da, yani Şefika dediğimiz kadının da,eksilmesi gerekecek. Ama ölümün, bu eksilmeyle birlikte bu gövdeden — şimdilik — çıkıp çıkmayacağı, şimdiden bilinemiyor, kestirilemiyor. Ancak, ikisinin de gözlerinde okunan, daha da başka, daha da umulmadık, bilinmedik bir şey karşısında kalmanın yılgısı.

Ferdane Hanım, bıraktığımızda, iki şeyi anlamış durumdaydı:

Okuduğu kitaplarda sözü geçmiş olabilecek 'ölüm tohumu' nun, gerçek bir ölüm olasılığı haliyle, bir yürekte taşınabileceğini; bir de, bu tohumu taşımanın verdiği korkuyu unutabilmek için arkadaşlıklarına sığındığı bu iki kadının ortaklaşa niteliğine karşıt bir nitelik taşıdığını.

Biri kalenderdi, öbürüyse titizliği kuruluğa vardırmıştı ama ikisi de içlerinde olanı biteni, ya da içlerinden geçeni açığa vurmaktan çekinmiyordu; mutfaklarının, yatak odalarının kapısını açık bırakıyor, yaşadıklarını herkesin görmesinden korkmuyorlardı. 'Benim yaşamım karşısında herkes gözünü yummuş gibi davranmalı ki, ben de ,başkasının bilmediği bir yaşamım var,alabildiğine yaşadığımı duyuyorum diyebileyim' yollu bir düşünceye kapılmıyorlardı.Yatak odala-

rı Ferdane Hanımın oturma odası gibi kusursuz bir düzen içinde olsun, oturma odaları Ferdane Hanımın yatak odası gibi, arka odaları gibi, gündelik yaşayışın pasağından oldum bittim kurtulamaz olsun, böyleydi bu iş.

Ferdane Hanım, arka odalarının dünyasında başkalarının dirimini eme eme yaşasa da, ön odalarının dünyasında ancak yepyeni kalmış, her gün özenle bakılan, silinen, taranan, baş köşede oturtulan çocukluk artığı bir taş bebek olmak düşüne çok kapılmıştır herhalde, yaşamı boyunca.

İstediğine, gönlünün bu en gizli dileğine erişebildiğini, erebildiğini, niye düşünmeyelim? Bu kibar pastanenin koyu şarap rengi kumaş döşeli, ceviz çerçeveli koltuğunun bir köşesinde, değişmezliğe, yaşlanmazlığa, kirlenmezliğe, yaşamazlığa ererek, içinin tahtakurularına yuva olabilecek kıtıklarından artık bütünüyle habersiz, dirseklerinden bükülü kollarının, başına hiçbir zaman kendiliğinden ulaşamayacak ellerinin donmuşluğu içinde ölüm korkusundan,ölümü beklemekten kurtulan bu taş bebek, niye, bölünmekten yorgun düşmüş Ferdane Hanım olmasın?

O zaman, öbür iki kadının gözlerindeki yılgıyı anlayabiliriz.

Elimizde tuttuğumuzu varsaydığımız bu resmi de, artık, masanın üzerine bırakabiliriz. Üç koltukla çevrili, üstü çay takımlarıyla, tabaklarla (börek, pasta, kurabiye dolu tabaklar, pasta bulaşığı tabaklar, çatallar, bıçaklarla) kaplı, bir köşesinde (altından, 'Kısmet Büfesi' yazısının açıkça okunabildiği bir başka fotoğrafın sol yarısının taştığı) *Dünya Resim Sanatının Büyük Ustaları* başlığını taşıyan bir kitabın durduğu masanın üzerine bırakırken de (elimizde tuttuğumuzu varsaydığımız) bu resmi, iki kadının donmuş yılgısına, üçüncü koltuktaki taş bebeğin yarıda kalmış devimine bakmayacağız artık. Belki, çok çok, bir akbaba imgesi esip geçecektir içimizden.

★

Bir yandan düşünmeğe çalışıyordu MorYeleliAt, bir yandan da, yeniden doğmağa hazırlanıyordu; bütün alışkılarını unutup yaşamayı yeniden öğrenmesi gereken, buna karşılık, adı, işi belli, bir kişi olarak doğmağa... Taşlarını, karartılmış çubuklarını yan yana dizip hazırlarken, bütün mağara halkının soluğunu sanki ensesinde duyuyordu.

Oysa (küçücük bir oğlağın törenle kesilen gırtlağından fışkıran kana, bu kez tek başına ellerini bulayıp yüzünü duvara doğru dönmeden önce gördü) herkes ateşin ardında sıralanmış durumdaydı. Başavcı bile, o küçümencik hayvanın kanı hızını yitirmeden, bıçağını elinden bırakarak ateşin ardına geçmişti. Mağara halkı ile aralarında ateş vardı. Ateşle duvarın arasında kendi yapayalnızdı. Gene de ensesinde duyuyordu soluklarını hepsinin.

Kanlı ellerinin izini ortadaki büyük hayvanın, ay boynuzlu boğanın, tamı, akbabanın altına rastlayan yerine basmıştı. Büyük boğanın koyu boyasında ancak parıltısı seçilebilen, yavaş yavaş kuruyan iz, akbabayı çağırıyordu sanki. Önce akbabayı çizmekle, ustasını dinlememekle, sonra da elini tam akbabanın altına rastlayan yere basmakla yanlış bir iş edip etmediğini sordu kendi kendine. Sonra akbabanın böylesine diri bir boğaya hiçbir zaman saldırmayacağını düşünerek avundu. İz iyice kuruduğu zaman ilk yarayı bu belirsizleşmiş lekenin tam üstüne çizmeğe başladı.

Yaraların çizimi üç gece sürdü. Üç gece, mağara halkı, uyku ile uyanıklık arasında, yeni ustanın çalışmasını seyretmeğe çabaladı.

Yaralar, çeşitliliklerinin bütün görkemiyle hayvanların hepsine dağıldığı zaman — artık ustaydı, MorYeleliAt ölmüştü —gitti, yerine yattı. Öbürlerinin hepsi, kendisini seyretmek üzere sıralandıkları yerde kıvrılmış, biribirilerine yaslanmış, uyuyakalmışlardı.

Avcılar erkenden ava çıktılar o sabah. Kadınların bir bölüğü ormana gitti. Güneş biraz yükseldi. Yerin dibinden gelen uğultuyu önce yılgı içinde dinlediler. Kayalar yıkılmağa,

ağaçlar devrilmeğe, toprak çatlamağa başlayınca, çığlık çığlığa kaçıştılar. Hayvanlarla insanlar yan yana koşuyor, hiçbiri dönüp öbürüne bakmıyordu.

Gürültüler kesilip ortalığı en korkunç sessizlik kapladığı zaman, hayvanlarla insanların iniltileri, sağır böğürmeleri seçilmeğe başladı.

Gün tepesine dikildiğinde, akbabaların birer ikişer, taş gibi, çevreye düştüklerini gördü Başavcı. Seke seke gidiyorlardı oraya buraya. Bir tanesi de kendisine yaklaştı; durdu, bekledi, kovalanmadı.

Başavcı, bir ağacın ezdiği ayaklarının üzerine artık kalkamayacağını anladı. Yeni Ustanın çizdiği akbabalar geldi gözünün önüne. İçi yanıyordu. Duyduğu acıdan, önce otlarını yolduğu toprakları, eşeliyordu şimdi. Ustaya öfkelendi. Ustadan korktu. Ne düşüneceğini bilemedi.

Sağ kalıp sağlam ya da hafif yaralı, mağaraya dönebilenler, orada ancak bir kaya yığını buldular. Korku içinde geçirdiler geceyi ama yer bir daha uğuldamadı, ayaklarının altından çekilmedi; canavarlar saldırmadı.

Aç karnına yola düştüler gün ışır gibi olunca. Artlarında ateşi söndürmediler bile. Çok eksilmişlerdi. Kaç gün geçerdi ki bir mağara bulasıya? Bereket, eski Usta, sağ kalan tek Kocaydı. Ona güvenebilirlerdi.

Çöktüğü kayanın dibinden doğrulduğunda Koca bakındı; en arkada kalmıştı. Dün sabah suya indiğinde yerin öfkesi tutmamıştı daha; mağarada uyur bıraktığı Usta-çömezine yanıyor, kendi ustasının ölümüne imreniyordu şimdi. Birkaç adım attı; durdu, eğildi, yerden bir şey aldı.

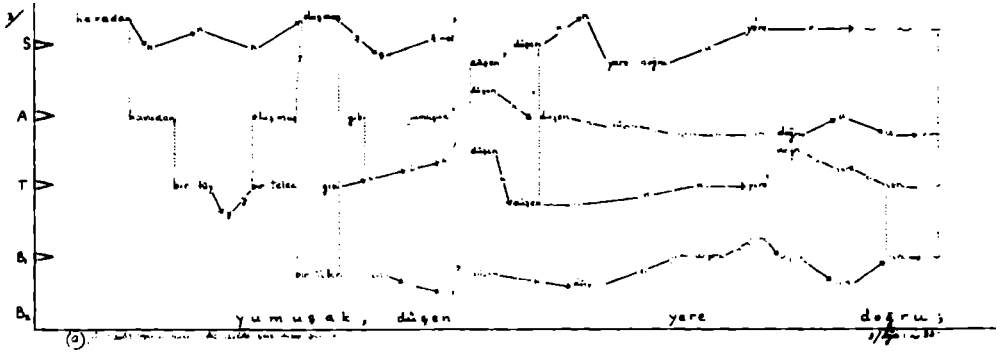
Mola verdiklerinde, Koca, koynundan çıkarıp kimseye göstermeden inceledi, o, yerden kaldırdığını. Yumuşak bir taş parçasıydı bu. Başı ufacık bir insan biçiminde yontulmuştu. Kendi yontmadığına göre sağ kalanlardan biri düşürmüş olabilirdi bunu, o geceledikleri yerde. Umutlandı. Bir mağara bulabilirlerse, resim yapacak biri de bulunabilecekti belki. Parmaklarını sevgiyle, direnimle, küçük taş

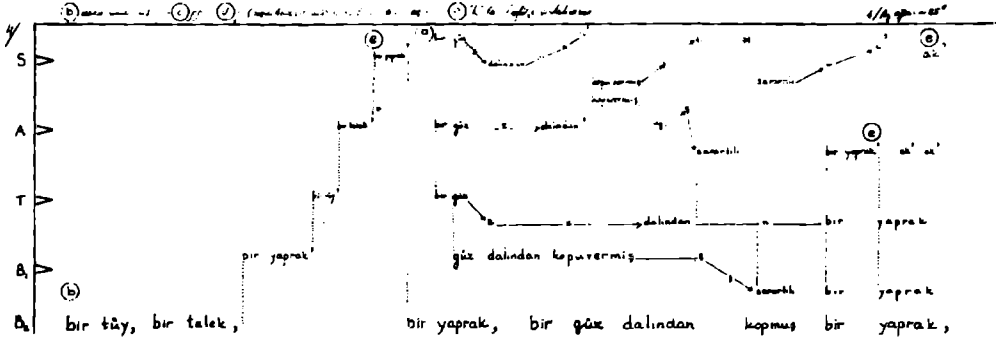
adamın kollarında, bacaklarında, kocaman sağrısıyla büyümesi gerekecek başında gezdirdi.

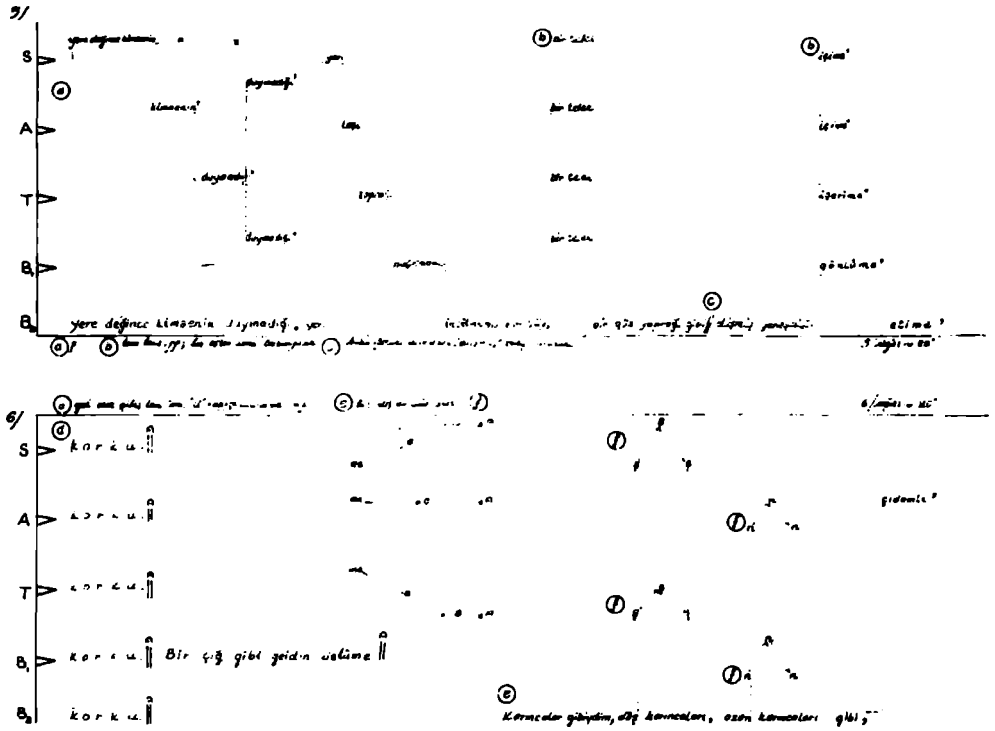
1973-1974

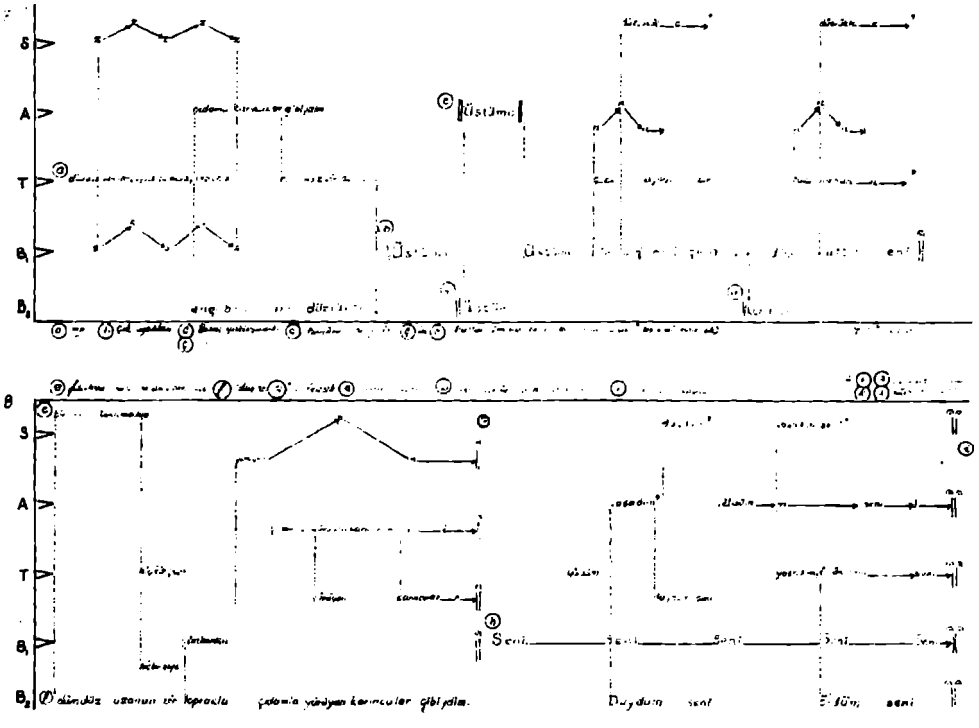
ÇEŞİTLEMELİ KORKU'NUN SESLENDİRİLME METNİ

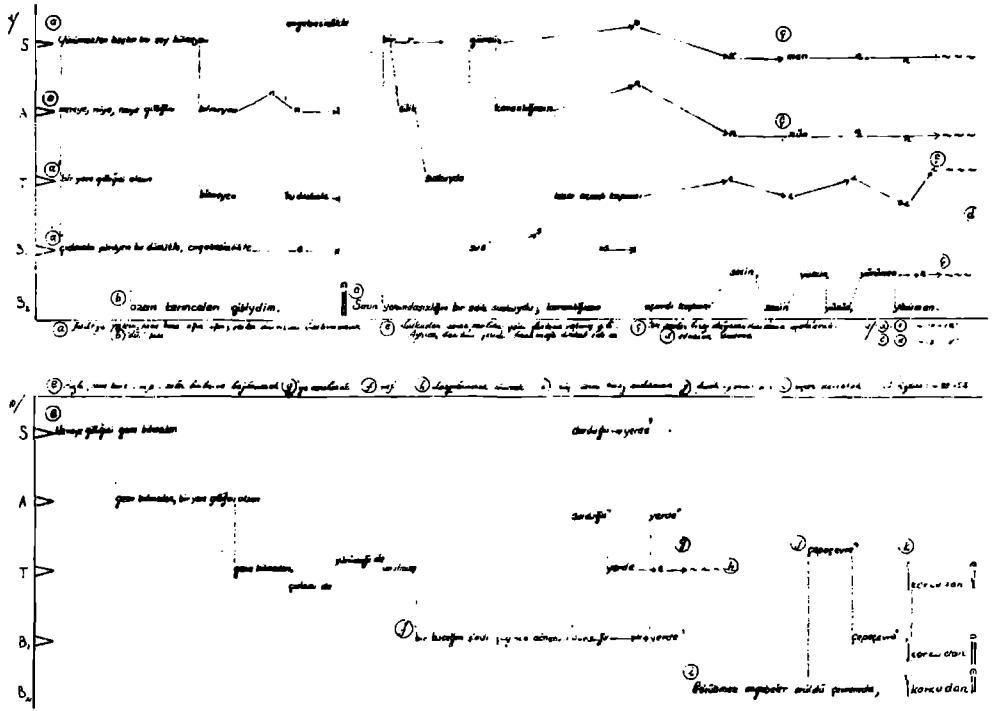
Çeşitlemeli Korku'nun Seslendirilme Metni

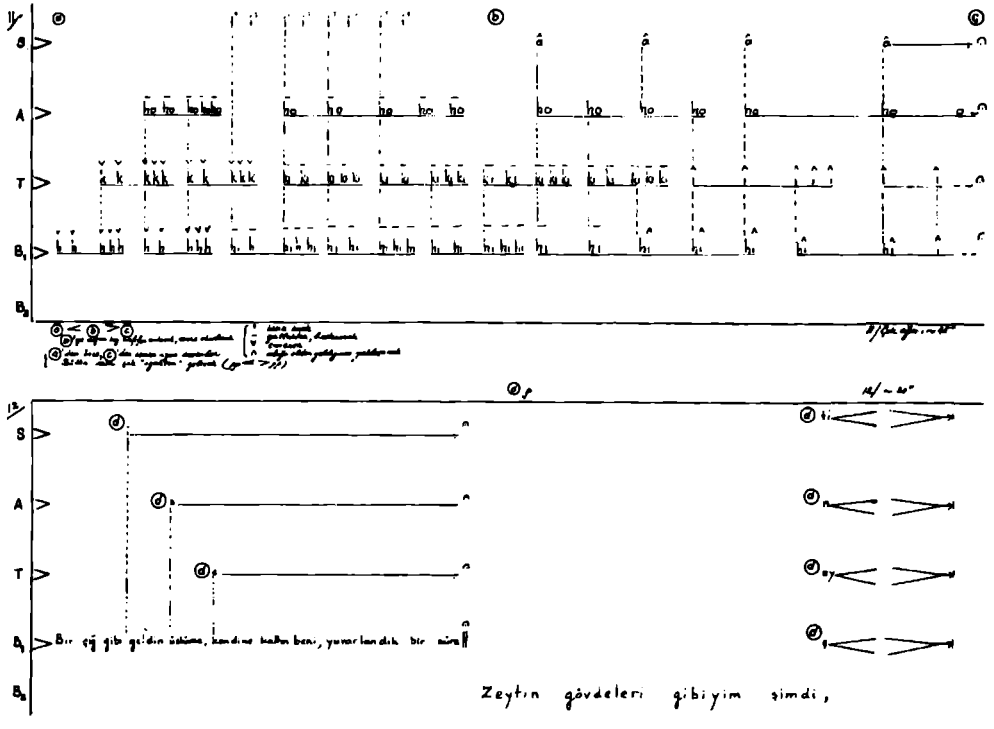

S
A
T
B1
B2
yumuşak, düşen yere doğru;

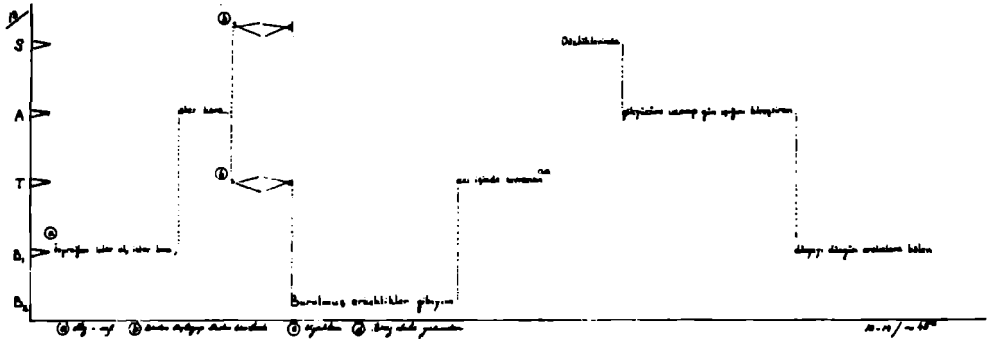

S
A
T
B1
B2
bir tüy, bir telek, bir yaprak, bir güz dalından kopmuş bir yaprak,

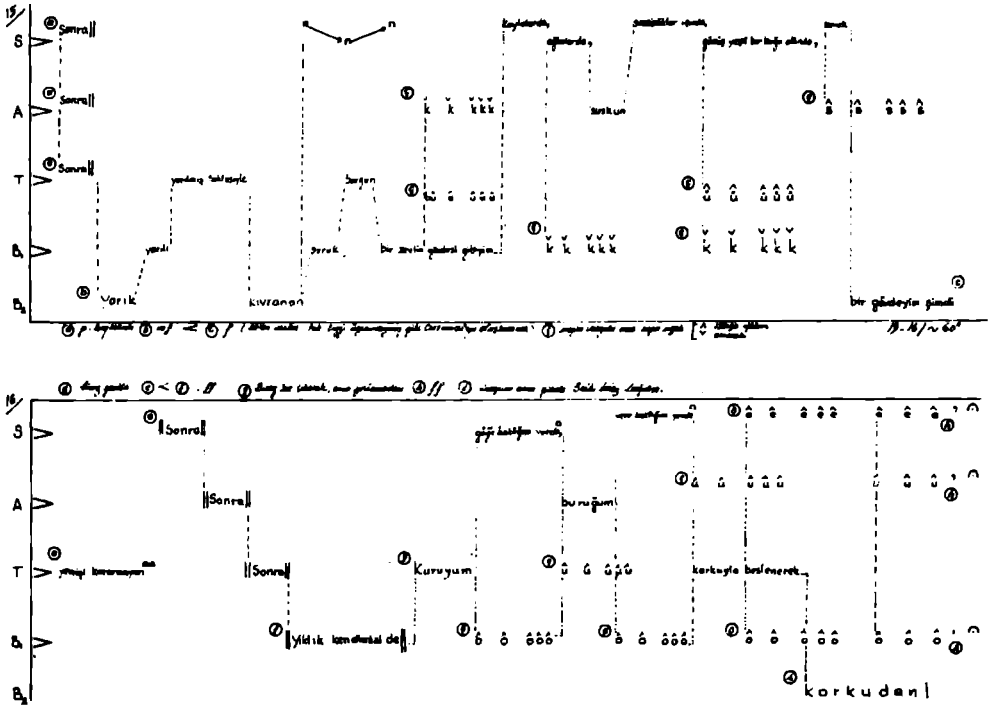

S
A
T
B1
B2
korku
Bir çığ gibi geldin üstüme
Korkular gibiydim, dağ korkuları, ozan korkuları gibi,

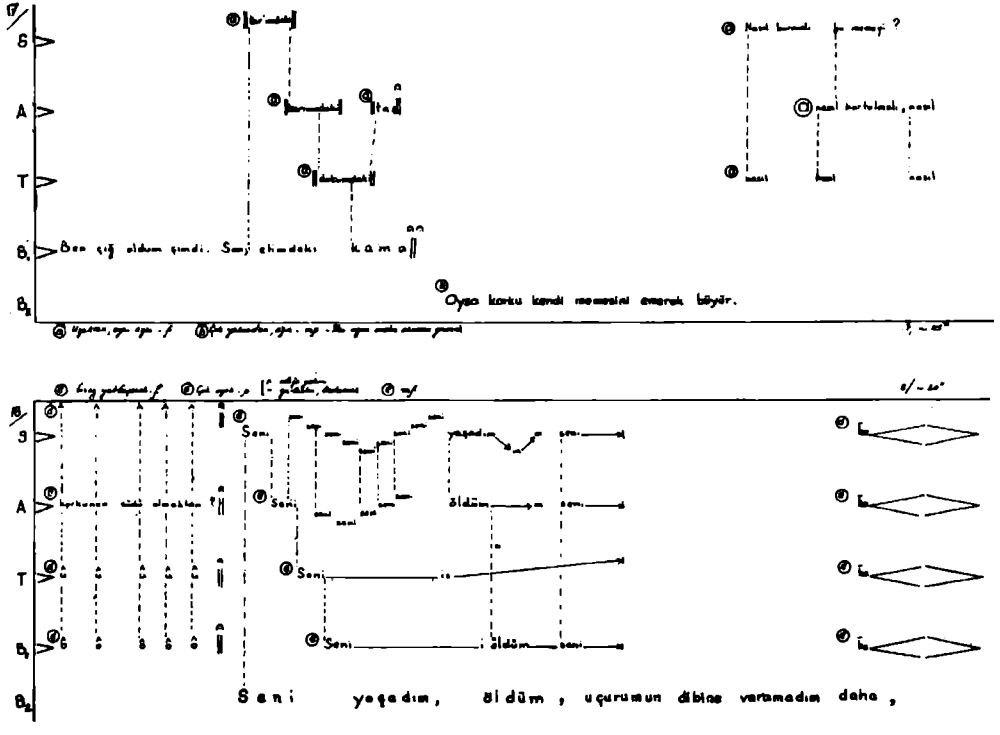

S
A
T
B1
B2
Sevi
Duydum

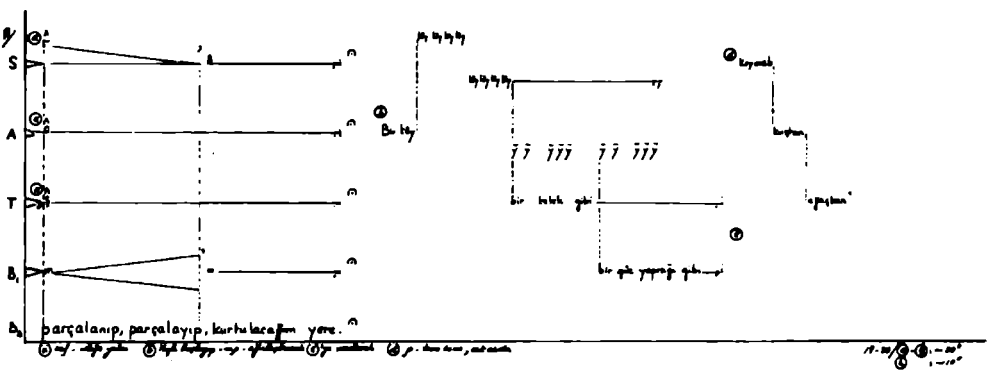

S
A
T
B1
B2
ozam tarcalan gibiydim.
konuşan

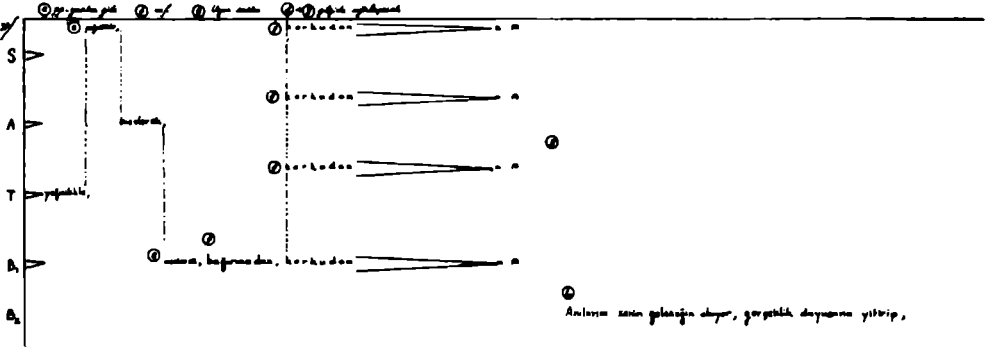

S
A
T
B1
B2
Bir çığ gibi geldin üstüme, kendime hakim beni, yumurtlandık bir nara
Zeytin gövdeleri gibiyim şimdi,

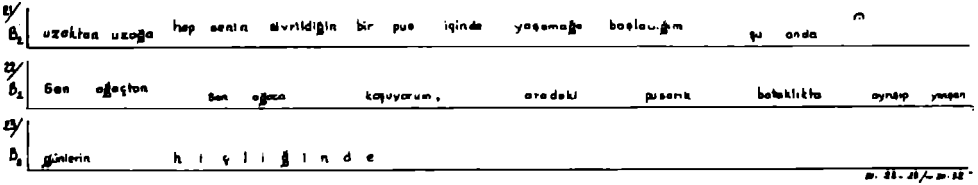

S
A
T
Sonra
Sonra


15
S
A
T
B1
B2
Sonra
Sonra
Sonra
Varlık
yardı
yardığı tahtasıyla
kıvranan
Sonra
bir zevkle gözlerini gökyüzüne
Sonra
bir gökdelenin gölgesi
16
S
A
T
B1
B2
Sonra
Sonra
Sonra
Yıldık kemerlerini de
Kuruyum
gaga kadifem vardı
burulmuş
korkuyla bakıyorlar
korkudan


S
A
T
B1
B2
Ben çığ oldum şimdi. Seni çıkmadan kar o
Oyun konusu kendi mecrasını aşarak büyür.
Seni
öldüm
Seni yaşadım, öldüm, uçurumun dibine varmadım daha,


S
A
T
B1
B2
parçalanıp, parçalayıp, kurtulacağım yere.


S
A
T
B1
B2
Anlamın senin gelmeğin olayın, gerçekliğ duymama yitiriş,



ÇEŞİTLEMELİ KORKU

B. KARASU
1972 / 1973 / 1974 / 1975

İÇİNDEKİLER

İki Kadının Işığı Gitgide Azalan Bir Resmi Üzerine Metin 9
Düş Balıkçıları: Kubadabad 1955 20
Ertuğrul Oğuz Fırat'ın Resimleri Üzerine Akdeniz'den Uzak Bir Metin 27
Turan Erol'un Bir Gençlik Resmi Üzerine Akdeniz'i A/$_{r}^{n}$/a r Bir Metin 35
Karanlık Bir Yalı Üzerinde Metin 39
Boğaziçi Üzerine Bir Ön-Metin 52
Çapavulun Çattığı Çaparız - Erol Akyavaş'ın Bir Resmi Üzerine Metin 71
Çeşitlemeli Korku (Beş Ses İçin Metin) 82
Kısmet Büfesi, ya da, Çeken (Küçülen) Bir Kadın Üzerine Metin 91
Çeşitlemeli Korku'nun Seslendirilme Metni 139

BİLGE KARASU

Kısmet Büfesi

öykü

Evrensel bir sanat anlayışıyla yazan, çeşitli kültürlerden kaynaklanan dünyayı kavrama ve değerlendirme gücüyle edebiyatımızda kendine özgü bir yeri olan Bilge Karasu'nun yeni öyküleri...

"Karasu'nun dünyası, Türkiye'de filizlenip köklerini bir tarih çizgisi içinde araştırarak temellerini oluşturmaya çalışıyor. (...) Kendini çağdaş bir biçimde ortaya koyan, birey 'haysiyet'inin, insanlığın şu düşünsel ruhsal gelişmesi içinde ne olduğunu araştıran bir yazar..." (1971)

— Ahmet İnam

"Karabasanlı bir dünyada yaşıyor Karasu'nun 'ben'i. İmgelerden, simgesel değerlerden, kapalı anıştırmalardan örülüyor öyküler." (1975)

— Selim İleri

Bilge Karasu (d. 1930, İstanbul) yükseköğrenimini İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. 1962'de Rockfeller Vakfı'nın verdiği bir bursla bir yıldan fazla Avrupa'da kaldı. 1950 yılından başlayarak dergilerde yayımladığı öykülerle üne erdi. 1963'de D. H. Lawrence'dan çevirdiği **Ölen Adam** adlı yapıtla TDK Çeviri Ödülü'nü kazandı. Öykü kitapları: **Troya'da Ölüm Vardı** (1963); **Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı** (1970, Sait Faik Öykü Armağanı); **Göçmüş Kediler Bahçesi** (1980).

ADAM

adam 76